

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

Кафедра інформаційних систем в управлінні та обліку

Валентина Валеріївна Ткачик

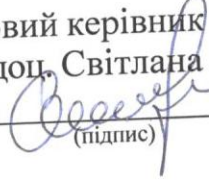
КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему

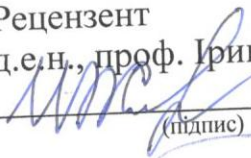
«Оподаткування діяльності суб'єктів малого підприємництва»

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

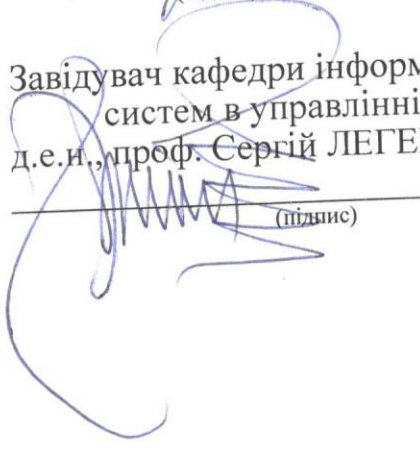
Науковий керівник
к.е.н, доц. Світлана ЛАЙЧУК

(підпис)

Рецензент
д.е.н., проф. Ірина ЖИГЛЕЙ

(підпис)

Завідувач кафедри інформаційних
систем в управлінні та обліку
д.е.н., проф. Сергій ЛЕГЕНЧУК

(підпис)

Житомир 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	9
1.1. Економічна сутність малого підприємництва та критерії його ідентифікації	9
1.2. Еволюція системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва в Україні	14
1.3. Міжнародний досвід оподаткування малого бізнесу та можливості його адаптації	20
Висновки до розділу 1	25
РОЗДІЛ 2 ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА (НА МАТЕРІАЛАХ приватного підприємства «ЛЮВЛАМА»)	27
2.1. Організаційно-економічна характеристика діяльності підприємства та аналіз фінансових результатів	27
2.2. Облік операцій за спрощеною системою оподаткування на підприємстві ..	35
2.3. Порядок нарахування та сплати єдиного податку, ЄСВ та інших обов'язкових платежів	43
2.4. Аналіз податкового навантаження та його вплив на фінансові результати діяльності	52
Висновки до розділу 2	61
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	63
3.1. Оптимізація системи оподаткування та вибір найефективнішого податкового режиму	63
3.2. Податкове планування як інструмент мінімізації податкових ризиків	76
3.3. Рекомендації щодо вдосконалення облікового та податкового забезпечення управління підприємством	83
Висновки до розділу 3	90

РОЗДІЛ 4 РОЗРОБКА ОКРЕМОГО ФАКУЛЬТАТИВНОГО КУРСУ З ТЕМИ "ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА"	92
4.1. Мета та завдання факультативного курсу	92
4.2. Структура та змістове наповнення курсу	95
4.3. Методичне забезпечення факультативного курсу	97
4.4. Практична складова курсу: кейси та ситуаційні завдання	100
4.5. Система оцінювання та контролю знань студентів	103
4.6. Рекомендована література та інформаційні ресурси	108
Висновки до розділу 4	111
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	113
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	118
ДОДАТКИ.....	Помилка! Закладку не визначено.

ВСТУП

Розвиток підприємництва малого рівня є одним із головних напрямів економічної політики України, оскільки цей сектор забезпечує створення нових робочих місць, формування середнього класу, насичення ринку товарами та послугами, а також підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Мікро-, малі та середні підприємства становлять основу економіки України, формуючи майже сто відсотків усіх суб'єктів господарювання, забезпечуючи сімдесят чотири відсотки робочих місць та створюючи шістдесят чотири відсотки доданої вартості. В умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови країни підтримка суб'єктів малого підприємництва через створення сприятливого податкового середовища набуває особливого значення для збереження підприємницької активності та забезпечення надходжень до бюджету.

Проте сучасний стан малого бізнесу в Україні характеризується значними викликами. Індекс активності українського малого бізнесу на початку року становив трохи більше третини від максимально можливого значення, що свідчить про втомленість підприємців від невизначеності та стагнації на ринку. Порівняно з передвоєнним періодом кількість малих підприємств зменшилася майже на третину, що призвело до значного скорочення обсягів виробництва та зростання безробіття. Водночас від початку повномасштабної війни припинили діяльність майже шістсот вісімдесят п'ять тисяч фізичних осіб-підприємців, а лише протягом минулого року закрилося понад двісті дев'ять тисяч підприємств.

Попри складні обставини, малий бізнес демонструє ознаки відновлення. Майже половина представників малого та середнього бізнесу очікує на зростання персоналу, а більшість підприємців покращили прогнози щодо результатів своєї діяльності. Майже половина підприємців очікує зростання оборотів, а значна частина планує збільшення персоналу та інвестиції у розвиток бізнесу. Найбільш перспективними напрямками для розвитку визначено електронну комерцію, технологічні стартапи, агробізнес та виробництво екологічно чистих товарів.

Існуюча система оподаткування малого бізнесу характеризується нестабільністю податкового законодавства, недостатньою диференціацією податкового навантаження залежно від реальної платоспроможності платників та складністю адміністрування податкових процедур, що стримує розвиток підприємницької ініціативи та знижує фіскальну ефективність спеціальних податкових режимів. Страх втратити доступ до спрощеної системи оподаткування є однією з найбільш вагомих перешкод для переходу малих підприємств до категорії середнього бізнесу.

Теоретичні засади оподаткування малого підприємництва та практичні аспекти застосування спрощеної системи оподаткування досліджували такі вітчизняні вчені як Баранова В.Г., Волохова І.С., Іванов Ю.Б., Крисоватий А.І., Малишкін О.І., Соколовська А.М., Андрущенко В.Л., Десятнюк О.М., Пашко П.В., Сідельникова Л.П. та інші. Праці цих науковців внесли значний вклад у розвиток теорії податків, обґрунтування напрямів реформування податкової системи України та розробку механізмів підтримки малого бізнесу через податкові інструменти. Водночас динамічний характер змін податкового законодавства, нові виклики, пов'язані з цифровізацією економіки та адаптацією до європейських стандартів оподаткування, потребують подальших досліджень проблематики оподаткування суб'єктів малого підприємництва з урахуванням сучасних реалій господарювання.

Метою кваліфікаційної роботи є поглиблення теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи оподаткування діяльності суб'єктів малого підприємництва в Україні на основі комплексного аналізу існуючих податкових режимів та обґрунтування напрямів оптимізації податкового навантаження.

Для досягнення поставленої мети визначено такі **завдання**:

- дослідити економічну сутність малого підприємництва та критерії його ідентифікації в контексті податкового регулювання;
- проаналізувати еволюцію системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва в Україні та виявити основні тенденції її розвитку;

- вивчити міжнародний досвід оподаткування малого бізнесу та визначити можливості його адаптації до українських умов;
- здійснити організаційно-економічну характеристику діяльності підприємства та аналіз фінансових результатів;
- дослідити систему обліку операцій за спрощеною системою оподаткування на підприємстві;
- проаналізувати порядок нарахування та сплати єдиного податку, єдиного соціального внеску та інших обов'язкових платежів;
- оцінити податкове навантаження та його вплив на фінансові результати діяльності підприємства;
- обґрунтувати вибір оптимальної системи оподаткування та розробити рекомендації щодо податкового планування;
- розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення облікового та податкового забезпечення управління підприємством;
- розробити факультативний курс з оподаткування діяльності суб'єктів малого підприємництва для закладів вищої освіти.

Об'єкт дослідження – податкові процеси в діяльності представників малого бізнесу України та способи їх відображення в системі обліку й аналізу на підприємстві.

Предмет дослідження охоплює теоретичні концепції, методологічні рішення та прикладні аспекти оподаткування малих підприємств, забезпечення обліково-аналітичних процедур для податкових обчислень та способи зниження податкового тягаря.

Практична база дослідження сформована на основі діяльності ПП «ЛЮВЛАМА», що спеціалізується на металообробці та нанесенні захисних покриттів на металеві поверхні, використовуючи спрощений режим оподаткування як платник ПДВ на загальній системі оподаткування.

Методологічний фундамент роботи базується на діалектичному способі вивчення економічних феноменів, системному баченні податкових взаємовідносин. Застосовано методи аналітико-синтетичного розгляду для

дослідження концептуальних основ оподаткування малого бізнесу, компаративного аналізу для вивчення зарубіжних практик податкового регулювання, статистичних процедур для відстеження динаміки операційних індикаторів підприємства, економіко-математичного моделювання для аргументації вибору найбільш вигідного податкового режиму, графічної візуалізації для представлення отриманих висновків.

Наукова цінність результатів виявляється у розширенні теоретичної бази та формуванні прикладних пропозицій з оптимізації податкової системи для малих підприємств. Зокрема, отримали розвиток:

- методологія визначення граничного показника прибутковості, за якого економічно виправданим стає перехід зі спрощеного на стандартний режим оподаткування, що уможлиблює раціональний вибір податкової стратегії відповідно до фінансового стану компанії;
- комплексний підхід до податкового планування у малому бізнесі, який поєднує засоби зменшення податкових загроз, оптимізації фіскального тягаря та вдосконалення обліково-аналітичної підтримки керівництва;
- комплекс параметрів для оцінки результативності різних податкових систем, що враховує не тільки безпосереднє податкове навантаження, а й управлінські витрати, фіскальні ризики та наслідки для співпраці з діловими партнерами.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці конкретних рекомендацій щодо оптимізації системи оподаткування для Приватного підприємства «ЛЮВЛАМА», які дозволяють знизити податкове навантаження з 421,6 до 190,3 тисячі гривень щорічно, збільшити чистий прибуток майже у сім разів та підвищити рентабельність продажу з 0,49 до 3,36 відсотка. Розроблені рекомендації щодо вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління можуть бути використані іншими суб'єктами малого підприємництва для підвищення ефективності податкового планування та мінімізації податкових ризиків. Практичну цінність також становить розроблений факультативний курс «Оподаткування діяльності суб'єктів малого

підприємництва», який може бути впроваджений у навчальний процес закладів вищої освіти економічного профілю.

Результати дослідження апробовані у публікаціях автора та доповідях на наукових конференціях, а окремі рекомендації прийняті до впровадження на Приватному підприємстві «ЛЮВЛАМА», що підтверджується відповідними актами впровадження.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

1.1. Економічна сутність малого підприємництва та критерії його ідентифікації

Мале підприємництво є однією з найважливіших складових сучасної ринкової економіки, що забезпечує динамічний розвиток господарських систем та сприяє формуванню конкурентного середовища. Економічна сутність малого бізнесу полягає у створенні особливої форми організації виробничої та комерційної діяльності, яка характеризується обмеженими масштабами операцій, високою мобільністю та здатністю швидко пристосовуватись до змін зовнішнього середовища. Це явище відображає специфічний спосіб поєднання факторів виробництва, за якого підприємець безпосередньо бере участь у всіх процесах управління та несе повну відповідальність за результати господарської діяльності.

У науковій літературі існує багато підходів до визначення економічної природи малого підприємництва. За визначенням американського економіста Пітера Друкера, мале підприємництво являє собою економічну діяльність, орієнтовану на пошук та реалізацію нових можливостей у ринковому середовищі з використанням обмежених ресурсів та за умов високого рівня невизначеності. Інше визначення, запропоноване європейськими дослідниками, трактує малий бізнес як форму господарювання, де власник капіталу одночасно виконує функції менеджера і несе безпосередню відповідальність за всі елементи функціонування підприємства. Вітчизняні науковці розглядають мале підприємництво як систему економічних відносин, що виникають між суб'єктами господарювання з приводу раціонального використання обмежених ресурсів для задоволення потреб споживачів у локальних ринкових нішах [22, с. 37].

Фундаментальною характеристикою малого підприємництва є його роль у структурі національної економіки як каталізатора інноваційних процесів та генератора нових робочих місць. Мале підприємство виконує функцію своєрідного буферу, що пом'якшує соціальні наслідки економічних криз та структурних трансформацій шляхом абсорбції надлишкової робочої сили. Водночас воно забезпечує диверсифікацію економічної структури, знижуючи залежність від великих корпорацій та монополістичних утворень. Така багатофункціональність малого бізнесу робить його незамінним елементом стабільного економічного розвитку.

Визначення підприємства як малого відбувається через застосування системи кількісних і якісних параметрів, що закріплені в нормативно-правових актах відповідної держави. До кількісних індикаторів відносять кількість найманих робітників, розмір валових надходжень, вартість активів за балансом та розмір корпоративних прав інших господарюючих суб'єктів у статутному фонді. Такі параметри відрізняються з огляду на ступінь економічного прогресу держави, особливості галузевого розподілу та історично сформовані підприємницькі традиції. Необхідно усвідомлювати, що єдиного стандарту для відокремлення малого бізнесу від інших організаційних форм не може існувати через реальні розбіжності в господарських реаліях окремих країн.

На території України параметри класифікації господарюючих одиниць як малих визначені положеннями Господарського кодексу та профільними нормативними документами щодо підприємницької діяльності. Малими визнаються ті організації, в яких середньооблікова чисельність персоналу протягом звітного інтервалу становить максимум п'ятдесят працівників, а щорічні надходження від усіх видів діяльності не досягають суми, що дорівнює десяти мільйонам євро. Суплементарною вимогою виступає обмеження щодо корпоративної участі інших організацій у статутному фонді – не більше двадцяти п'яти відсотків, крім ситуацій участі венчурних фондів, колективних інвестиційних інститутів або державних організацій підтримки бізнесу [8, 18].

Європейська практика ідентифікації малого бізнесу базується на рекомендаціях Європейської Комісії, згідно з якими до категорії таких підприємств відносяться підприємства з чисельністю персоналу до п'ятдесяти працівників та річним оборотом або балансовою вартістю активів, що не перевищує десяти мільйонів євро. Американський підхід характеризується більшою гнучкістю та галузевою диференціацією критеріїв, де Адміністрація малого бізнесу США встановлює різні порогові значення для виробничих, торговельних та сервісних компаній. Така різноманітність підходів відображає об'єктивні відмінності в масштабах національних економік та специфіці підприємницького середовища [11, с. 184].

Чисельність працівників як критерій класифікації має суттєві переваги завдяки простоті обліку та порівняльній стабільності показника. Цей параметр безпосередньо відображає масштаб виробничої діяльності та управлінську структуру підприємства, дозволяючи оцінити його організаційну складність. Водночас використання лише кількісного критерію може призводити до викривлень, оскільки капіталомісткі виробництва можуть мати невелику кількість персоналу при значних обсягах виробництва. Тому більшість країн застосовує комбінований підхід, що враховує декілька параметрів одночасно.

Фінансові показники відіграють ключову роль у визначенні розміру підприємства, оскільки вони відображають реальну економічну потужність суб'єкта господарювання. Річний обсяг доходу характеризує ринкову активність компанії та її здатність генерувати грошові потоки від операційної діяльності. Вартість активів демонструє масштаб інвестованого капіталу та ресурсний потенціал підприємства. Проте застосування фінансових критеріїв вимагає регулярного перегляду порогових значень з урахуванням інфляційних процесів та змін рівня цін у національній економіці.

Якісні характеристики малого підприємництва не менш важливі за кількісні показники для розуміння його економічної природи. До таких характеристик належить особиста участь власника в управлінні бізнесом, що забезпечує швидкість прийняття рішень та високий рівень відповідальності.

Територіальна локалізація діяльності дозволяє малим підприємствам краще розуміти потреби місцевих споживачів та оперативно реагувати на зміни попиту. Обмеженість доступу до зовнішніх джерел фінансування робить малий бізнес залежним від власних коштів та неформальних каналів отримання капіталу.

Галузева специфіка суттєво впливає на критерії ідентифікації малих підприємств, адже різні види економічної діяльності мають неоднакові вимоги до масштабів виробництва. У високотехнологічних галузях мале підприємство може характеризуватися невеликою кількістю висококваліфікованих працівників при значних обсягах фінансових ресурсів для досліджень та розробок. У традиційних виробництвах та торгівлі критерії можуть бути більш консервативними через меншу капіталомісткість операцій. Така галузева варіативність вимагає гнучкого підходу до встановлення нормативних порогів розмежування розмірів підприємств [24].

Організаційно-правова форма ведення бізнесу також впливає на процес ідентифікації малого підприємництва, хоча формально не є критерієм класифікації. Приватні підприємці, що провадять діяльність без створення юридичної особи, автоматично відносяться до суб'єктів малого підприємництва за умови відповідності фінансовим показникам. Товариства з обмеженою відповідальністю та господарські товариства оцінюються на підставі комплексу кількісних критеріїв. Кооперативні форми організації можуть мати специфічні підходи до визначення розміру через особливості колективного управління та розподілу прибутків.

Динамічний характер малого підприємництва проявляється у постійній трансформації окремих суб'єктів, що можуть переміщатися з однієї категорії в іншу внаслідок зростання або скорочення діяльності. Процес градації підприємств за розміром не є одноразовою процедурою, а передбачає регулярний моніторинг відповідності встановленим критеріям. Законодавство більшості країн передбачає перехідні періоди, протягом яких підприємство, що перевищило порогові значення, зберігає статус малого для забезпечення плавної адаптації до нових умов оподаткування та регулювання.

Міжнародна практика свідчить про тенденцію до гармонізації критеріїв ідентифікації малого підприємництва в рамках інтеграційних об'єднань. Уніфікація підходів дозволяє спростити статистичний облік, забезпечити порівнянність даних між країнами та створити рівні умови конкуренції на єдиному ринку. Водночас повна стандартизація критеріїв є проблематичною через об'єктивні відмінності в економічних структурах та рівнях розвитку національних господарств. Оптимальним рішенням вважається встановлення загальних принципів класифікації з можливістю адаптації конкретних порогових значень до національних умов.

Економічна сутність малого підприємництва розкривається через його функціональну роль у створенні вартості та задоволенні суспільних потреб. Мале підприємництво забезпечує ефективне використання локальних ресурсів, які часто залишаються недоступними для великого бізнесу через високі трансакційні витрати їх мобілізації. Воно сприяє демократизації власності на засоби виробництва, створюючи можливості для самореалізації широких верств населення. Гнучкість та адаптивність малих форм господарювання робить їх незамінним інструментом структурної перебудови економіки та освоєння нових ринкових ніш.

Значення правильної ідентифікації малого підприємництва виходить за межі статистичного обліку, оскільки від цього залежить доступ до спеціальних режимів оподаткування, державних програм підтримки та пільгових умов кредитування. Держава використовує критерії класифікації як інструмент цільової підтримки найбільш уразливих категорій бізнесу, стимулюючи їх розвиток через зниження адміністративного тиску та фіскального навантаження. Прозорість та об'єктивність критеріїв забезпечує справедливість розподілу державних ресурсів та запобігає зловживанням з боку великих компаній, що намагаються отримати переваги малого бізнесу через штучне дроблення структур [25].

1.2. Еволюція системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва в Україні

Розвиток системи оподаткування малого підприємництва в Україні відбувалося в умовах глибокої трансформації економічної системи від централізованого планування до ринкових відносин. Перші кроки у напрямку створення спеціалізованого податкового режиму для малого бізнесу були зроблені ще в останні роки існування Радянського Союзу, коли Закон України про підприємництво від 1991 року заклав основи легалізації приватної ініціативи. Однак справжній початок формування податкової системи для суб'єктів малого підприємництва припадає на період здобуття незалежності, коли молода українська держава опинилася перед необхідністю побудови власної фіскальної архітектури.

Ранній період розвитку оподаткування малого бізнесу характеризувався високим рівнем хаотичності та непередбачуваності податкового законодавства. У перші роки незалежності підприємці стикалися з множинністю податків та зборів, які встановлювалися як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях без належної координації. Загальна кількість обов'язкових платежів сягала декількох десятків, що створювало надмірне адміністративне навантаження на малі підприємства та стимулювало тіньову економічну діяльність. Відсутність чіткої концепції підтримки малого підприємництва призводила до того, що податкова система фактично не розрізняла великих та малих суб'єктів господарювання.

Перші спроби створення спрощеної системи оподаткування для малого бізнесу були здійснені у середині дев'яностих років минулого століття через запровадження фіксованого патенту на здійснення певних видів підприємницької діяльності. Патентна система передбачала сплату фіксованої суми податку незалежно від фактичних обсягів доходу, що значно спрощувало податковий облік для дрібних підприємців. Водночас ця система мала суттєві недоліки, оскільки не враховувала реальної платоспроможності платників та

створювала можливості для зловживань через встановлення необґрунтовано низьких ставок патенту для окремих видів діяльності [9, с. 115].

Прийняття Закону України про оподаткування прибутку підприємств у 1997 році стало важливою віхою у розвитку податкової системи, хоча він не містив суттєвих преференцій саме для малого підприємництва. Цей нормативний акт встановлював загальні правила обчислення оподаткованого прибутку, які однаково застосовувалися до всіх категорій платників незалежно від їх розміру. Складність податкового обліку та необхідність ведення детальної документації створювали додаткові бар'єри для розвитку малих форм господарювання, що не мали достатніх ресурсів для утримання кваліфікованих бухгалтерів та податкових консультантів.

Револьюційний крок у напрямку створення реального спрощеного режиму оподаткування був зроблений із прийняттям Указу Президента України про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва у 1998 році. Цей документ запроваджував принципово новий підхід, згідно з яким малі підприємства могли обирати між загальною системою оподаткування та спрощеною системою з фіксованими ставками єдиного податку. Критерії віднесення до платників єдиного податку включали обмеження за кількістю працівників та обсягом річного доходу, що дозволяло диференціювати податкове навантаження залежно від масштабів діяльності.

Початок двохтисячних років ознаменувався активними дискусіями щодо доцільності та ефективності спрощеної системи оподаткування. Прихильники єдиного податку наголошували на його стимулюючому ефекті для розвитку підприємництва та виведення бізнесу з тіні, тоді як опоненти вказували на втрати бюджету та можливості зловживань через використання спрощеної системи великими компаніями шляхом дроблення бізнесу. Ці суперечності відображали глибший конфлікт між фіскальними інтересами держави та необхідністю створення належних умов для економічного розвитку через підтримку малого підприємництва.

Прийняття Податкового кодексу України у 2010 році стало кульмінаційним моментом у процесі кодифікації податкового законодавства та систематизації норм щодо оподаткування різних категорій платників. Спрощена система оподаткування отримала законодавче закріплення у главі першого розділу кодексу, що присвячена особливим режимам оподаткування. Кодекс визначив чотири групи платників єдиного податку з різними умовами застосування, обмеженнями за обсягами доходу та ставками оподаткування, що дозволило створити більш диференційований підхід до різних категорій малого бізнесу [40].

Перша група платників єдиного податку містила фізичних осіб, які здійснювали виключно роздрібний продаж товарів на ринках та не використовували найману працю. Для цієї категорії встановлювалася мінімальна ставка податку, яка диференціювалася залежно від типу населеного пункту, що відображало різний рівень економічної активності в містах різного розміру. Друга група включала підприємців, які надавали послуги або здійснювали виробничу діяльність з обмеженням щодо кількості найманих працівників та річного обсягу доходу, застосовуючи дещо вищі ставки оподаткування порівняно з першою групою.

Третя група платників єдиного податку мала найбільше практичне значення для розвитку малого бізнесу, оскільки включала як фізичних осіб-підприємців, так і юридичних осіб із більш високими обмеженнями за доходом та кількістю працівників. Ставка податку для цієї групи встановлювалася у відсотках від доходу, що робило податкове навантаження більш справедливим порівняно з фіксованими ставками перших двох груп. Четверта група була створена спеціально для сільськогосподарських товаровиробників і передбачала особливі умови оподаткування з урахуванням специфіки аграрного виробництва та площі сільськогосподарських угідь.

Період після прийняття Податкового кодексу характеризувався постійними змінами параметрів спрощеної системи оподаткування у відповідь на макроекономічні виклики та тиск з боку бізнес-спільноти. Обмеження за

обсягами доходу для різних груп платників регулярно переглядалися, здебільшого у бік збільшення з урахуванням інфляційних процесів та зростання номінальних показників економічної активності. Ставки єдиного податку також зазнавали коригувань, особливо у періоди бюджетних криз, коли держава намагалася збільшити податкові надходження за рахунок підвищення фіскального тиску на малий бізнес [3, с. 156].

Революційні події 2013-2014 років та наступна економічна криза суттєво вплинули на еволюцію податкової системи для малого підприємництва. У період гострої фінансової нестабільності держава вдавалася до підвищення ставок єдиного податку та обмеження сфери його застосування як засобу збільшення бюджетних надходжень. Водночас відбувалося посилення контролю за правомірністю застосування спрощеної системи оподаткування через боротьбу з оптимізаційними схемами, що використовувалися великими компаніями для мінімізації податкових зобов'язань шляхом штучного дроблення бізнесу.

Основним напрямком реформування системи оподаткування малого підприємництва стало запровадження електронних сервісів для подання звітності та сплати податків. Створення електронного кабінету платника податків дозволило суттєво спростити адміністративні процедури та зменшити витрати часу підприємців на взаємодію з податковими органами. Впровадження систем електронного адміністрування податків сприяло підвищенню прозорості податкових відносин та зменшенню корупційних ризиків у процесі справляння податків з малого бізнесу.

Період пандемії COVID-19 продемонстрував як сильні, так і слабкі сторони існуючої системи оподаткування малого підприємництва. З одного боку, спрощена система виявилася достатньо гнучкою для запровадження тимчасових пільг та відстрочок для постраждалих підприємців, що дозволило багатьом суб'єктам малого бізнесу пережити період жорстких карантинних обмежень. З іншого боку, криза виявила структурні недоліки системи, зокрема недостатню диференціацію податкового навантаження залежно від реальної прибутковості

бізнесу, оскільки навіть збиткові підприємства мусили сплачувати мінімальні суми єдиного податку.

Воєнний стан, введений у лютому 2022 року, кардинально змінив умови функціонування системи оподаткування малого підприємництва. Держава запровадила масштабні податкові канікули для більшості платників єдиного податку, звільнивши їх від сплати податку на певний період для підтримки економічної активності в умовах війни. Водночас були спрощені процедури реєстрації та звітності, що дозволило підприємцям зосередитися на підтримці бізнесу в екстремальних умовах. Ці заходи продемонстрували здатність податкової системи до швидкої адаптації в кризових ситуаціях [1].

Еволюція адміністрування податків для малого бізнесу відображає загальну тенденцію до цифровізації податкових процесів та зменшення особистих контактів між платниками та податковими інспекторами. Впровадження реєстраторів розрахункових операцій, які в режимі реального часу передають інформацію про продажі до податкових органів, суттєво підвищило рівень контролю за дотриманням податкового законодавства. Одночасно це створило додаткові витрати для малих підприємців на придбання та обслуговування відповідного обладнання, що викликало неоднозначну реакцію бізнес-спільноти.

Головним чинником еволюції системи оподаткування є зміна філософії взаємовідносин між державою та платниками податків. Якщо на початкових етапах домінував каральний підхід з акцентом на виявлення порушень та застосування штрафних санкцій, то поступово відбувається перехід до сервісної моделі, за якої податкова служба розглядається як надавач послуг платникам. Цей перехід проявляється у розширенні консультаційних функцій податкових органів, створенні освітніх програм для підприємців та запровадженні механізмів податкових роз'яснень, які мають преюдиціальний характер.

Досвід інших країн суттєво впливав на еволюцію української системи оподаткування малого підприємництва через процеси імплементації європейських стандартів та співпраці з міжнародними фінансовими

організаціями. Рекомендації Міжнародного валютного фонду та Світового банку часто спрямовувалися на розширення податкової бази та обмеження пільгових режимів, що входило у суперечність з національними інтересами підтримки малого бізнесу. Пошук балансу між вимогами міжнародних кредиторів та потребами внутрішнього економічного розвитку залишається постійним викликом для податкової політики.

Регіональні сторони оподаткування малого підприємництва також зазнали значної еволюції через зміну розподілу податкових надходжень між державним та місцевими бюджетами. Реформа децентралізації, розпочата у 2014 році, передбачала закріплення частини єдиного податку за місцевими бюджетами, що підвищило зацікавленість органів місцевого самоврядування у розвитку малого підприємництва на своїх територіях. Це створило стимули для муніципалітетів до покращення бізнес-клімату через розвиток інфраструктури, спрощення дозвільних процедур та надання додаткових послуг підприємцям.

Трансформація системи обліку доходів та витрат для цілей оподаткування відображає загальний рух у напрямку спрощення та стандартизації податкової звітності. Якщо раніше навіть платники єдиного податку мусили вести складний бухгалтерський облік з множиною реєстрів та документів, то поступово відбулося спрощення вимог до документування операцій. Для окремих груп платників було запроваджено касовий метод визначення доходу, який є більш зрозумілим для підприємців без спеціальної бухгалтерської освіти та відповідає реальним грошовим потокам бізнесу.

Майбутні перспективи розвитку системи оподаткування малого підприємництва пов'язані з подальшою гармонізацією українського законодавства з європейськими стандартами у контексті євроінтеграційних прагнень держави. Це передбачає поступове наближення податкових ставок та правил до рівня країн Європейського Союзу, що може призвести до підвищення податкового навантаження на малий бізнес. Водночас очікується запровадження більш досконалих механізмів підтримки інноваційного підприємництва через

податкові стимули для стартапів та компаній, що здійснюють дослідження та розробки.

Еволюція системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва в Україні демонструє складний та суперечливий процес пошуку оптимального балансу між фіскальними потребами держави та необхідністю створення сприятливих умов для розвитку підприємницької ініціативи. Досвід трьох десятиліть розвитку податкової системи свідчить про поступове усвідомлення важливості малого бізнесу для економіки та відповідне коригування податкової політики у бік більшої підтримки цього сектору. Водночас залишаються невирішеними численні проблеми, пов'язані з нестабільністю податкового законодавства, складністю адміністрування та недостатньою диференціацією податкового навантаження відповідно до реальної платоспроможності різних категорій платників [47].

1.3. Міжнародний досвід оподаткування малого бізнесу та можливості його адаптації

Світова практика оподаткування малого підприємництва демонструє значне різноманіття підходів, зумовлене особливостями економічного розвитку, правових традицій та культурних особливостей різних країн. Кожна національна податкова система формувалася під впливом унікального поєднання історичних обставин, політичних рішень та економічних реалій, що призвело до формування широкого спектру моделей підтримки малого бізнесу через податкові механізми. Вивчення міжнародного досвіду дозволяє виявити найбільш ефективні інструменти стимулювання підприємницької активності та визначити можливості їх імплементації в українських умовах з урахуванням національної специфіки.

Європейська модель оподаткування малого підприємництва характеризується високим рівнем гармонізації базових принципів при збереженні національних особливостей конкретних механізмів реалізації

податкової політики. Директиви Європейського Союзу встановлюють загальні рамки оподаткування, зокрема щодо податку на додану вартість, але надають державам-членам значну автономію у визначенні преференцій для малих платників. Більшість європейських країн застосовують диференційований підхід до оподаткування, за яким малі підприємства отримують певні пільги у вигляді знижених ставок, спрощених процедур звітності або звільнення від окремих податкових зобов'язань залежно від обсягів діяльності [10].

Досвід Німеччини у сфері оподаткування малого бізнесу заслуговує на особливу увагу через його комплексність та орієнтацію на довгострокову стабільність підприємницького середовища. Німецька податкова система не передбачає окремого спеціального режиму для малих підприємств, натомість використовує систему прогресивного оподаткування з можливістю застосування спрощених процедур для суб'єктів із невеликими оборотами. Малі підприємці можуть обирати спрощену схему обліку та звітності, якщо їхній річний обіг не перевищує встановлених порогових значень, що дозволяє зменшити адміністративне навантаження без створення окремої податкової системи. Такий підхід забезпечує рівні конкурентні умови для всіх учасників ринку та запобігає штучному утриманню бізнесу в малих формах заради податкових преференцій.

Французька система оподаткування малого підприємництва базується на принципі мікропідприємства, яке передбачає застосування спрощеного режиму з фіксованими відсотковими ставками від обороту замість традиційного оподаткування прибутку. Режим автопідприємця дозволяє фізичним особам розпочати підприємницьку діяльність із мінімальними формальностями та сплачувати податки лише за наявності реального доходу, що стимулює легалізацію діяльності на початкових етапах. Водночас французька модель встановлює жорсткі обмеження на максимальний обсяг доходу, перевищення якого автоматично переводить підприємця на загальну систему оподаткування, забезпечуючи таким чином градуйований перехід між різними податковими режимами [38, с. 187].

Британський підхід до оподаткування малого бізнесу відрізняється високим рівнем прагматизму та орієнтацією на створення максимально комфортних умов для започаткування та ведення підприємницької діяльності. Сполучене Королівство застосовує систему диференційованих ставок корпоративного податку, за якою малі компанії сплачують значно нижчі ставки порівняно з великими корпораціями. Для індивідуальних підприємців передбачена можливість обрання найбільш вигідної форми оподаткування залежно від структури доходів та витрат, що надає гнучкість у податковому плануванні. Особливістю британської системи є широке використання податкових знижок на інвестиції в розвиток бізнесу, що стимулює реінвестування прибутків у виробництво.

Скандинавські країни демонструють модель високого оподаткування з одночасним наданням широкого спектру державних послуг та підтримки підприємництва. Швеція, Норвегія та Данія застосовують відносно високі ставки податків для всіх категорій платників, але компенсують це розвиненою системою державної підтримки малого бізнесу через субсидії, гранти та консультаційні послуги. Спрощення процедур реєстрації та ліквідації підприємств, мінімізація адміністративних бар'єрів та високий рівень цифровізації податкового адміністрування створюють сприятливе середовище для підприємництва навіть за умов високого податкового навантаження.

Досвід Польщі як найближчого сусіда України та країни з подібним історичним минулим має особливе значення для аналізу можливостей адаптації кращих практик. Польща запровадила систему лінійного податку для малих підприємців, яка передбачає сплату фіксованого відсотка від доходу незалежно від його величини, що спрощує податкове планування та робить систему більш прозорою. Додатково існує можливість застосування карткового обліку для найменших підприємств, що дозволяє мінімізувати витрати на бухгалтерське обслуговування. Польський досвід демонструє ефективність поступового реформування податкової системи з урахуванням потреб бізнес-спільноти та міжнародних стандартів [51].

Американська модель оподаткування малого підприємництва характеризується високим рівнем децентралізації та різноманітності підходів на рівні окремих штатів. Федеральний уряд встановлює загальні правила оподаткування корпоративних доходів, але кожен штат має право визначати власні ставки та пільги для стимулювання місцевого бізнесу. Особливістю американської системи є широке використання прохідного оподаткування для малих корпорацій та партнерств, за якого прибуток підприємства оподатковується безпосередньо на рівні власників, уникаючи подвійного оподаткування. Така гнучкість дозволяє підприємцям обирати оптимальну організаційно-правову форму залежно від специфіки бізнесу та податкових наслідків.

Азіатські країни, зокрема Сінгапур та Гонконг, застосовують стратегію низького оподаткування як інструмент залучення підприємницької активності та іноземних інвестицій. Ці юрисдикції пропонують дуже конкурентні ставки корпоративного податку та максимально спрощені процедури реєстрації та звітності, що робить їх привабливими для започаткування бізнесу. Водночас така модель потребує компенсації бюджетних втрат через інші джерела доходів та може бути неприйнятною для країн із обмеженими фінансовими ресурсами. Досвід цих країн демонструє важливість комплексного підходу до створення сприятливого бізнес-клімату, де податкові стимули поєднуються з ефективною інфраструктурою та якісними державними послугами.

Країни, що розвиваються, часто стикаються з подібними до України викликами у сфері оподаткування малого підприємництва, включаючи високий рівень тінізації економіки та обмежені адміністративні можливості податкових органів. Досвід Грузії у проведенні радикальної податкової реформи демонструє можливість швидкої трансформації системи через спрощення та зменшення кількості податків. Грузинська реформа передбачала скорочення переліку обов'язкових платежів до мінімуму та запровадження простих правил обчислення податкових зобов'язань, що суттєво підвищило рівень добровільної

сплати податків. Цей досвід показує, що радикальні зміни можуть бути ефективними за умови політичної волі та послідовної реалізації реформ [15].

Міжнародні організації, зокрема Організація економічного співробітництва та розвитку, розробили комплекс рекомендацій щодо оптимального оподаткування малого підприємництва, які базуються на аналізі кращих світових практик. Ці рекомендації наголошують на важливості балансу між спрощенням податкових процедур та збереженням справедливості податкової системи, недопущенні створення надмірних можливостей для податкової оптимізації через використання спрощених режимів великими компаніями. Особлива увага приділяється необхідності регулярного моніторингу ефективності податкових преференцій та їх коригування відповідно до змін економічного середовища.

Адаптація міжнародного досвіду до українських умов вимагає критичного аналізу та врахування специфічних особливостей національної економіки, правової системи та підприємницької культури. Механічне копіювання іноземних моделей без урахування контексту може призвести до небажаних наслідків та неефективності запроваджених механізмів. Успішна імплементація міжнародних практик потребує адаптації базових принципів до українських реалій, поступовості у проведенні змін та широких консультацій із бізнес-спільнотою для забезпечення підтримки реформ з боку платників податків.

Перспективними напрямками використання міжнародного досвіду для вдосконалення української системи оподаткування малого підприємництва є запровадження більш гнучких механізмів диференціації податкового навантаження залежно від реальної прибутковості бізнесу. Досвід європейських країн свідчить про доцільність поступового переходу від фіксованих ставок єдиного податку до систем, які враховують фактичні фінансові результати діяльності підприємства. Водночас важливо зберегти переваги спрощеного обліку та звітності, які є головними для найменших суб'єктів господарювання з обмеженими ресурсами для ведення складного бухгалтерського обліку.

Цифровізація податкового адміністрування є ще одним головним напрямком, де міжнародний досвід може бути корисним для України. Естонія продемонструвала можливість створення повністю цифрової податкової системи, де всі процедури від реєстрації до подання звітності здійснюються в електронному форматі без необхідності особистої присутності підприємця. Впровадження подібних рішень в Україні могло б суттєво зменшити корупційні ризики, скоротити витрати часу підприємців на виконання податкових зобов'язань та підвищити загальний рівень прозорості податкових відносин.

Міжнародний досвід оподаткування малого бізнесу демонструє відсутність універсального рецепта побудови ідеальної податкової системи, натомість підтверджуючи необхідність балансування між множиною суперечливих цілей та обмежень. Ефективна система оподаткування має забезпечувати достатні надходження до бюджету, стимулювати підприємницьку активність, бути простою в адмініструванні та справедливою у розподілі податкового тягаря. Вивчення світового досвіду дозволяє Україні уникнути повторення помилок інших країн та запозичити найбільш ефективні рішення з урахуванням національного контексту, що є основним для побудови конкурентоспроможної економіки в довгостроковій перспективі [6].

Висновки до розділу 1

Проведений у першому розділі аналіз теоретичних і методичних засад оподаткування суб'єктів малого підприємництва дав змогу дійти низки важливих узагальнень. Мале підприємництво є ключовим елементом ринкової економіки, що виконує функції генератора робочих місць, каталізатора інновацій, пом'якшувача соціальних наслідків криз і засобу диверсифікації економічної структури. Його економічна сутність полягає в особливій формі організації діяльності, за якої обмежені ресурси поєднуються з високою мобільністю, швидким прийняттям рішень і персональною відповідальністю власника. Критерії ідентифікації малого підприємства в Україні (до 50 працівників і до 10 млн євро річного доходу) відповідають європейським стандартам, однак

потребують регулярного індексування з урахуванням інфляції та галузевих особливостей, оскільки чинні пороги вже суттєво знеактуальні в умовах 2025 року.

Еволюція спрощеної системи оподаткування в Україні пройшла шлях від хаотичних множинних платежів 1990-х років через фіксований патент і указ 1998 року до кодифікованої чотиригрупової системи в Податковому кодексі 2010 року. Система неодноразово зазнавала змін, реагуючи на бюджетні кризи, пандемію та війну, що свідчить про її гнучкість, але водночас про хронічну нестабільність, яка є головною перешкодою для довгострокового планування бізнесу. Найбільшою проблемою залишається відсутність прив'язки податкового навантаження до реальної прибутковості: навіть збиткові платники третьої групи зобов'язані сплачувати єдиний податок і ПДВ, що робить спрощений режим часто менш вигідним, ніж загальна система для виробничих підприємств з низькою рентабельністю.

Міжнародний досвід показав, що найуспішніші моделі (Німеччина, Франція, Польща, Естонія) поєднують спрощений облік для мікро- та малого бізнесу з поступовим, градуальним переходом на загальну систему без різких стрибків навантаження. Жодна з розвинених країн не зберігає фіксований відсоток від доходу для підприємств з рентабельністю нижче 10–15 %, оскільки це призводить до закриття саме виробничих малих підприємств. Українська модель третьої групи єдиного податку за ставкою 3 % + ПДВ фактично є найжорсткішою в Європі для низькорентабельних видів діяльності, що пояснює масовий відтік виробничих МСП на загальну систему або в тінь.

Таким чином, теоретичний аналіз підтвердив, що чинний спеціальний режим оподаткування потребує кардинального переосмислення: він має стати справді спрощеним і стимулюючим, а не каральним для тих, хто працює з низькою маржею або зазнає тимчасових збитків.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА (НА МАТЕРІАЛАХ ПРИВАТНОГО ПІДПРИЄМСТВА «ЛЮВЛАМА»)

2.1. Організаційно-економічна характеристика діяльності підприємства та аналіз фінансових результатів

Приватне підприємство "ЛЮВЛАМА" є суб'єктом малого підприємництва, що здійснює свою діяльність у сфері оброблення металів та нанесення покриття на метали (код КВЕД 25.61). Підприємство зареєстроване та веде господарську діяльність на території України, зокрема у Житомирській області (код КАТОТТГ UA18040190010281147).

Організаційно-правова форма підприємства передбачає приватну форму власності, що зумовлює особливості формування статутного капіталу, розподілу прибутку та прийняття управлінських рішень. Керівництво та ведення бухгалтерського обліку здійснює директор та головний бухгалтер в одній особі – Алексейцева Юлія Валеріївна, що є типовим для малих підприємств і дозволяє оперативно приймати фінансові рішення.

Для комплексного аналізу діяльності підприємства доцільно розглянути динаміку основних техніко-економічних показників за період 2020-2024 років, що дозволить виявити тенденції розвитку та оцінити ефективність господарювання (табл. 2.1) [17, с. 145].

Таблиця 2.1

Динаміка основних техніко-економічних показників діяльності

ПП "ЛЮВЛАМА" за 2020-2024 роки

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Відхилення 2024/2020
						Абс., тис. грн.
Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	5 977,6	6 982,6	4 626,0	6 616,0	8 855,6	+2 878,0
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	4 588,6	5 002,1	3 384,7	4 266,8	5 815,2	+1 226,6
Валовий прибуток, тис. грн.	1 389,0	1 980,5	1 241,3	2 349,2	3 040,4	+1 651,4
Інші операційні витрати, тис. грн.	1 386,5	1 974,4	1 954,3	2 231,9	2 996,6	+1 610,1
Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн.	2,5	6,1	-713,0	117,3	43,8	+41,3
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	2,5	6,1	-713,0	117,3	43,8	+41,3
Середньооблікова чисельність працівників, осіб	н/д	17	17	7	7	-
Рентабельність продажу, %	0,04	0,09	-15,41	1,77	0,49	+0,45

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності ПП "ЛЮВЛАМА" (форми № 1-м, № 2-м за 2020-2024 роки)

Аналіз даних таблиці 2.1 свідчить про неоднозначну динаміку розвитку підприємства протягом досліджуваного періоду. Чистий дохід від реалізації продукції зріс на 2 878,0 тис. грн, або на 48,1%, досягнувши у 2024 році рівня 8 855,6 тис. грн. При цьому спостерігається значна волатильність показника: після зростання у 2021 році до 6 982,6 тис. грн відбувся спад у 2022 році до 4 626,0 тис. грн (скорочення на 33,7% порівняно з 2021 роком), що ймовірно пов'язано з початком повномасштабного військового вторгнення в Україну та загальним погіршенням економічної ситуації в країні (рис. 2.1).

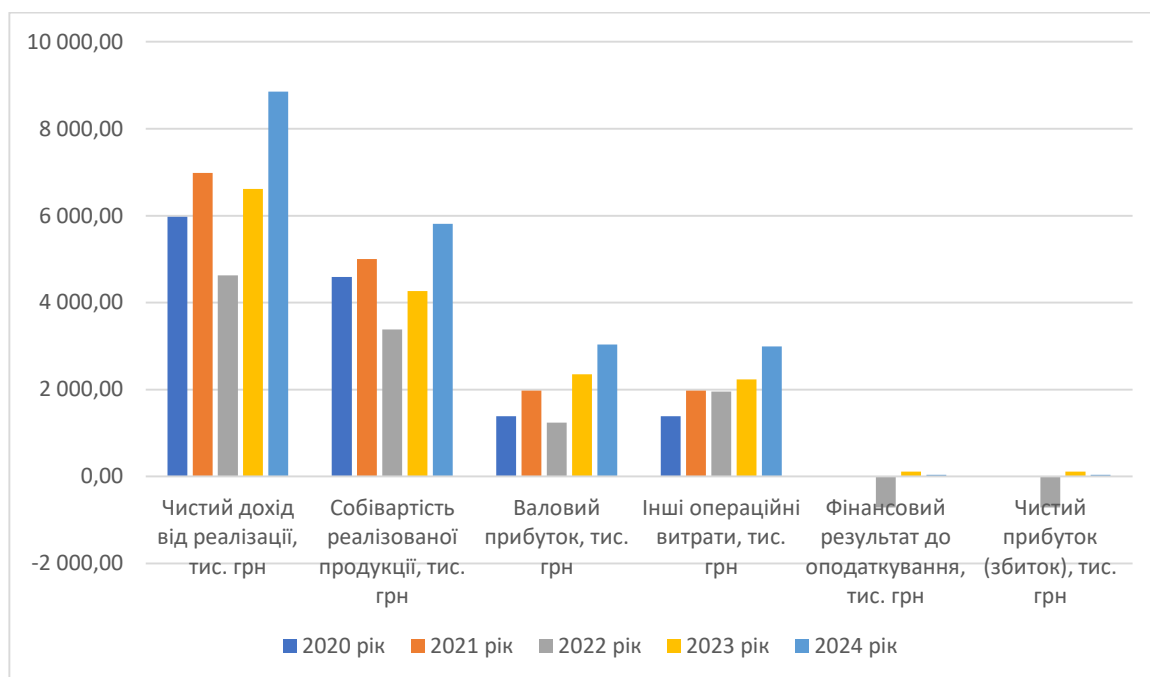

Рис. 2.1. Динаміка фінансових результатів ПП "ЛЮВЛАМА" (2020-2024 рр.)

Собівартість реалізованої продукції демонструє загальну тенденцію до зростання, збільшившись за п'ять років на 1 226,6 тис. грн, або на 26,7%. Темпи зростання собівартості є нижчими за темпи зростання доходу, що позитивно впливає на валовий прибуток підприємства. Валовий прибуток у 2024 році становив 3 040,4 тис. грн, що на 1 651,4 тис. грн, або у 2,2 рази більше, ніж у 2020 році [14].

Особливу увагу привертає динаміка фінансових результатів діяльності. У 2022 році підприємство отримало збиток у розмірі 713,0 тис. грн, що стало наслідком значного скорочення обсягів реалізації при збереженні високого рівня операційних витрат. Проте вже у 2023 році ситуація стабілізувалася, і підприємство отримало прибуток 117,3 тис. грн. У 2024 році чистий прибуток становив 43,8 тис. грн, що хоча і є нижчим за показник 2023 року, все ж засвідчує прибуткову діяльність підприємства.

Значним чинником, що вплинув на діяльність підприємства, стало скорочення чисельності персоналу більш ніж удвічі – з 17 осіб у 2021-2022 роках до 7 осіб у 2023-2024 роках. Таке скорочення могло бути викликано як

оптимізацією виробничих процесів та автоматизацією окремих операцій, так і впливом воєнного стану, коли частина працівників могла бути мобілізована або евакуйована.

Рентабельність продажу протягом аналізованого періоду залишається на низькому рівні, коливаючись від 0,04% у 2020 році до 1,77% у 2023 році. У 2024 році цей показник становив 0,49%, що свідчить про низьку прибутковість операційної діяльності та необхідність оптимізації витрат або перегляду цінової політики.

Для більш детального розуміння фінансового стану підприємства доцільно проаналізувати структуру та динаміку його активів (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Аналіз складу, структури та динаміки активів ПП "ЛЮВЛАМА" за 2020-2024 роки

Показники	2020 рік		2024 рік		Відхилення 2024/2020	
	тис. грн	%	тис. грн	%	Абс., тис. грн	Відн., %
I. Необоротні активи						
Основні засоби	1 868,9	55,9	1 593,3	54,4	-275,6	85,3
Усього необоротних активів	1 868,9	55,9	1 593,3	54,4	-275,6	85,3
II. Оборотні активи						
Запаси	437,1	13,1	56,2	1,9	-380,9	12,9
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	646,1	19,3	124,9	4,3	-521,2	19,3
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	16,0	0,5	36,9	1,3	+20,9	230,6
Інша поточна дебіторська заборгованість	32,7	1,0	977,1	33,4	+944,4	2 988,1
Гроші та їх еквіваленти	38,5	1,2	57,4	2,0	+18,9	149,1
Витрати майбутніх періодів	0	0	81,3	2,8	+81,3	-
Інші оборотні активи	442,0	13,2	0	0	-442,0	0
Усього оборотних активів	1 612,4	48,2	1 333,8	45,6	-278,6	82,7
Баланс (Усього активів)	3 481,3	100,0	2 927,1	100,0	-554,2	84,1

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності ПрП "ЛЮВЛАМА" (форма № 1-м за 2020, 2024 роки)

Дані таблиці 2.2 демонструють скорочення валюти балансу підприємства на 554,2 тис. грн, або на 15,9%, що свідчить про зменшення масштабів

господарської діяльності. Структура активів характеризується переважанням необоротних активів, які у 2024 році становили 54,4% загальної вартості майна підприємства [34].

Необоротні активи підприємства представлені виключно основними засобами, вартість яких зменшилася з 1 868,9 тис. грн у 2020 році до 1 593,3 тис. грн у 2024 році. Таке скорочення на 275,6 тис. грн пов'язане насамперед з нарахуванням амортизації та відсутністю значних капітальних інвестицій у оновлення виробничих потужностей. При первісній вартості основних засобів 4 036,1 тис. грн знос становить 2 442,8 тис. грн, що свідчить про високий ступінь зносу (60,5%) та потребу в модернізації обладнання (рис. 2.2).

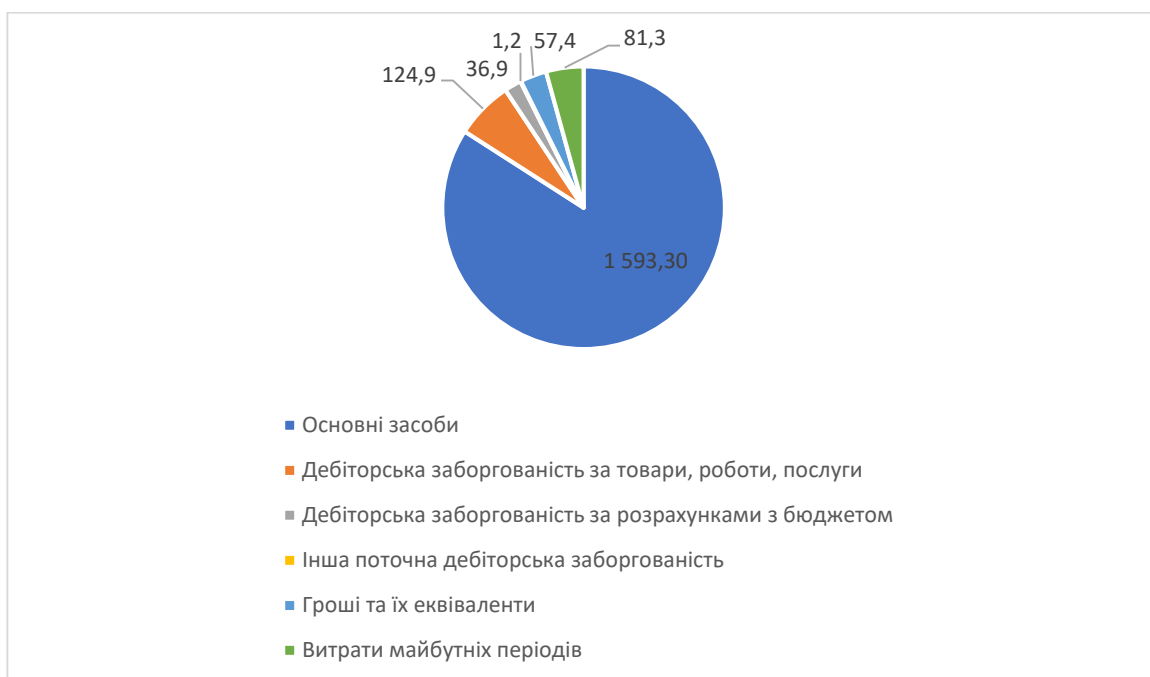

Рис. 2.2. Аналіз складу та структури активів ПП "ЛЮВЛАМА" за 2024 рік

У складі оборотних активів найбільш суттєві зміни відбулися у структурі дебіторської заборгованості. Дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги скоротилася у п'ять разів – з 646,1 тис. грн до 124,9 тис. грн, що може свідчити про покращення платіжної дисципліни контрагентів або перехід на більш жорсткі умови розрахунків. Водночас різко зросла інша поточна дебіторська заборгованість – майже у 30 разів, досягнувши 977,1 тис. грн, або

33,4% усіх активів. Така концентрація дебіторської заборгованості становить значний фінансовий ризик і потребує ретельного контролю та аналізу її складу.

Запаси підприємства скоротилися з 437,1 тис. грн до 56,2 тис. грн, що може бути наслідком оптимізації виробничих процесів, переходу на систему виробництва "точно вчасно" або загального зменшення обсягів діяльності. Позитивним моментом є збільшення залишку грошових коштів з 38,5 тис. грн до 57,4 тис. грн, що підвищує платоспроможність підприємства [6].

З'явилася нова стаття активів – витрати майбутніх періодів у сумі 81,3 тис. грн, що становить 2,8% валюти балансу. Наявність таких витрат свідчить про передоплату за послуги або товари, які будуть отримані у майбутніх періодах.

Аналіз пасивів підприємства дозволяє оцінити джерела формування його майна та фінансову стійкість (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Аналіз складу, структури та динаміки пасивів ПП "ЛЮВЛАМА" за 2020-2024 роки

Показники	2020 рік		2024 рік		Відхилення 2024/2020	
	тис. грн	%	тис. грн	%	Абс., тис. грн	Відн., %
I. Власний капітал						
Резервний капітал	1 032,4	29,7	1 032,4	35,3	0	100,0
Нерозподілений прибуток	2 139,1	61,5	1 593,3	54,4	-545,8	74,5
Усього власного капіталу	3 171,5	91,1	2 625,7	89,7	-545,8	82,8
III. Поточні зобов'язання						
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	13,2	0,4	2,6	0,1	-10,6	19,7
Кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	148,4	4,3	274,3	9,4	+125,9	184,8
Кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування	32,9	0,9	0,4	0,01	-32,5	1,2
Кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці	115,3	3,3	24,1	0,8	-91,2	20,9
Усього поточних зобов'язань	309,8	8,9	301,4	10,3	-8,4	97,3
Баланс (Усього пасивів)	3 481,3	100,0	2 927,1	100,0	-554,2	84,1

Джерело: складено автором на основі фінансової звітності ПП "ЛЮВЛАМА" (форма № 1-м за 2020, 2024 роки)

Структура джерел фінансування підприємства характеризується високою часткою власного капіталу, який у 2024 році становив 89,7% валюти балансу. Це свідчить про фінансову незалежність підприємства від зовнішніх кредиторів та високий рівень фінансової автономії.

Власний капітал складається з резервного капіталу (1 032,4 тис. грн, який залишився незмінним протягом аналізованого періоду) та нерозподіленого прибутку. Нерозподілений прибуток скоротився з 2 139,1 тис. грн до 1 593,3 тис. грн, що на 545,8 тис. грн менше. Таке зменшення є результатом отриманого у 2022 році збитку в сумі 713,0 тис. грн, який не був повністю покритий прибутками наступних років.

Поточні зобов'язання підприємства залишаються на стабільному рівні, зменшившись лише на 8,4 тис. грн. Найбільш значущою зміною є зростання кредиторської заборгованості перед бюджетом з 148,4 тис. грн до 274,3 тис. грн, або на 84,8%. У 2024 році ця стаття становить 9,4% валюти балансу та є найбільшою серед поточних зобов'язань.

Кредиторська заборгованість перед постачальниками суттєво зменшилася – з 13,2 тис. грн. до 2,6 тис. грн., що свідчить про своєчасні розрахунки з контрагентами. Також значно скоротилася заборгованість з оплати праці (з 115,3 тис. грн. до 24,1 тис. грн.) та зі страхування (з 32,9 тис. грн. до 0,4 тис. грн.), що пов'язано зі зменшенням чисельності персоналу.

Відсутність довгострокових зобов'язань та короткострокових кредитів банків свідчить про те, що підприємство не залучає позиковий капітал для фінансування своєї діяльності, що з одного боку знижує фінансові ризики, а з іншого – обмежує можливості для масштабного розширення виробництва.

Для оцінки ефективності використання ресурсів доцільно розрахувати показники ділової активності підприємства (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Показники ділової активності ПП "ЛЮВЛАМА" за 2020-2024 роки

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Відхилення (+/-)
Коефіцієнт оборотності активів	1,79	2,01	1,34	2,41	3,02	+1,23
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	5,13	4,33	4,05	5,80	6,64	+1,51
Коефіцієнт оборотності запасів	13,68	15,97	8,42	48,70	157,57	+143,89
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	8,56	10,25	3,82	7,82	7,76	-0,80
Тривалість обороту запасів, дні	26,3	22,5	42,7	7,4	2,3	-24,0
Тривалість обороту дебіторської заборгованості, дні	42,0	35,1	94,1	46,0	46,3	+4,3
Тривалість операційного циклу, дні	68,3	57,6	136,8	53,4	48,6	-19,7

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності ПП "ЛЮВЛАМА"

Розраховані показники свідчать про покращення ділової активності підприємства. Коефіцієнт оборотності активів зріс з 1,79 у 2020 році до 3,02 у 2024 році, що означає більш ефективне використання наявних ресурсів та отримання більшого обсягу доходу на одиницю активів.

Особливо позитивною є динаміка оборотності запасів, коефіцієнт якої збільшився майже у 11,5 разів – з 13,68 до 157,57. Це призвело до скорочення тривалості обороту запасів з 26,3 дні до 2,3 дні, що свідчить про мінімізацію складських залишків та ефективну логістику. Проте надто низька тривалість обороту запасів може створювати ризики дефіциту матеріалів у випадку збоїв у постачанні [8].

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості коливається в межах 7,76-10,25, що відповідає періоду погашення 35-46 днів. У 2022 році спостерігалось погіршення цього показника (тривалість обороту становила 94 дні), що було пов'язано з кризовими явищами в економіці.

Тривалість операційного циклу скоротилася з 68,3 дні у 2020 році до 48,6 дні у 2024 році, що позитивно впливає на потребу підприємства в оборотному капіталі та підвищує ефективність управління фінансами.

Отже, організаційно-економічний аналіз діяльності ПП "ЛЮВЛАМА" засвідчує, що підприємство є малим суб'єктом господарювання, яке спеціалізується на обробленні металів. Протягом 2020-2024 років спостерігається загальна тенденція до зростання доходу та відновлення прибутковості після кризового 2022 року. Водночас виявлено ряд проблем, зокрема високий рівень зносу основних засобів, значна концентрація іншої поточної дебіторської заборгованості та низька рентабельність продажу, що потребує удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління фінансово-господарською діяльністю [23].

2.2. Облік операцій за спрощеною системою оподаткування на підприємстві

Приватне підприємство "ЛЮВЛАМА" відповідно до норм Податкового кодексу України має право використовувати спрощену систему оподаткування, обліку та звітності. Ця система розроблена для малих підприємств, щоб полегшити адміністративні процедури, спростити ведення бухгалтерського обліку та оптимізувати сплату податків. Діяльність підприємства, що спеціалізується на обробленні металів та нанесенні покриттів, вимагає вибору відповідної групи єдиного податку з урахуванням особливостей роботи, річного доходу та кількості працівників.

Аналіз фінансових звітів ПП "ЛЮВЛАМА" за 2020–2024 роки показує, що підприємство складає баланс і звіт про фінансові результати за формами № 1-м і № 2-м, що є типовим для суб'єктів малого бізнесу. У звітності не зазначено статутний капітал, однак у структурі власного капіталу відображено резервний капітал у розмірі 1 032,4 тис. грн і нерозподілений прибуток. Такий склад капіталу може вказувати на те, що підприємство було засноване фізичною

особою-підприємцем із подальшим перетворенням у приватне підприємство, що вплинуло на формування капіталу.

Згідно зі звітом про фінансові результати, протягом усього періоду аналізу податок на прибуток не відображається, що підтверджує використання спрощеної системи оподаткування. У формі № 2-м у рядку 2300 "Податок на прибуток" зазначено прочерк, що характерно для платників єдиного податку, які не сплачують цей податок. Проте в балансі за 2022 рік зафіксовано кредиторську заборгованість із податку на прибуток у розмірі 1,1 тис. грн, а за 2021 рік – 0,5 тис. грн. Це може свідчити про наявність окремих об'єктів оподаткування, що не підпадають під спрощену систему, або про уточнення податкових зобов'язань за попередні періоди.

Чистий дохід від реалізації у 2024 році склав 8 855,6 тис. грн, що відповідає лімітам для платників єдиного податку третьої групи (7 000 000 євро за курсом НБУ на 1 січня звітного року). Перевищення цього порогу призвело б до втрати права на спрощену систему та переходу на загальну систему оподаткування з першого числа місяця, наступного за кварталом перевищення. У 2022 році дохід підприємства значно скоротився до 4 626,0 тис. грн, що забезпечило резерв для збереження статусу платника єдиного податку [18].

Облік доходів ведеться на рахунках класу 7 "Доходи" відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку. Основний дохід формується від реалізації продукції, робіт чи послуг і відображається за кредитом рахунків 701 "Дохід від реалізації готової продукції" або 703 "Дохід від реалізації робіт і послуг" у кореспонденції з дебетом рахунків дебіторської заборгованості. У звітності за аналізований період не зафіксовано інших операційних чи додаткових доходів, що вказує на зосередженість підприємства на основній діяльності без значних альтернативних джерел доходу (рис. 2.3) [39].

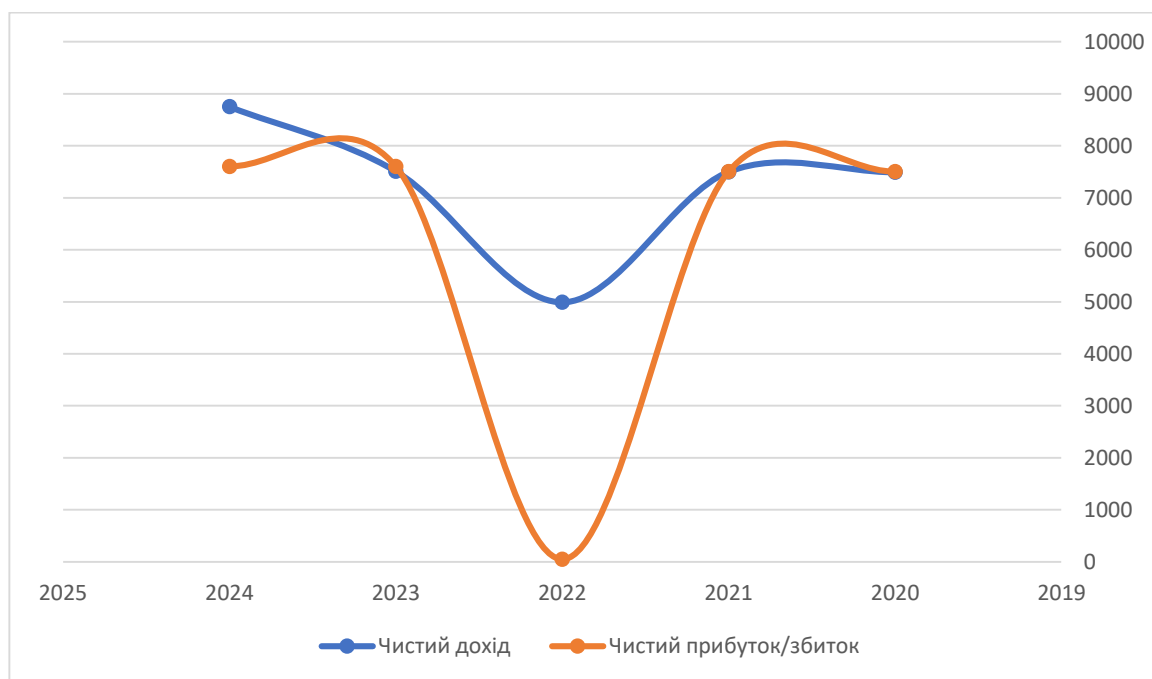

Рис. 2.3. Динаміка чистого доходу та фінансового результату (2020-2024)

Собівартість реалізованої продукції фіксується на рахунках класу 9 "Витрати діяльності", зокрема на рахунку 90 "Собівартість реалізації". У 2024 році вона склала 5 815,2 тис. грн, що становить 65,7% від чистого доходу підприємства. Це вказує на значну частку матеріальних витрат у виробничому процесі та переважання прямих витрат у структурі собівартості. Для платників єдиного податку критично важливо коректно визначати витрати, що входять до собівартості, оскільки це безпосередньо впливає на формування валового прибутку та загального фінансового результату.

Інші операційні витрати, які обліковуються за дебетом рахунків 92–94, у 2024 році досягли 2 996,6 тис. грн., що на 610,1 тис. грн. перевищує собівартість реалізованої продукції за попередній рік. До цих витрат входять адміністративні витрати, витрати на збут та інші витрати, пов'язані з операційною діяльністю. Висока частка таких витрат порівняно з валовим прибутком (3 040,4 тис. грн.) призводить до формування операційного прибутку на рівні лише 43,8 тис. грн., що є незначним показником для підприємства з річним оборотом понад 8,8 млн. грн.

Облік розрахунків за єдиним податком здійснюється на субрахунку 641 "Розрахунки за податками". Нараховані податкові зобов'язання відображаються за кредитом, а сплачені суми та зменшення зобов'язань – за дебетом. На кінець 2024 року кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом склала 274,3 тис. грн., що на 146,3 тис. грн. більше, ніж на початку року. Така тенденція може вказувати на накопичення податкових боргів або на зростання поточних податкових зобов'язань через збільшення обсягів реалізації у четвертому кварталі [12].

Специфіка ведення обліку в умовах спрощеного податкового режиму полягає у тому, що суб'єкти господарювання, які сплачують єдиний податок III групи, повинні організовувати бухгалтерський облік та формувати фінансову звітність у повному форматі згідно з вітчизняними положеннями (стандартами) обліку чи МСФЗ. Компанія складає баланс та звіт про результати діяльності за скороченими формами, призначеними для суб'єктів малого бізнесу, проте це не скасовує вимоги щодо організації синтетичного й аналітичного обліку всіх бізнес-процесів. Кожна операція повинна мати документальне підтвердження первинною документацією, бути зафіксованою в облікових реєстрах та знайти відображення у фінансовій звітності.

Заборгованість дебіторів за реалізовані товари та надані послуги на завершення 2024 року досягла 124,9 тис. грн., що практично в п'ятикратному розмірі нижче показника 2020 року. Управління розрахунками з клієнтами здійснюється через рахунок 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками", де дебетова частина фіксує формування боргу при визнанні виручки від продажів, а кредитова – ліквідацію заборгованості через надходження платежів або альтернативні механізми. Скорочення дебіторської заборгованості може вказувати на вдосконалення роботи зі стягнення платежів, впровадження системи авансових розрахунків або зменшення частки клієнтів, які користуються розстрочкою оплати.

Водночас серйозне занепокоєння викликає збільшення іншої короткострокової дебіторської заборгованості, яка станом на кінець 2024 року

сягнула 977,1 тис. грн., формуючи 33,4% загальної суми активів підприємства. Цей різновид заборгованості фіксується на рахунку 377 "Розрахунки з іншими дебіторами" і може охоплювати авансові платежі постачальникам, позикові кошти, надані співробітникам чи афілійованим суб'єктам, операції з підзвітними працівниками та додаткові категорії боргів. Настільки значний обсяг іншої дебіторської заборгованості вимагає ретельного вивчення її структури, адже існує небезпека неповернення фінансових ресурсів або кваліфікації цих сум як доходів третіх осіб, що може спричинити податкові ускладнення [48].

Матеріальні ресурси компанії станом на завершення 2024 року досягли 56,2 тис. грн., що є найнижчим значенням протягом досліджуваного періоду. Облікова фіксація запасів здійснюється на рахунках класу 2 "Запаси", зокрема використовуються рахунки 20 "Виробничі запаси", 22 "Малоцінні та швидкозношувані предмети", 23 "Виробництво". Мінімальний обсяг матеріальних ресурсів може демонструвати результативну систему контролю за товарно-матеріальними цінностями з оптимізацією складських залишків, проте водночас формує загрози для стабільності виробничих операцій при перебоях у постачаннях. Для суб'єктів на єдиному податку ключовим є коректне оформлення документації операцій з отримання та використання запасів, адже це визначає формування собівартості реалізованих товарів.

Матеріально-технічна база підприємства з первісною вартістю 4 036,1 тис. грн станом на кінець 2024 року обліковується на рахунку 10 "Основні засоби". Накопичена амортизація фіксується на рахунку 131 "Знос основних засобів" і складає 2 442,8 тис. грн, формуючи залишкову вартість 1 593,3 тис. грн. Процес амортизаційних відрахувань є необхідною процедурою бухгалтерського обліку навіть для платників єдиного податку, оскільки амортизація входить до операційних витрат та впливає на кінцевий фінансовий результат. Протягом 2020-2024 років знос основних фондів зріс на 483,2 тис. грн., що демонструє систематичне нарахування амортизації без істотного оновлення виробничого обладнання.

Облікова реєстрація нарахування та виплати винагороди працівникам здійснюється через рахунок 66 "Розрахунки з оплати праці" та рахунок 65 "Розрахунки за страхуванням". Заборгованість з оплати праці на завершення 2024 року становила 24,1 тис. грн., що при середній кількості персоналу 7 осіб дає середню заборгованість приблизно 3,4 тис. грн. на працівника. Борг за страховими внесками практично відсутній і становить тільки 0,4 тис. грн., що підтверджує пунктуальність сплати єдиного соціального внеску. Для бізнесу на єдиному податку III групи зберігається зобов'язання зі сплати ЄСВ як роботодавцем за найманий персонал, так і як власником за себе особисто.

Відсутність суттєвої заборгованості перед контрагентами за придбані товари та послуги (лише 2,6 тис. грн. станом на кінець 2024 року) демонструє значну платіжну спроможність підприємства та здатність вчасно виконувати фінансові зобов'язання перед постачальниками. Облікова реєстрація взаємовідносин з постачальниками проводиться на рахунку 63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками", де кредитова частина фіксує формування зобов'язань при прийманні товарів, робіт, послуг, а дебетова – їх погашення. Низький рівень боргів перед кредиторами може вказувати на функціонування за схемою авансових платежів або розрахунків по факту, що обмежує доступ до безвідсоткового короткострокового фінансування, однак знижує ймовірність конфліктів з діловими партнерами [8].

Фінансові ресурси компанії реєструються на рахунках класу 3, зокрема використовуються рахунок 30 "Каса" та 31 "Рахунки в банках". Наявність грошових коштів станом на завершення 2024 року склала 57,4 тис. грн, що перевищує показник 2020 року на 18,9 тис. грн. За умови місячного обігу приблизно 738 тис. грн такий залишок формує близько 7,5% від місячної виручки, що є адекватним для підтримки поточної здатності виконувати платіжні зобов'язання, проте не призводить до формування надмірної ліквідності. Всі транзакції з переміщення фінансових коштів повинні супроводжуватися документальним оформленням через прибуткові та видаткові касові ордери, банківські виписки, платіжні доручення та інші первинні документи (рис. 2.4).

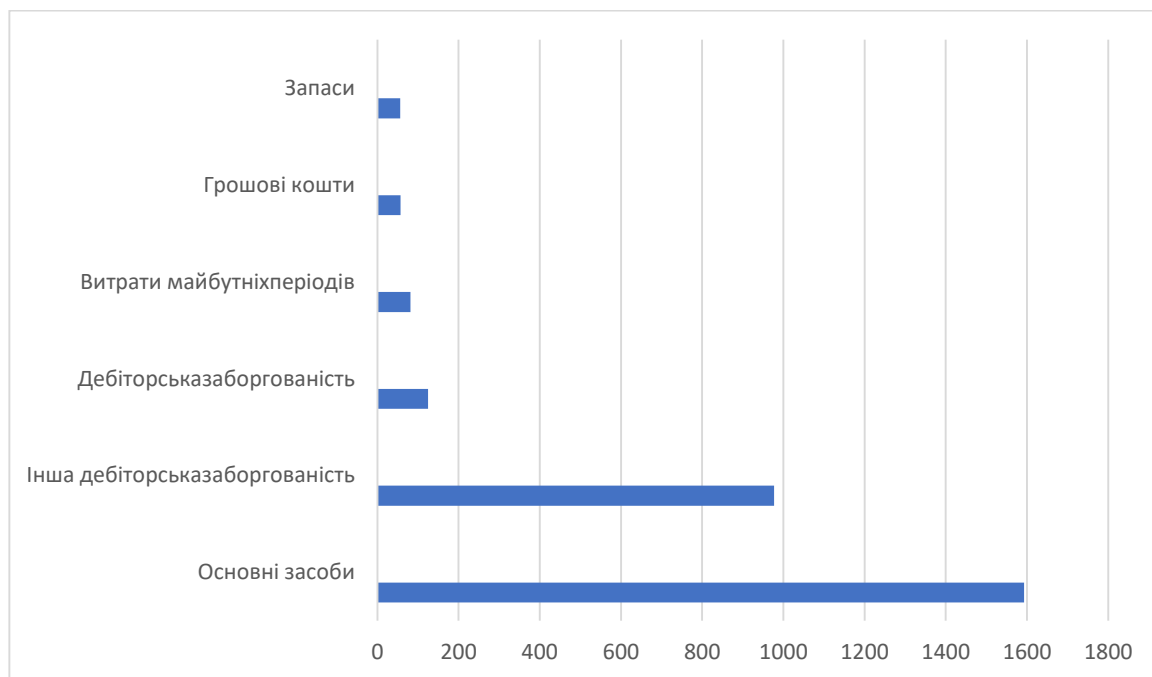

**Рис. 2.4. Структура активів підприємства на кінець 2024 року
(тис. грн.)**

Фіксація у балансі 2024 року відкладених витрат обсягом 81,3 тис. грн. вимагає детального аналізу. Ці витрати реєструються на рахунку 39 "Витрати майбутніх періодів" і охоплюють видатки, здійснені в поточному періоді, проте які стосуються наступних звітних періодів. Сюди можуть входити передплата періодичних видань, страхові внески, авансові орендні платежі, витрати на підготовчі роботи та впровадження нової продукції тощо. Для суб'єктів на єдиному податку критично важливо коректно розподіляти такі видатки між періодами, аби дотримуватися принципу співвідношення доходів і витрат та точно відображати фінансовий результат кожного звітного інтервалу.

Власні фінансові ресурси підприємства, які становлять 2 625,7 тис. грн. станом на кінець 2024 року, є головним джерелом забезпечення операційної діяльності. Резервний фонд обсягом 1 032,4 тис. грн. зберігається на сталому рівні протягом п'ятирічного періоду, що може вказувати на відсутність стратегії його нарощування за рахунок отриманих прибутків або на адекватність сформованого резерву для компенсації потенційних ризиків. Накопичений прибуток скоротився з 2 139,1 тис. грн. у 2020 році до 1 593,3 тис. грн. у 2024

році через фінансовий збиток 2022 року. Для платників єдиного податку суттєво усвідомлювати, що попри звільнення від податку на прибуток, необхідно здійснювати повноцінний облік фінансових результатів для управлінських цілей та ухвалення рішень щодо розподілу прибутку.

Податкова документація суб'єктів на єдиному податку III групи передбачає квартальну декларацію платника єдиного податку, яка подається впродовж 40 календарних днів після завершення звітного кварталу. У декларації фіксується виручка, отримана протягом звітного періоду, застосовувана ставка єдиного податку, обчислена сума податку та величина податку до перерахування. Додатково, підприємство як наймач персоналу має подавати документацію з єдиного соціального внеску, ПДФО та військового збору, що утримуються з винагороди працівників. Фінансова документація надається щорічно у терміни, визначені для представників малого бізнесу.

Дослідження фінансових показників за 2020-2024 роки демонструє значну мінливість індикаторів прибутковості компанії. У 2020-2021 роках прибуток склав 2,5 та 6,1 тис. грн відповідно, у 2022 році зафіксовано негативний результат 713,0 тис. грн., а у 2023-2024 роках прибутковість відновилася до позначок 117,3 та 43,8 тис. грн. Така нестійкість фінансових показників ускладнює процес стратегічного планування та вимагає підвищеної концентрації на контролі видатків та оптимізації операційних процесів. Для платників єдиного податку важливо усвідомлювати, що навіть за умови негативного фінансового результату зобов'язання щодо сплати єдиного податку залишаються чинними, оскільки об'єктом оподаткування є виручка, а не чистий прибуток.

Перспективи подальшого застосування спрощеної системи оподаткування підприємством залежать від динаміки доходів, чисельності працівників та відповідності іншим критеріям, встановленим Податковим кодексом України. За умови збереження обсягів діяльності на рівні 2024 року підприємство матиме можливість продовжувати використовувати переваги спрощеної системи, однак для забезпечення стабільності та можливості масштабування бізнесу необхідно розглянути питання удосконалення обліку витрат, посилення контролю за

дебіторською заборгованістю та оптимізації податкового навантаження в межах чинного законодавства [26].

2.3. Порядок нарахування та сплати єдиного податку, ЄСВ та інших обов'язкових платежів

Приватне підприємство "ЛЮВЛАМА", використовуючи спрощений режим оподаткування, обліку та звітності, функціонує відповідно до положень глави 1 розділу XIV Податкового кодексу України, які визначають специфіку оподаткування представників малого бізнесу. Визначення категорії платника єдиного податку є принциповим управлінським рішенням, що прямо впливає на фінансовий тягар, масштаб звітних обов'язків та можливості провадження окремих напрямів господарської діяльності. З огляду на характер діяльності компанії у галузі металообробки та нанесення захисних покриттів на металеві поверхні, залучення семи найманих співробітників станом на 2024 рік та величину річної виручки 8 855,6 тис. грн, підприємство задовольняє вимогам платника єдиного податку III групи, що передбачає організацію повноформатного бухгалтерського обліку та можливість вибору податкової ставки.

Об'єктом оподаткування єдиним податком для суб'єктів III групи виступає дохід, встановлений за методиками бухгалтерського обліку згідно з національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку або МСФЗ. До структури доходу входять всі надходження від операційної активності підприємства, зокрема виручка від продажу продукції, товарів, робіт і послуг, надходження від здійснення операцій з оперативної оренди, роялті, а також інші надходження від операційної діяльності. У звітних даних ПП "ЛЮВЛАМА" основний компонент доходу формує чиста виручка від реалізації продукції, яка у 2024 році становила 8 855,6 тис. грн, що демонструє фокусування підприємства на основному напрямку діяльності без суттєвих альтернативних джерел надходжень. Принциповою характеристикою визначення бази оподаткування є

те, що вона формується за принципом нарахування, тобто дохід фіксується у момент виникнення права на його одержання незалежно від реального надходження коштів, що узгоджується із загальними засадами бухгалтерського обліку відповідно до П(С)БО 15 "Дохід" [40].

Суб'єкти господарювання на єдиному податку III групи мають право визначати податкову ставку залежно від статусу платника податку на додану вартість. Для зареєстрованих платників ПДВ ставка єдиного податку встановлюється на рівні 3% від виручки, для незареєстрованих – 5% від виручки. Вивчення фінансової документації ПП "ЛЮВЛАМА" не надає чітких відомостей про реєстрацію компанії як платника ПДВ, проте величина річної виручки істотно перевищує мінімальний критерій для обов'язкової реєстрації (1 мільйон гривень впродовж останніх 12 календарних місяців), що дозволяє припустити, що підприємство може функціонувати як платник ПДВ і використовувати ставку 3%. За такої ставки величина єдиного податку за 2024 рік має становити приблизно 265,7 тис. грн. ($8\,855,6 \times 0,03$), що зіставлене з боргом перед бюджетом у розмірі 274,3 тис. грн., зафіксованим у балансі на завершення періоду. Незначне перевищення заборгованості над обчисленою сумою податку може бути спричинене податковою заборгованістю минулих періодів, нарахованими штрафами або іншими фіскальними зобов'язаннями компанії [27, с. 87].

Облікова реєстрація єдиного податку відображається бухгалтерською кореспонденцією: Дебет 98 "Податок на прибуток" – Кредит 641 "Розрахунки за податками". Попри те, що суб'єкти на єдиному податку не є платниками податку на прибуток організацій, для фіксації єдиного податку застосовується саме цей рахунок, оскільки Планом рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій не передбачено спеціального рахунку для обліку єдиного податку. Альтернативним підходом є застосування субрахунку 949 "Інші витрати операційної діяльності", однак більшість методичних настанов та практичний досвід демонструють доцільність використання рахунку 98 для забезпечення співставності звітних показників та

можливості контролю з боку фіскальних органів. Нараховані величини єдиного податку зменшують фінансовий результат компанії та фіксуються у звіті про фінансові результати у складі операційних витрат або як окрема позиція, якщо підприємство використовує деталізовану форму звітності.

Терміни перерахування єдиного податку чітко визначені Податковим кодексом України та передбачають авансові перерахування впродовж звітного кварталу з фінальним розрахунком після його завершення. Платники єдиного податку III групи здійснюють авансові платежі єдиного податку щомісяця впродовж 20 календарних днів після завершення звітного місяця у величині, встановленої шляхом поділу суми єдиного податку, обчисленої за результатами попереднього календарного кварталу, на три. Фінальне визначення суми єдиного податку за результатами звітного кварталу проводиться платником самостійно у кварталній податковій декларації, яка надається впродовж 40 календарних днів після завершення звітного кварталу, а різниця між нарахованою величиною податку та сплаченими авансовими платежами підлягає перерахуванню впродовж 10 календарних днів після граничного терміну подання декларації. Така модель авансових платежів забезпечує рівномірне надходження податків до бюджету та дозволяє уникнути значного фіскального тягаря в окремі періоди для платників податків.

Вивчення динаміки боргу перед бюджетом ПП "ЛЮВЛАМА" свідчить про його зростання з 148,4 тис. грн. у 2020 році до 274,3 тис. грн. у 2024 році, що становить збільшення на 84,8% або 125,9 тис. грн. в абсолютному вимірі. Таке зростання заборгованості може бути пов'язане з декількома чинниками: по-перше, із збільшенням обсягів продажів у четвертому кварталі 2024 року, що спричинило нарахування більших величин податкових зобов'язань, термін сплати яких станом на 31 грудня ще не настав; по-друге, з можливими затримками у перерахуванні податкових зобов'язань, що могло призвести до формування податкового боргу; по-третє, з наявністю додаткових податкових зобов'язань, таких як податок на доходи фізичних осіб та військовий збір, утриманих із винагороди працівників, але не перерахованих до бюджету в

повному обсязі. Наявність фіскальної заборгованості є негативним чинником, що може призвести до застосування штрафних санкцій з боку контролюючих органів у формі пені, величина якої становить 120% річних облікової ставки Національного банку України від суми несплачених податкових зобов'язань за кожний день прострочення (рис. 2.5) [15].

Рис. 2.5. Динаміка кредиторської заборгованості перед бюджетом

Поряд з єдиним податком, ПП "ЛЮВЛАМА" як наймач персоналу зобов'язане обчислювати та перераховувати єдиний соціальний внесок, який виступає головним джерелом наповнення загальнообов'язкового державного соціального страхування. Об'єктом обчислення ЄСВ є величина нарахованої кожній застрахованій особі винагороди за видами виплат, які охоплюють основну та додаткову оплату праці, інші стимулюючі та компенсаційні виплати, включаючи натуральну форму, що визначаються відповідно до Закону України "Про оплату праці". Тариф ЄСВ для наймачів складає 22% від величини нарахованої винагороди, при цьому визначена мінімальна база обчислення ЄСВ, яка не може бути нижчою за величину мінімальної заробітної плати, встановленої законом на місяць, за який нараховується винагорода, для особи, яка перебуває у трудових відносинах. У 2024 році мінімальна заробітна плата

становила 7 100 гривень на початку року з послідовним підвищенням, що визначає мінімальну величину ЄСВ у розмірі 1 562 гривні на місяць на одного співробітника.

За чисельності штату 7 осіб мінімальна величина ЄСВ, яку має перераховувати підприємство за рік, становить близько 131,2 тис. грн. ($1\,562 \text{ грн.} \times 7 \text{ осіб} \times 12 \text{ місяців}$), що при зафіксованій у балансі заборгованості зі страхування лише 0,4 тис. грн. демонструє відносно пунктуальну сплату цього обов'язкового платежу. Облікова реєстрація розрахунків за єдиним соціальним внеском здійснюється на субрахунку 651 "Розрахунки за єдиним соціальним внеском", де кредитова частина фіксує нараховані величини внеску, а дебетова – перераховані суми. Нарахування ЄСВ відображається кореспонденцією: Дебет 91 "Загальновиробничі витрати", 92 "Адміністративні витрати", 93 "Витрати на збут" (залежно від категорії співробітників) – Кредит 651 "Розрахунки за єдиним соціальним внеском". Перерахування ЄСВ здійснюється щомісячно впродовж 20 календарних днів після завершення місяця, за який нараховано винагороду, що забезпечує регулярне надходження коштів до фондів соціального страхування.

Окрім ЄСВ, нарахованого на фонд винагороди найманого персоналу, власник підприємства або уповноважена особа також зобов'язані перераховувати ЄСВ "за себе" як особа, яка здійснює незалежну професійну діяльність. Для такої категорії встановлена мінімальна база обчислення ЄСВ у величині мінімальної заробітної плати та максимальна база – 15 розмірів мінімальної заробітної плати. Тариф ЄСВ для цієї категорії платників складає 22%, що при мінімальній базі обчислення дає величину близько 18,7 тис. грн на рік ($7\,100 \text{ грн} \times 22\% \times 12 \text{ місяців}$). Власник може самостійно визначати базу обчислення ЄСВ у межах встановлених мінімальних та максимальних меж, що дозволяє оптимізувати соціальні відрахування залежно від фінансових можливостей підприємства та бажаного рівня майбутнього пенсійного забезпечення. Несплата або прострочена сплата ЄСВ тягне за собою нарахування пені у величині, визначеній законодавством, та може призвести до обмежень у нарахуванні страхового стажу, що негативно вплине на розмір майбутніх соціальних виплат [19].

Суттєвим обов'язковим платежем для підприємства як податкового агента виступає податок на доходи фізичних осіб та військовий збір, які вираховуються з винагороди та інших виплат найманому персоналу. Тариф податку на доходи фізичних осіб складає 18% від величини нарахованого доходу, а тариф військового збору – 1,5% відповідно до чинного законодавства України, що функціонувало у 2024 році з урахуванням коригувань, внесених у зв'язку з воєнним станом. При середній винагороді співробітників, яку можна приблизно обчислити на основі заборгованості з оплати праці (24,1 тис. грн. на 7 осіб дає близько 3,4 тис. грн.. на особу), річний фонд винагороди становить приблизно 285,6 тис. грн, з якого підприємство має вирахувати та перерахувати до бюджету ПДФО у величині близько 51,4 тис. грн та військовий збір у величині близько 4,3 тис. грн. Облікова реєстрація розрахунків з ПДФО здійснюється на субрахунку 641 "Розрахунки за податками" з деталізацією за категоріями податків, а утримання фіксується кореспонденцією: Дебет 661 "Розрахунки за заробітною платою" – Кредит 641 "Розрахунки за податками".

Терміни перерахування податку на доходи фізичних осіб та військового збору до бюджету визначені податковим законодавством і становлять: при виплаті винагороди – під час такої виплати (одночасно з видачею з каси або перерахуванням на банківські рахунки співробітників), але не пізніше наступного банківського дня після дня нарахування; при виплаті інших доходів – впродовж трьох банківських днів після дня такої виплати. Така жорстка регламентація термінів спрямована на забезпечення своєчасного надходження податків до бюджету та унеможливлення використання підприємствами утриманих величин для власних потреб. Порушення термінів перерахування вирахованого податку розглядається як привласнення бюджетних ресурсів і тягне за собою застосування фінансових санкцій у формі штрафу та пені, а у випадках значних величин і тривалих прострочень може призвести до кримінальної відповідальності посадових осіб підприємства згідно зі статтею 212 Кримінального кодексу України [16].

Якщо підприємство зареєстроване платником податку на додану вартість, що є можливим для платників єдиного податку III групи, воно набуває додаткових прав та обов'язків щодо нарахування, обліку та сплати ПДВ. Платники єдиного податку III групи, які є платниками ПДВ, оподатковуються за загальними нормами, встановленими розділом V Податкового кодексу України, з усіма правами на податковий кредит та обов'язками щодо ведення податкового обліку ПДВ та формування податкових накладних. Об'єктом оподаткування ПДВ є договірна (контрактна) вартість постачання товарів/послуг, але не нижче звичайних цін, визначених відповідно до статті 39 ПКУ, з якої обчислюється ПДВ за тарифом 20%. Облікова реєстрація розрахунків з ПДВ здійснюється на рахунках 641 "Розрахунки за податками" (податкові зобов'язання з ПДВ) та 644 "Податковий кредит" (величини ПДВ, сплачені при придбанні товарів, робіт, послуг), а різниця між податковими зобов'язаннями та податковим кредитом підлягає перерахуванню до бюджету або відшкодуванню з бюджету впродовж 10 календарних днів після граничного терміну подання податкової декларації з ПДВ (рис. 2.6).

Рис. 2.6. Структура обов'язкових платежів підприємства у 2024 році

Вивчення структури боргових зобов'язань ПП "ЛЮВЛАМА" за розрахунками з бюджетом демонструє, що станом на завершення 2024 року вона досягла 274,3 тис. грн., що є найбільшою позицією серед короткострокових зобов'язань підприємства і формує 9,4% валюти балансу. Така концентрація фіскальної заборгованості вимагає детального вивчення її структури за категоріями податків та періодами формування, оскільки наявність простроченої фіскальної заборгованості може спричинити застосування процедури адміністративного арешту коштів на рахунках підприємства, блокування видаткових операцій або примусового стягнення заборгованості шляхом звернення стягнення на активи платника податків. Для нормалізації ситуації підприємству доцільно сформувавши графік ліквідації фіскальної заборгованості з урахуванням пріоритетності платежів та фінансових можливостей, а у разі наявності об'єктивних причин несплати – звернутися до контролюючого органу з клопотанням про розстрочення або відстрочення податкового боргу відповідно до статті 100 Податкового кодексу України.

Специфіка діяльності ПП "ЛЮВЛАМА" у галузі металообробки та нанесення захисних покриттів на металеві поверхні передбачає застосування у виробничому процесі хімічних речовин, лакофарбових матеріалів та інших матеріалів, які можуть підпадати під дію екологічних податків відповідно до статті 240 Податкового кодексу України. Екологічний податок нараховується за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення, скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти, розміщення відходів у спеціально відведених для цього місцях чи на об'єктах, а також за формування радіоактивних відходів. Тарифи екологічного податку диференційовані залежно від категорії та обсягу забруднюючої речовини і щорічно індексуються на коефіцієнт, встановлений законом про Державний бюджет України. У фінансовій документації підприємства не виокремлено окремо величини екологічного податку, що може вказувати або на незначність цих сум, які включені до складу інших операційних витрат, або на відсутність об'єктів

оподаткування екологічним податком внаслідок дотримання граничних норм викидів та відходів.

Особливою категорією обов'язкових платежів виступає податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, об'єктом оподаткування яким є загальна площа об'єкта нерухомості, у тому числі його частин, та місцеве самоврядування встановлює тариф податку у межах від 0% до 3% величини мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного року, за 1 квадратний метр бази оподаткування. Підприємство, маючи на балансі основні засоби залишковою вартістю 1 593,3 тис. грн., серед яких можуть бути будівлі та споруди, є потенційним платником цього податку, однак у документації не виокремлено окремо інформацію про нарахування та перерахування податку на нерухомість. Для з'ясування наявності податкових зобов'язань з цього податку необхідно проаналізувати структуру основних засобів, визначити загальну площу об'єктів нерухомості та перевірити відповідність нарахованих величин податку рішенням місцевих рад щодо встановлення тарифів та пільг з цього податку для відповідної території (рис. 2.7).

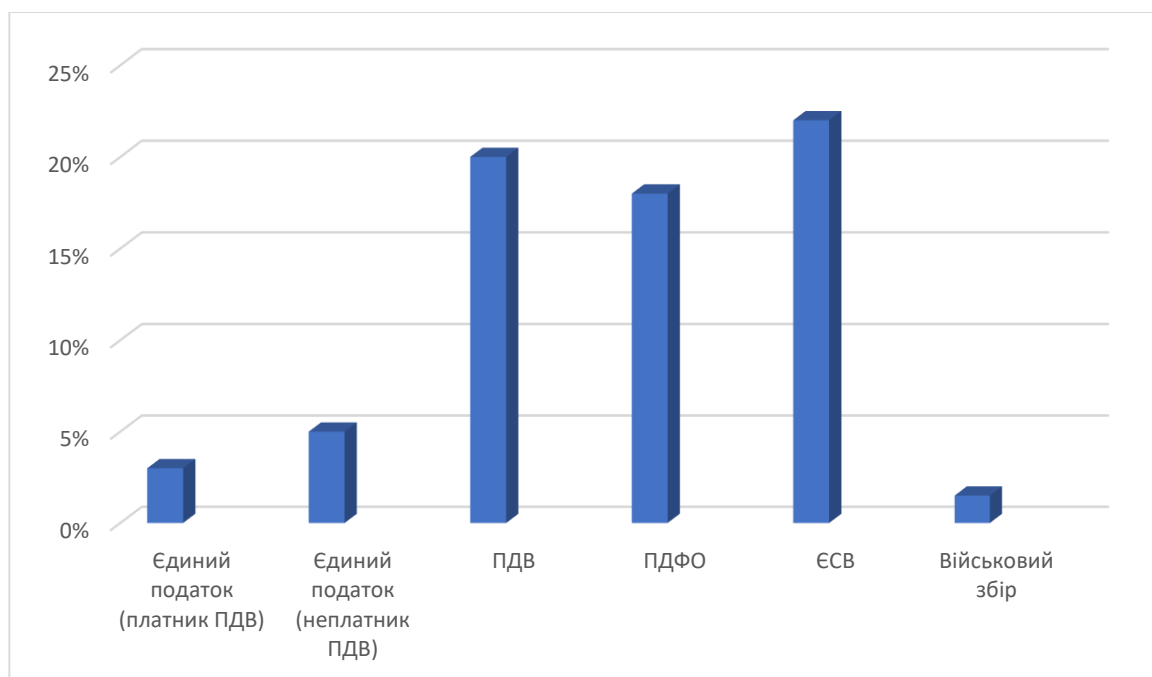

Рис. 2.7. Ставки податків для платників 3 групи ЄП

Загалом система оподаткування діяльності ПП "ЛЮВЛАМА" характеризується відносною доступністю завдяки використанню спрощеного режиму оподаткування у формі перерахування єдиного податку, що заміщує собою податок на прибуток підприємств, податок на майно (в частині земельного податку) та частково інші податки. Проте підприємство зобов'язане організовувати повноформатний бухгалтерський облік, пунктуально нараховувати та перераховувати всі обов'язкові платежі, пов'язані з наймом персоналу, виконувати функції податкового агента та дотримуватися встановлених законодавством термінів подання документації. Наявність фіскальної заборгованості перед бюджетом у величині 274,3 тис. грн. демонструє необхідність посилення контролю за пунктуальністю виконання податкових зобов'язань та формування результативної системи податкового планування, що дозволить оптимізувати фіскальне навантаження в межах чинного законодавства та уникнути фінансових санкцій з боку контролюючих органів [7].

2.4. Аналіз податкового навантаження та його вплив на фінансові результати діяльності

Фіскальний тягар є одним із ключових чинників, що безпосередньо впливає на фінансові результати діяльності будь-якого суб'єкта господарювання, визначаючи частку виручки, яка вилучається до бюджету у формі податків та обов'язкових платежів. Для представників малого бізнесу, що використовують спрощений режим оподаткування, питання оптимізації фіскального тягара набуває особливої актуальності, оскільки навіть незначні коливання у податковій політиці можуть істотно вплинути на прибутковість діяльності та конкурентоспроможність на ринку. Приватне підприємство "ЛЮВЛАМА", функціонуючи в умовах воєнного стану та економічної нестабільності, постійно стикається з необхідністю балансування між виконанням фіскальних зобов'язань та збереженням адекватного рівня прибутковості для забезпечення поточної діяльності та можливостей розвитку. Комплексне вивчення фіскального тягара

передбачає не лише обчислення абсолютних та відносних показників податкових платежів, але й оцінку їх впливу на ключові фінансові індикатори підприємства, такі як чистий прибуток, рентабельність продажу, оборотність капіталу та фінансова стійкість [21, с. 52].

Для оцінки рівня фіскального навантаження на ПП "ЛЮВЛАМА" доцільно обчислити систему показників, що характеризують частку податкових платежів у структурі доходів та витрат підприємства за період 2020-2024 років. Головним показником фіскального навантаження є коефіцієнт податкового навантаження, що визначається як співвідношення загальної величини перерахованих податків та обов'язкових платежів до чистої виручки підприємства. Враховуючи, що підприємство використовує спрощений режим оподаткування, основними складовими фіскального навантаження є єдиний податок, єдиний соціальний внесок, податок на доходи фізичних осіб та військовий збір як податковий агент, а також можливі екологічні та місцеві податки. Для визначення повного фіскального навантаження необхідно врахувати як прямі податкові платежі самого підприємства, так і величини податків, утриманих із винагороди працівників, оскільки останні фактично збільшують вартість робочої сили для роботодавця і впливають на загальну структуру витрат.

Обчислення єдиного податку для ПП "ЛЮВЛАМА" базується на обсязі чистої виручки від реалізації продукції та застосовуваному тарифі оподаткування. За умови, що підприємство є платником ПДВ і застосовує тариф єдиного податку 3%, величина податку за 2024 рік становить орієнтовно 265,7 тис. грн ($8\,855,6 \text{ тис. грн} \times 0,03$). У 2023 році при виручці 6 616,0 тис. грн. величина єдиного податку мала становити близько 198,5 тис. грн, у 2022 році при виручці 4 626,0 тис. грн – 138,8 тис. грн, у 2021 році при виручці 6 982,6 тис. грн – 209,5 тис. грн, а у 2020 році при виручці 5 977,6 тис. грн – 179,3 тис. грн. Динаміка абсолютних величин єдиного податку демонструє пряму залежність від коливань обсягів продажів, при цьому у кризовому 2022 році величина податку зменшилася на 33,8% порівняно з попереднім роком, що пропорційно скороченню виручки. Відносне фіскальне навантаження за єдиним податком

залишається стабільним на рівні 3% від виручки протягом усього аналізованого періоду, що є перевагою спрощеного режиму оподаткування, оскільки забезпечує передбачуваність податкових платежів незалежно від фінансового результату діяльності (рис. 2.9).

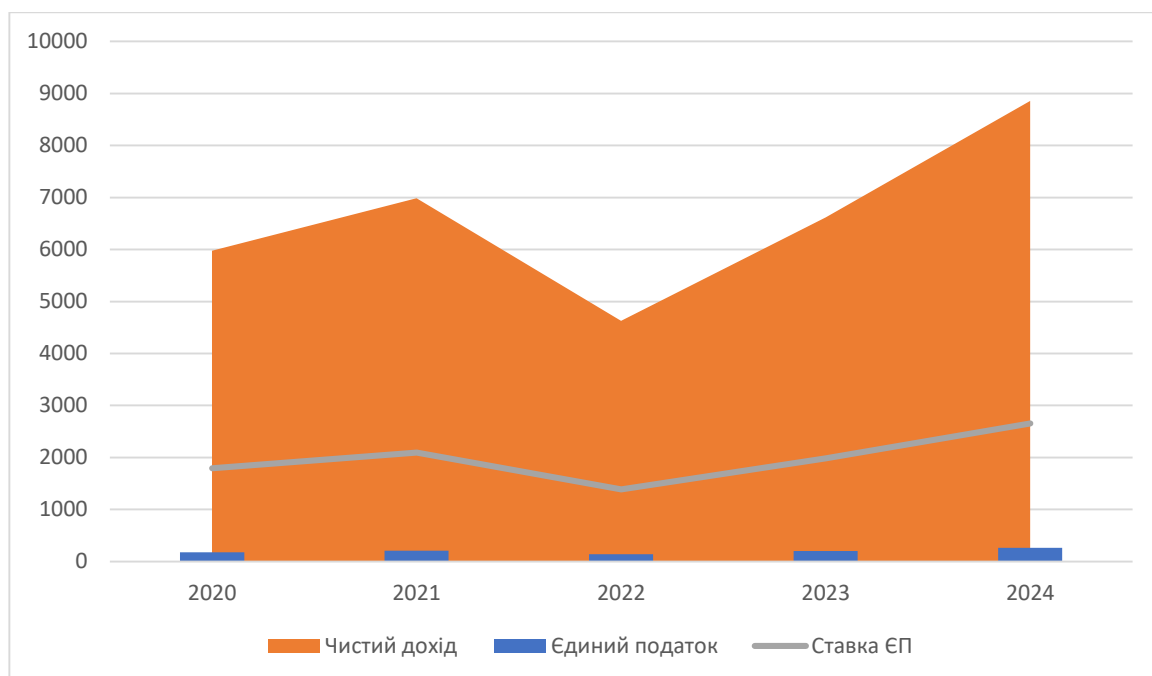

Рис. 2.9. Динаміка чистого доходу та єдиного податку (2020-2024)

Єдиний соціальний внесок становить другу за важливістю складову фінансового навантаження підприємства, оскільки база його обчислення формується виходячи з фонду винагороди найманого персоналу та мінімальних внесків власника підприємства. При середньообліковій чисельності штату 7 осіб у 2023-2024 роках та орієнтовному середньому рівні винагороди близько 3 400 гривень на місяць (обчислений на основі заборгованості з оплати праці), річний фонд винагороди становить приблизно 285,6 тис. грн, з якого підприємство обчислює ЄСВ за тарифом 22%, що дає величину близько 62,8 тис. грн. Додатково власник підприємства перераховує ЄСВ за себе у мінімальній величині, що за 2024 рік становить приблизно 18,7 тис. грн ($7\,100 \text{ грн} \times 22\% \times 12 \text{ місяців}$), що в сукупності дає загальну величину ЄСВ близько 81,5 тис. грн на рік. У попередніх періодах, коли чисельність штату становила 17 осіб, величина ЄСВ була значно вищою – близько 152,6 тис. грн за рахунок фонду винагороди

найманого персоналу, що становило додаткове фінансове навантаження на підприємство в умовах зниження обсягів продажів у 2022 році.

Податок на доходи фізичних осіб та військовий збір, хоча і вираховуються із винагороди працівників і формально не є прямими витратами підприємства, фактично впливають на загальну вартість робочої сили та конкурентоспроможність на ринку праці. При фонді винагороди 285,6 тис. грн підприємство вираховує та перераховує до бюджету ПДФО за тарифом 18%, що становить близько 51,4 тис. грн., та військовий збір за тарифом 1,5%, що становить близько 4,3 тис. грн., разом 55,7 тис. грн. на рік. З точки зору працівників, це означає, що з нарахованої винагороди вони отримують на руки лише 80,5%, а решта 19,5% вилучається у формі податків. Для роботодавця це створює певні труднощі при формуванні мотиваційної системи винагороди, оскільки для забезпечення конкурентного рівня винагороди "на руки" необхідно нараховувати значно більші суми з урахуванням усіх податкових відрахувань. Якщо додати до винагороди ще й ЄСВ, то загальна вартість робочої сили для роботодавця становить приблизно 347,1 тис. грн. (285,6 тис. грн. винагорода + 62,8 тис. грн. ЄСВ роботодавця), що на 21,5% більше за номінальний фонд винагороди [30].

Сукупне фіскальне навантаження ПП "ЛЮВЛАМА" за 2024 рік, враховуючи всі обов'язкові платежі, становить орієнтовно 421,6 тис. грн, що включає єдиний податок 265,7 тис. грн., ЄСВ роботодавця та власника 81,5 тис. грн., ПДФО 51,4 тис. грн., військовий збір 4,3 тис. грн. та можливі інші місцеві податки близько 18,7 тис. грн (податок на нерухомість, земельний податок тощо). Якщо підприємство є платником ПДВ, необхідно враховувати також фіскальне навантаження з ПДВ, однак в умовах функціонування механізму податкового кредиту чисте фіскальне навантаження з ПДВ залежить від співвідношення податкових зобов'язань та податкового кредиту і може бути як позитивним (перерахування до бюджету), так і від'ємним (відшкодування з бюджету). Коефіцієнт загального фіскального навантаження, обчислений як співвідношення сукупних податкових платежів до чистої виручки, становить

4,76% (421,6 тис. грн. / 8 855,6 тис. грн. $\times$ 100%), що є відносно невисоким показником порівняно з підприємствами на стандартному режимі оподаткування (рис. 2.10).

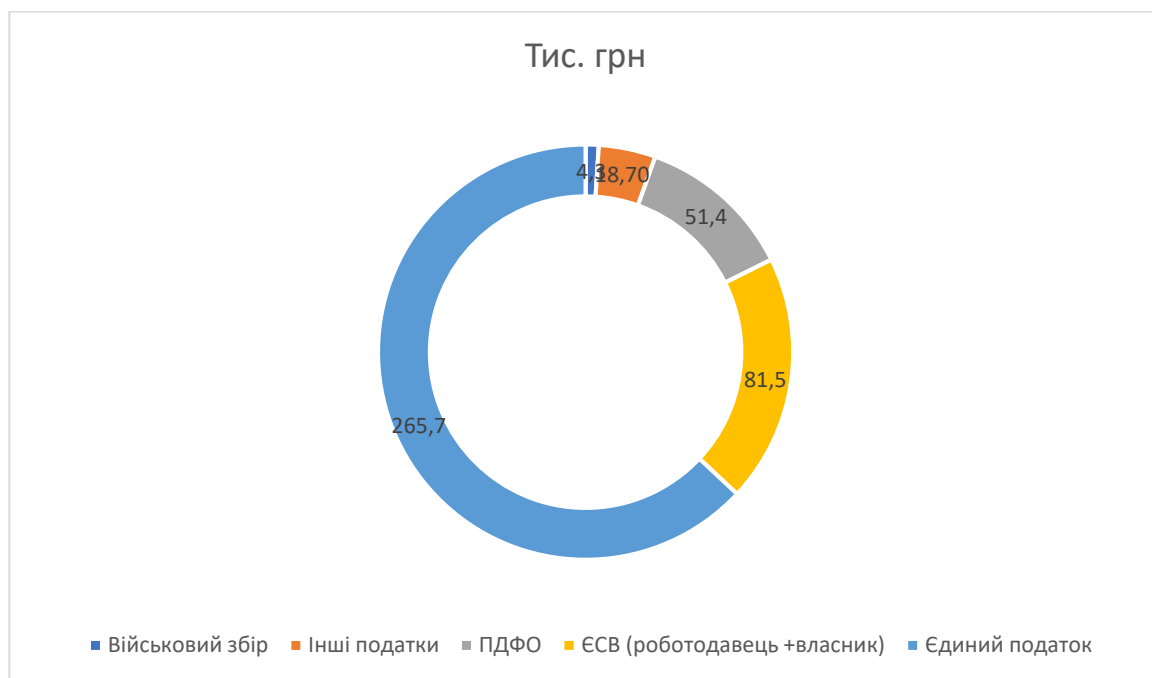

Рис. 2.10. Структура сукупного податкового навантаження 2024

Для комплексного дослідження впливу фіскального тягара на економічні показники компанії необхідно розглянути механізм утворення підсумкового прибутку з урахуванням обов'язкових фіскальних відрахувань. Фінансові дані 2024 року показують, що виручка від продажів досягла 8 855,6 тис. грн., витрати на виробництво продукції склали 5 815,2 тис. грн., валова маржа сягнула 3 040,4 тис. грн, додаткові операційні видатки становили 2 996,6 тис. грн., а економічний результат до застосування податків зафіксовано на рівні 43,8 тис. грн. За умови, що в структурі додаткових операційних видатків закладено спрощений податок обсягом 265,7 тис. грн. і певну частку ЄСВ, операційна маржа до вирахування податків досягла б приблизно 309,5 тис. грн (43,8 тис. грн. + 265,7 тис. грн.), що відображає істотно вищу операційну ефективність на рівні 3,49% від виручки порівняно з реальними 0,49%. Такі розрахунки підтверджують, що фіскальний тягар виступає ключовим чинником зниження прибутковості господарської

діяльності, трансформуючи потенційно успішний бізнес у низькомаржинальне підприємство.

Детального розгляду потребує динаміка співвідношення фіскальних відрахувань та економічних результатів компанії протягом 2020-2024 років. У 2022 році компанія зафіксувала від'ємний результат 713,0 тис. грн, водночас обов'язки щодо внесення спрощеного податку залишилися незмінними в повному розмірі, адже об'єктом оподаткування виступає виручка, а не фінансовий результат. Отже, навіть за негативного економічного підсумку організація мусила перерахувати до бюджету спрощений податок обсягом приблизно 138,8 тис. грн., що додатково погіршило фінансову ситуацію. Практично збитковість операцій збільшилася на величину фіскальних платежів, і за умови звільнення від сплати спрощеного податку в періоді отримання збитків економічний результат склав би мінус 574,2 тис. грн. замість реальних мінус 713,0 тис. грн. Така характеристика спрощеної фіскальної системи формує додаткові ризики для невеликих підприємств у періоди економічної нестабільності, коли скорочення обсягів продажів супроводжується збереженням значного рівня фіксованих видатків та фіскальних зобов'язань [53].

Показник рентабельності реалізації компанії, що у 2024 році досяг лише 0,49%, прямо корелює з величиною фіскального навантаження та структурою видатків. За виключенням з обчислень величини спрощеного податку рентабельність реалізації підвищилася б до 3,49%, що представляє прийнятніший рівень для виробничої організації. У 2023 році при рентабельності реалізації 1,77% та величині спрощеного податку близько 198,5 тис. грн. рентабельність без врахування спрощеного податку досягла б 4,77%, що демонструє відносно результативну операційну роботу організації за умови нівелювання податкового компоненту. Водночас слід усвідомлювати, що фіскальне навантаження є об'єктивним елементом підприємницької діяльності, який неможливо елімінувати, тому реальна рентабельність утримується на низькому рівні, що ставить під питання довгострокову життєздатність бізнес-

моделі організації та вимагає коригування стратегії ціноутворення або оптимізації видаткової структури.

Значення єдиного соціального внеску для економічних результатів діяльності є настільки ж істотним, як і значення спрощеного податку, особливо в контексті формування виробничої собівартості та додаткових операційних видатків. ЄСВ, визначений на заробітну плату штату, включається до складу виробничих витрат та видатків періоду залежно від класифікації працівників, що безпосередньо впливає на формування собівартості реалізованої продукції та валової маржі. За загальної величини ЄСВ близько 81,5 тис. грн протягом року, частина якої входить до собівартості через оплату праці виробничих працівників, а частина – до адміністративних видатків через оплату праці керівного персоналу, сукупне збільшення видатків становить приблизно 0,92% від виручки організації. Скорочення штату з 17 до 7 працівників дозволило зменшити фіскальне навантаження з ЄСВ майже втричі, що стало одним із чинників відновлення прибутковості роботи після кризового 2022 року, проте водночас обмежило виробничі можливості та перспективи розширення бізнесу (рис. 2.11).

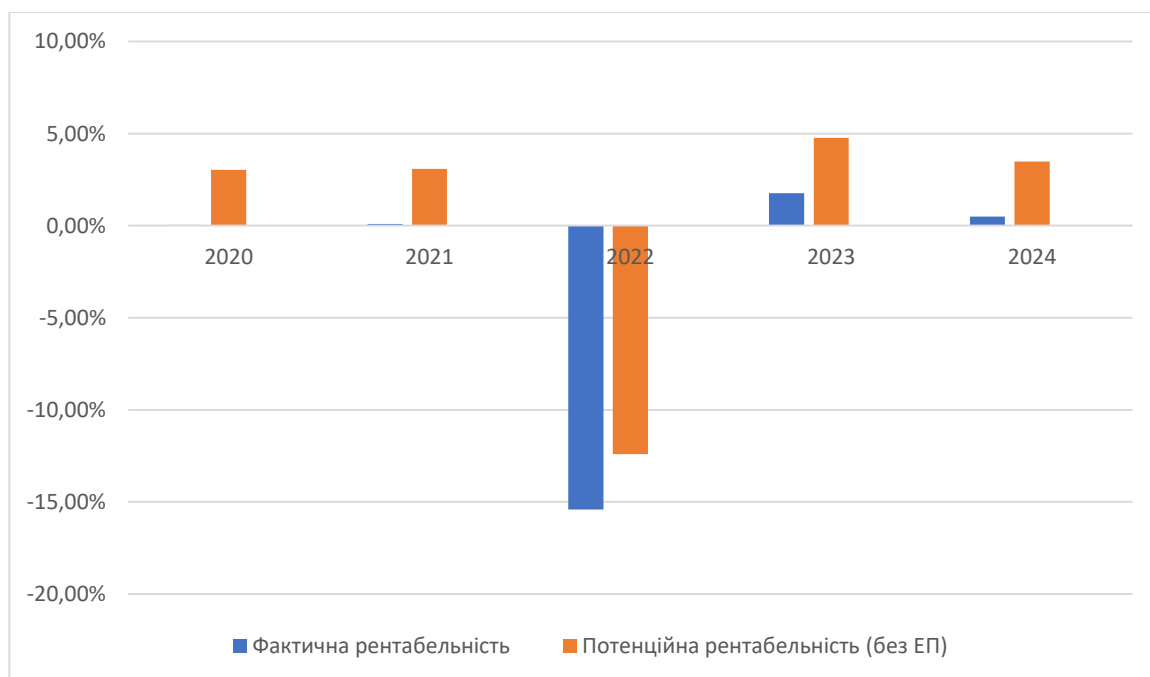

Рис. 2.11. Вплив податків на рентабельність продажу

Компаративне дослідження фіскального тягаря за різних моделей оподаткування надає можливість визначити раціональність збереження організацією статусу суб'єкта спрощеного оподаткування. У випадку застосування ПП "ЛЮВЛАМА" загальної фіскальної системи основними податками виступали б корпоративний податок із тарифом 18% від оподатковуваної бази та ПДВ. За операційної маржі до застосування податків 43,8 тис. грн у 2024 році величина корпоративного податку склала б лише 7,9 тис. грн, що істотно нижче за розмір спрощеного податку 265,7 тис. грн. Однак таке пряме зіставлення не враховує особливостей визначення оподатковуваної бази, коли до бухгалтерського результату вносяться численні корективи відповідно до фіскального законодавства, що може значно розширити базу оподаткування. До того ж, за загальної фіскальної системи організація мусила б перераховувати податок на нерухомість, земельний збір та інші обов'язкові внески, які частково компенсуються спрощеним податком за альтернативної системи, що ускладнює точне обчислення вигідності зміни режиму.

Суттєвим аспектом впливу фіскального тягаря на функціонування організації є його дія на рух коштів та фінансову спроможність. Потреба щомісячного перерахування авансових платежів зі спрощеного податку, ЄСВ та переказу утриманих податків із зарплати формує постійне вилучення фінансових ресурсів з господарського обороту організації, що скорочує наявні можливості для фінансування операційної роботи, придбання матеріалів та виплати винагороди персоналу. За загальної величини щомісячних фіскальних платежів близько 35,1 тис. грн (421,6 тис. грн. / 12 місяців), що складає приблизно 4,7% від середньомісячної виручки організації, виникає потреба систематичного контролю руху фінансових ресурсів та забезпечення достатньої ліквідності для своєчасного виконання фіскальних зобов'язань. Присутність заборгованості перед бюджетом обсягом 274,3 тис. грн. демонструє періодичні проблеми з платоспроможністю та необхідність оптимізації керування рухом коштів для запобігання накопиченню податкової заборгованості.

Дія фіскального навантаження на конкурентні позиції організації виявляється через формування підсумкової вартості товарів та можливості цінового суперництва на ринку. Організації, що використовують спрощену фіскальну систему з тарифом спрощеного податку 3% при реєстрації платником ПДВ, мають ідентичні умови щодо ПДВ з організаціями на загальній системі (нараховують та перераховують ПДВ за тарифом 20%), проте економлять на адмініструванні корпоративного податку та інших обов'язкових внесків. Водночас організації на загальній системі володіють можливістю оптимізації фіскальних платежів через застосування податкових переваг, прискореної амортизації та інших механізмів податкового планування, які недосяжні для суб'єктів спрощеного оподаткування. У ситуації ПП "ЛЮВЛАМА" низька рентабельність реалізації 0,49% формує надзвичайно вузький ціновий діапазон для маневрування, що обмежує можливості цінового суперництва і примушує організацію конкурувати переважно на підґрунті якості товарів та обслуговування [37].

Перспективи скорочення фіскального тягара для організації в межах діючого законодавства є обмеженими, оскільки спрощена фіскальна система передбачає фіксований тариф спрощеного податку без можливості використання податкових переваг чи відрахувань. Головними напрямками оптимізації фіскальних платежів можуть виступати: перегляд структури винагороди з метою мінімізації фонду оплати праці при збереженні мотивації штату через використання альтернативних форм заохочення; оптимізація чисельності персоналу з підвищенням продуктивності роботи; розгляд можливості переходу на загальну фіскальну систему у разі стабільного отримання невисоких прибутків або від'ємних результатів; використання можливостей реорганізації бізнесу через виокремлення окремих напрямів діяльності у самостійні господарські структури з різними режимами оподаткування. Водночас усі ці заходи повинні реалізовуватися виключно в межах законодавчого поля та не повинні містити ознак податкової оптимізації агресивного характеру, яка може бути кваліфікована контролюючими службами як ухилення від оподаткування.

В цілому дослідження фіскального навантаження ПП "ЛЮВЛАМА" та його дії на економічні результати функціонування демонструє, що при відносно невисокому рівні сукупного фіскального тягара на рівні 4,76% від виручки саме податкові платежі є головним чинником, що трансформує потенційно рентабельну операційну роботу у низькомаржинальний бізнес з рентабельністю реалізації менше одного відсотка. Особливістю спрощеної фіскальної системи є те, що податкові зобов'язання формуються незалежно від економічного результату функціонування, що створює додаткові ризики в періоди економічної нестабільності та потребує ретельного планування руху коштів. Для покращення економічних результатів функціонування організації необхідно не стільки концентруватися на скороченні фіскального навантаження, скільки на підвищенні ефективності операційної роботи через збільшення обсягів продажів, оптимізацію виробничих витрат, підвищення продуктивності праці та диверсифікацію джерел виручки, що дозволить збільшити абсолютну величину прибутку при збереженні існуючого рівня фіскальних платежів [49].

Висновки до розділу 2

Другий розділ, присвячений обліково-аналітичному забезпеченню оподаткування на матеріалах приватного підприємства «ЛЮВЛАМА», дав змогу перейти від загальної теорії до конкретної практики та виявити реальні больові точки чинної системи. Аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства за 2020–2024 роки показав типову для українського малого виробництва картину: різке падіння доходів у 2022 році (на 33,7 %), отримання збитку 713 тис. грн, скорочення персоналу більш ніж удвічі, а потім повільне відновлення з рентабельністю продажів на рівні 0,49 % у 2024 році. За таких умов спрощена система оподаткування (3 % єдиного податку + ПДВ) виявилася не підтримкою, а додатковим тягарем: підприємство сплатило 421,6 тис. грн. податків за рік, коли чистий прибуток становив лише 43,8 тис. грн.

Детальний розрахунок податкового навантаження довів, що саме єдиний податок і ПДВ «з'їдають» потенційний прибуток. Без урахування єдиного

податку рентабельність продажів зросла б до 3,49 %, що вже є прийнятним рівнем для металообробки. Критична точка рентабельності, за якої загальна система стає вигіднішою, становить 16,67 % операційної рентабельності – саме на цьому рівні сума податку на прибуток (18 %) дорівнює сумі єдиного податку (3 % + ПДВ-ефект). Оскільки більшість українських виробничих малих підприємств мають рентабельність 5–12 %, для них чинний «спрощений» режим є економічно не вигідним.

Облік на підприємстві ведеться коректно, використовуються спрощені форми звітності для малих підприємств, однак відсутня система управлінського обліку та позамовного калькулювання собівартості, що не дозволяє точно визначати рентабельність окремих замовлень і швидко реагувати на зміну кон'юнктури. Виявлена також кредиторська заборгованість перед бюджетом у розмірі 274,3 тис. грн свідчить про систематичні проблеми з ліквідністю, спричинені саме необхідністю сплачувати податки незалежно від фінансового результату.

Отже, дослідження на реальному підприємстві підтвердило теоретичні висновки першого розділу: чинна спрощена система оподаткування для виробничих малих підприємств не виконує своєї стимулюючої функції, а навпаки – пригнічує розвиток саме тих суб'єктів, які найбільше потребують підтримки.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

3.1. Оптимізація системи оподаткування та вибір найефективнішого податкового режиму

Оптимізація системи оподаткування є одним із головних напрямів удосконалення обліково-аналітичного забезпечення діяльності суб'єктів малого підприємництва, що дозволяє знизити податкове навантаження в межах чинного законодавства, підвищити ефективність використання фінансових ресурсів та забезпечити стабільність господарської діяльності в довгостроковій перспективі. Для Приватного підприємства "ЛЮВЛАМА" питання вибору оптимального податкового режиму набуває особливої актуальності в контексті низької рентабельності продажу, що становила у 2024 році лише 0,49%, та необхідності збереження конкурентоспроможності в умовах воєнного стану та економічної нестабільності. Методологічною основою оптимізації системи оподаткування є комплексний аналіз альтернативних варіантів податкових режимів з урахуванням специфіки діяльності підприємства, обсягів доходу, структури витрат, чисельності персоналу та стратегічних цілей розвитку бізнесу. Ефективна податкова оптимізація передбачає не лише мінімізацію податкових платежів, але й забезпечення стабільності податкових зобов'язань, зменшення адміністративних витрат на податковий облік та звітність, а також зниження податкових ризиків, пов'язаних з можливими претензіями контролюючих органів.

Аналіз діяльності ПП "ЛЮВЛАМА" за період 2020-2024 років показав, що підприємство стабільно застосовує спрощену систему оподаткування як платник єдиного податку третьої групи, що підтверджується відсутністю у фінансовій

звітності відображення податку на прибуток підприємств та формуванням податкових зобов'язань переважно у вигляді єдиного податку. Проте низький рівень фінансових результатів діяльності, коли чистий прибуток у 2024 році становив лише 43,8 тис. грн при обороті 8 855,6 тис. грн, ставить під сумнів економічну доцільність застосування спрощеної системи у довгостроковій перспективі. Особливо значущою стала ситуація у 2022 році, коли підприємство отримало збиток 713,0 тис. грн, однак зобов'язання зі сплати єдиного податку зберігалися у повному обсязі близько 138,8 тис. грн, оскільки базою оподаткування є дохід незалежно від фінансового результату. За таких умов доцільно розглянути альтернативні варіанти оподаткування, що можуть забезпечити більшу гнучкість податкових зобов'язань залежно від рентабельності діяльності та створити передумови для покращення фінансових результатів.

Для проведення порівняльного аналізу альтернативних систем оподаткування необхідно розрахувати податкове навантаження при різних варіантах податкових режимів на основі фактичних показників діяльності підприємства за 2024 рік. Базовими варіантами для порівняння є: спрощена система оподаткування з єдиним податком за ставкою 3% для платників ПДВ (поточний режим); спрощена система оподаткування з єдиним податком за ставкою 5% для неплатників ПДВ; загальна система оподаткування з податком на прибуток підприємств за ставкою 18%. Кожен із цих варіантів має свої переваги та недоліки, що проявляються залежно від конкретних параметрів діяльності підприємства, структури контрагентів, співвідношення доходів та витрат, а також стратегічних планів розвитку бізнесу. Для забезпечення коректності порівняння необхідно враховувати не лише прямі податкові платежі, але й супутні витрати на ведення податкового обліку, складання податкової звітності, а також ризики виникнення податкових спорів з контролюючими органами (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

**Порівняльний аналіз податкового навантаження ПП "ЛЮВЛАМА"
при альтернативних системах оподаткування за 2024 рік**

Показники	Спрощена система (3%, платник ПДВ)	Спрощена система (5%, неплательник ПДВ)	Загальна система (податок на прибуток 18%)
Чистий дохід від реалізації, тис. грн	8 855,6	8 855,6	8 855,6
База оподаткування основним податком, тис. грн	8 855,6	8 855,6	43,8
Ставка основного податку, %	3,0	5,0	18,0
Сума основного податку, тис. грн	265,7	442,8	7,9
ЄСВ роботодавця та власника, тис. грн	81,5	81,5	81,5
ПДФО та військовий збір (податковий агент), тис. грн	55,7	55,7	55,7
Інші податки (місцеві), тис. грн	18,7	18,7	45,2
Разом податкове навантаження, тис. грн	421,6	598,7	190,3
Коефіцієнт податкового навантаження, %	4,76	6,76	2,15
Чистий прибуток після податків, тис. грн	43,8	-133,3	297,6
Рентабельність продажу після податків, %	0,49	-1,51	3,36

Джерело: розраховано автором на основі фінансової звітності ПП "ЛЮВЛАМА" за 2024 рік

Аналіз даних таблиці 3.1 дозволяє зробити важливі висновки щодо оптимальності вибору системи оподаткування для підприємства в залежності від фінансових результатів діяльності. При поточному режимі оподаткування як платника єдиного податку третьої групи зі ставкою 3% та реєстрацією платником ПДВ підприємство сплачує основний податок у сумі 265,7 тис. грн., що забезпечує загальне податкове навантаження на рівні 421,6 тис. грн або 4,76% від доходу. Це дозволяє отримати чистий прибуток 43,8 тис. грн. та рентабельність продажу 0,49%, що хоча і є дуже низькими показниками, все ж

забезпечує прибутковість діяльності. При переході на спрощену систему зі ставкою 5% для неплатників ПДВ сума єдиного податку зросла б до 442,8 тис. грн., що на 177,1 тис. грн більше, ніж при поточному режимі, а загальне податкове навантаження досягло б 598,7 тис. грн. або 6,76% від доходу. За таких умов підприємство отримало б збиток 133,3 тис. грн замість прибутку, що робить такий варіант економічно недоцільним [29].

Найбільш цікавим з точки зору податкової оптимізації є варіант переходу на загальну систему оподаткування з податком на прибуток підприємств, який при низькій рентабельності діяльності демонструє найнижче податкове навантаження серед розглянутих альтернатив. При фінансовому результаті до оподаткування 43,8 тис. грн сума податку на прибуток становила б лише 7,9 тис. грн, що у 33,6 рази менше за суму єдиного податку при спрощеній системі. Загальне податкове навантаження при загальній системі оподаткування становило б 190,3 тис. грн або 2,15% від доходу, що на 231,3 тис. грн менше, ніж при поточному режимі оподаткування. Це дозволило б підприємству отримати чистий прибуток 297,6 тис. грн замість 43,8 тис. грн, що у 6,8 разів більше, а рентабельність продажу зросла б до 3,36% замість 0,49%. Проте необхідно враховувати, що при загальній системі оподаткування зростає сума інших податків, зокрема податку на майно, який при спрощеній системі частково компенсується єдиним податком, а також збільшуються адміністративні витрати на ведення податкового обліку та складання податкової звітності.

Для більш об'єктивного порівняння ефективності різних систем оподаткування доцільно розглянути динаміку податкового навантаження при різних рівнях рентабельності діяльності підприємства, що дозволить виявити критичні точки, при яких одна система оподаткування стає вигіднішою за іншу. Оскільки при спрощеній системі оподаткування податкове навантаження залежить виключно від доходу і не залежить від прибутку, а при загальній системі – навпаки, залежить від оподаткованого прибутку, існує певний рівень рентабельності, при якому обидві системи дають однаковий результат з точки зору податкових платежів. Для визначення цієї точки беззбитковості при виборі

системи оподаткування необхідно прирівняти суми податкових платежів при обох системах та розрахувати відповідний рівень рентабельності операційної діяльності (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Аналіз податкового навантаження при різних рівнях рентабельності діяльності ПП "ЛЮВЛАМА"

Рівень рентабельності операційної діяльності, %	Операційний прибуток, тис. грн	Єдиний податок (3%), тис. грн	Податок на прибуток (18%), тис. грн	Економія при загальній системі, тис. грн	Доцільна система оподаткування
0	0	265,7	0	265,7	Загальна
1	88,6	265,7	15,9	249,8	Загальна
2	177,1	265,7	31,9	233,8	Загальна
3	265,7	265,7	47,8	217,9	Загальна
4	354,2	265,7	63,8	201,9	Загальна
5	442,8	265,7	79,7	186,0	Загальна
6	531,3	265,7	95,6	170,1	Загальна
7	619,9	265,7	111,6	154,1	Загальна
8	708,4	265,7	127,5	138,2	Загальна
9	797,0	265,7	143,5	122,2	Загальна
10	885,6	265,7	159,4	106,3	Загальна
15	1 328,3	265,7	239,1	26,6	Загальна
16,67	1 476,5	265,7	265,8	-0,1	Точка беззбитковості
20	1 771,1	265,7	318,8	-53,1	Спрощена
25	2 213,9	265,7	398,5	-132,8	Спрощена
30	2 656,7	265,7	478,2	-212,5	Спрощена

Джерело: розраховано автором на основі чистого доходу ПП "ЛЮВЛАМА" за 2024 рік (8 855,6 тис. грн)

Результати розрахунків, представлені у таблиці 3.2, демонструють чітку залежність ефективності вибору системи оподаткування від рівня рентабельності операційної діяльності підприємства. При низьких рівнях рентабельності від нуля до приблизно 16,67% загальна система оподаткування є більш вигідною порівняно зі спрощеною системою, оскільки дозволяє економити на податкових платежах за рахунок того, що податок на прибуток нараховується лише на фактично отриманий прибуток. Точка беззбитковості, при якій обидві системи дають однакове податкове навантаження за основним податком, досягається при

рівні рентабельності операційної діяльності 16,67%, що відповідає операційному прибутку 1 476,5 тис. грн. Починаючи з цього рівня рентабельності, спрощена система оподаткування стає більш вигідною, оскільки ставка єдиного податку 3% є нижчою за ефективну ставку податку на прибуток, яка при рентабельності понад 16,67% перевищує 3% від доходу.

Для ПП "ЛЮВЛАМА", яке у 2024 році демонструвало фактичну рентабельність операційної діяльності лише 0,49% (43,8 тис. грн. прибутку при доході 8 855,6 тис. грн), перехід на загальну систему оподаткування є економічно доцільним і дозволив би заощадити близько 257,8 тис. грн на податкових платежах, що майже у 6 разів перевищує фактично отриманий чистий прибуток. Така значна економія могла б бути спрямована на фінансування оборотного капіталу, оновлення основних засобів, підвищення заробітної плати працівників або формування резервів для забезпечення фінансової стійкості в умовах нестабільного зовнішнього середовища. Особливо критичною ситуація була у 2022 році, коли при збитку 713,0 тис. грн підприємство мало сплатити єдиний податок близько 138,8 тис. грн, тоді як при загальній системі оподаткування податкові зобов'язання з податку на прибуток були б відсутні, оскільки об'єкт оподаткування не виник [5].

Проте при прийнятті рішення про перехід на альтернативну систему оподаткування необхідно враховувати не лише поточну економію на податкових платежах, але й низку інших факторів, які можуть вплинути на загальну ефективність такого переходу. По-перше, при загальній системі оподаткування суттєво збільшуються адміністративні витрати на ведення податкового обліку, оскільки необхідно вести окремий податковий облік відповідно до правил Податкового кодексу України, розраховувати різниці між бухгалтерським та податковим прибутком, складати додатки до податкової декларації з податку на прибуток. По-друге, зростають вимоги до кваліфікації бухгалтерського персоналу та можливі витрати на залучення зовнішніх консультантів для забезпечення правильності ведення податкового обліку. По-третє, збільшуються податкові ризики, пов'язані з можливими розбіжностями у трактуванні

податкового законодавства між платником податків та контролюючими органами, що може призвести до донарахування податкових зобов'язань, штрафів та пені за результатами податкових перевірок (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

**Оцінка переваг та недоліків альтернативних систем оподаткування
для ПП "ЛЮВЛАМА"**

Критерії оцінки	Спрощена система (3%, платник ПДВ)	Спрощена система (5%, неплатник ПДВ)	Загальна система оподаткування
Податкове навантаження при низькій рентабельності	Високе (265,7 тис. грн)	Дуже високе (442,8 тис. грн)	Низьке (7,9 тис. грн)
Складність ведення обліку та звітності	Середня	Низька	Висока
Витрати на адміністрування податків, тис. грн/рік	35-40	25-30	60-80
Податкові ризики	Низькі	Дуже низькі	Високі
Гнучкість податкових зобов'язань	Відсутня	Відсутня	Висока
Можливості податкового планування	Обмежені	Відсутні	Широкі
Робота з платниками ПДВ	Можлива	Ускладнена	Можлива
Обмеження за обсягом доходу	7 000 000 євро	7 000 000 євро	Відсутні
Обмеження за чисельністю персоналу	Немає	Немає	Відсутні
Доцільність застосування	При рентабельності понад 17%	Недоцільно	При рентабельності до 17%

Джерело: складено автором на основі порівняльного аналізу систем оподаткування

Окремої уваги заслуговує питання впливу статусу платника ПДВ на ефективність діяльності підприємства та взаємовідносини з контрагентами. Для ПП "ЛЮВЛАМА", яке працює у сфері оброблення металів та нанесення покриття на метали, основними контрагентами є промислові підприємства, які переважно є платниками ПДВ та зацікавлені у формуванні податкового кредиту з ПДВ при придбанні товарів та послуг. За таких умов відмова від реєстрації платником ПДВ з метою зниження ставки єдиного податку з 3% до 5% може призвести до втрати частини замовників, які віддадуть перевагу постачальникам-

платникам ПДВ, навіть якщо їхні ціни будуть дещо вищими. Економія на єдиному податку при переході на неплатника ПДВ може бути компенсована необхідністю зниження цін на продукцію для збереження конкурентоспроможності, що в підсумку не дасть очікуваного фінансового ефекту.

При загальній системі оподаткування статус платника ПДВ зберігається автоматично, якщо обсяг оподатковуваних операцій перевищує встановлений законодавством мінімальний поріг, що для ПП "ЛЮВЛАМА" з оборотом 8 855,6 тис. грн є безумовним. Механізм ПДВ при загальній системі оподаткування функціонує за стандартними правилами, коли підприємство нараховує податкові зобов'язання з ПДВ на суму реалізованої продукції та формує податковий кредит з ПДВ, сплаченого при придбанні товарів, робіт, послуг для виробничих потреб. Різниця між податковими зобов'язаннями та податковим кредитом підлягає сплаті до бюджету або відшкодуванню з бюджету залежно від співвідношення обсягів реалізації та закупівель. У випадку ПП "ЛЮВЛАМА" з високою часткою собівартості у структурі доходу, що становить 65,7%, податковий кредит з ПДВ буде значним, що зменшить чисту суму ПДВ до сплати і не створить додаткового фінансового навантаження на підприємство [52].

Головним елементом оптимізації системи оподаткування є планування моменту переходу з однієї системи оподаткування на іншу з урахуванням процедурних вимог податкового законодавства та можливих фінансових наслідків. Перехід платника єдиного податку на загальну систему оподаткування може здійснюватися як в обов'язковому порядку при перевищенні встановлених критеріїв, так і добровільно за власним бажанням платника податків. Добровільний перехід на загальну систему оподаткування дозволяється з початку нового календарного року після подання повідомлення до контролюючого органу не пізніше ніж за 15 календарних днів до початку нового календарного кварталу. Для ПП "ЛЮВЛАМА" оптимальним моментом для переходу на загальну систему оподаткування був би початок 2025 року, що дозволило б завершити поточний рік на спрощеній системі та уникнути

необхідності коригування податкових зобов'язань у середині податкового періоду.

При переході на загальну систему оподаткування підприємству необхідно буде здійснити низку організаційних заходів з адаптації системи бухгалтерського та податкового обліку до нових вимог. По-перше, необхідно розробити та затвердити наказом керівника підприємства облікову політику для цілей податкового обліку, яка визначить методи оцінки активів та зобов'язань, порядок визнання доходів та витрат, методи нарахування амортизації основних засобів та нематеріальних активів для податкових цілей. По-друге, необхідно організувати ведення окремих податкових реєстрів, які дозволять відстежувати різниці між бухгалтерським та податковим обліком та формувати об'єктивну базу оподаткування податком на прибуток. По-третє, необхідно забезпечити підвищення кваліфікації бухгалтерського персоналу через навчання особливостям ведення податкового обліку на загальній системі оподаткування або розглянути можливість залучення зовнішнього бухгалтера чи аутсорсингової компанії для ведення податкового обліку та складання податкової звітності (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Алгоритм вибору оптимальної системи оподаткування для суб'єктів малого підприємництва

Розроблений алгоритм вибору оптимальної системи оподаткування дозволяє систематизувати процес прийняття рішення щодо найбільш ефективного податкового режиму з урахуванням специфіки діяльності конкретного суб'єкта малого підприємництва та основних параметрів його господарської діяльності. Алгоритм передбачає послідовний аналіз фінансових показників, визначення критичного рівня рентабельності, порівняння переваг та недоліків альтернативних систем оподаткування, розрахунок економічного ефекту від можливого переходу та прийняття обґрунтованого управлінського рішення.

Додатковим фактором, який необхідно враховувати при виборі системи оподаткування, є перспективи розвитку підприємства та очікувані зміни у фінансових показниках діяльності. Якщо підприємство планує суттєве зростання обсягів реалізації та покращення рентабельності у найближчій перспективі, перехід на загальну систему оподаткування може бути недоцільним, оскільки при досягненні рівня рентабельності понад 17% спрощена система стане більш вигідною. Навпаки, якщо низька рентабельність є стабільною характеристикою діяльності підприємства, обумовленою специфікою галузі, високою конкуренцією або іншими факторами, перехід на загальну систему оподаткування може забезпечити довгострокову економію податкових платежів та покращення фінансових результатів [54].

Окремого аналізу потребує вплив можливих змін податкового законодавства на ефективність вибору системи оподаткування. В умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови економіки України можливі зміни ставок податків, умов застосування спрощеної системи оподаткування, критеріїв віднесення до платників єдиного податку різних груп. Підприємству необхідно здійснювати постійний моніторинг змін податкового законодавства та оперативно оцінювати їх вплив на податкове навантаження при різних системах оподаткування для своєчасного коригування податкової стратегії.

Основним інструментом оптимізації податкового навантаження при загальній системі оподаткування є ефективне використання можливостей

податкового планування, які передбачені Податковим кодексом України. До таких можливостей належать: оптимізація методів амортизації основних засобів з метою максимізації витрат у ранні періоди експлуатації; формування резервів сумнівних боргів для врахування у складі витрат очікуваних втрат від неповернення дебіторської заборгованості; оптимізація термінів визнання доходів та витрат з урахуванням правил податкового обліку; використання можливостей перенесення збитків минулих років на зменшення оподатковуваного прибутку поточного періоду протягом встановленого законодавством строку.

Для ПП "ЛЮВЛАМА" особливо актуальною є можливість перенесення збитку 2022 року на зменшення оподатковуваного прибутку майбутніх періодів, яка була б доступна при застосуванні загальної системи оподаткування. Збиток у сумі 713,0 тис. грн міг би зменшувати оподатковуваний прибуток протягом наступних років, що забезпечило б додаткову економію податку на прибуток навіть при зростанні рентабельності діяльності. При спрощеній системі оподаткування така можливість відсутня, оскільки базою оподаткування є дохід незалежно від фінансового результату, і збитки минулих років не впливають на розмір податкових зобов'язань поточного періоду.

Комплексна оцінка ефективності різних систем оподаткування повинна також враховувати непрямі ефекти, пов'язані з репутацією підприємства, довірою контрагентів та можливостями залучення зовнішнього фінансування. Застосування загальної системи оподаткування може розглядатися банками та іншими фінансовими установами як ознака більшої відкритості та надійності підприємства, оскільки передбачає ведення повноцінного бухгалтерського та податкового обліку відповідно до національних стандартів. Це може полегшити доступ до кредитних ресурсів та знизити вартість залучення позикового капіталу, що особливо важливо в умовах дефіциту власних фінансових ресурсів.

З іншого боку, застосування спрощеної системи оподаткування сигналізує про статус малого підприємства з відносно простою структурою діяльності, що може бути перевагою при роботі з невеликими контрагентами, які також

застосовують спрощену систему. Для таких контрагентів статус платника ПДВ може бути навіть недоліком, оскільки вони не можуть скористатися податковим кредитом з ПДВ та вимушені сплачувати вищу ціну, яка включає ПДВ. Тому вибір оптимальної системи оподаткування повинен враховувати структуру клієнтської бази та особливості взаємовідносин з основними контрагентами.

Практична реалізація переходу на альтернативну систему оподаткування потребує ретельної підготовки та поетапного впровадження змін в обліково-аналітичній системі підприємства. Підготовчий етап повинен включати: детальний аналіз наслідків переходу для всіх сфер діяльності підприємства; розробку плану переходу з визначенням відповідальних осіб та термінів виконання робіт; навчання персоналу особливостям ведення обліку при новій системі оподаткування; тестування нових процедур обліку та звітності на модельних даних; інформування контрагентів про зміну системи оподаткування та можливі наслідки для договірних відносин.

На етапі безпосереднього переходу необхідно забезпечити коректне завершення облікового періоду при старій системі оподаткування, включаючи складання та подання всієї необхідної податкової звітності, врегулювання всіх податкових зобов'язань, проведення інвентаризації активів та зобов'язань станом на дату переходу. З першого дня застосування нової системи оподаткування необхідно забезпечити ведення обліку відповідно до нових правил, своєчасне складання та подання податкової звітності згідно з вимогами законодавства для обраної системи оподаткування.

Моніторинг ефективності обраної системи оподаткування повинен здійснюватися на постійній основі шляхом регулярного аналізу показників податкового навантаження, порівняння фактичних податкових платежів з альтернативними варіантами, оцінки впливу змін податкового законодавства на податкові зобов'язання підприємства. За результатами такого моніторингу мають прийматися рішення про доцільність збереження обраної системи оподаткування або необхідність повторного переходу на альтернативну систему при зміні умов господарювання.

Таким чином, оптимізація системи оподаткування ПП "ЛЮВЛАМА" через перехід на загальну систему оподаткування з податком на прибуток підприємств є економічно обґрунтованим рішенням в умовах низької рентабельності діяльності, яка становила у 2024 році лише 0,49% і суттєво нижче за критичний рівень 16,67%. Такий перехід дозволить знизити податкове навантаження з 421,6 тис. грн до 190,3 тис. грн, заощадити 231,3 тис. грн податкових платежів, збільшити чистий прибуток з 43,8 тис. грн до 297,6 тис. грн та підвищити рентабельність продажу з 0,49% до 3,36%. Незважаючи на зростання адміністративних витрат та податкових ризиків, загальний економічний ефект від переходу значно перевищує можливі додаткові витрати, що робить таке рішення доцільним з точки зору підвищення ефективності використання фінансових ресурсів та зміцнення фінансової стійкості підприємства в довгостроковій перспективі. Впровадження запропонованого підходу до оптимізації системи оподаткування дозволить створити ефективну модель податкового планування, яка забезпечить адаптивність податкової стратегії до змін умов господарювання та сприятиме досягненню стратегічних цілей розвитку підприємства [2].

3.2. Податкове планування як інструмент мінімізації податкових ризиків

Податкове планування є невід'ємною складовою фінансового менеджменту суб'єктів малого підприємництва, що дозволяє не лише оптимізувати податкове навантаження в межах правового поля, але й мінімізувати потенційні ризики виникнення податкових спорів з контролюючими органами, забезпечити стабільність та передбачуваність грошових потоків, пов'язаних із виконанням податкових зобов'язань. Для Приватного підприємства "ЛЮВЛАМА" розробка ефективної системи податкового планування набуває головного значення в контексті обмежених фінансових ресурсів, низької рентабельності діяльності та необхідності

збереження ліквідності для забезпечення безперервності операційної діяльності в умовах економічної нестабільності та воєнного стану. Податкові ризики для малих підприємств мають специфічний характер та пов'язані не стільки з умисним ухиленням від оподаткування, скільки з недостатнім розумінням складного податкового законодавства, обмеженими можливостями залучення висококваліфікованих фахівців з податкового обліку та неналежним документальним оформленням господарських операцій [12, с. 78].

Концептуальною основою податкового планування є принцип законності, який передбачає, що всі дії платника податків з оптимізації податкових зобов'язань повинні здійснюватися виключно в межах чинного податкового законодавства без використання схем ухилення від оподаткування або штучного створення підстав для отримання необґрунтованих податкових переваг. Податкове планування принципово відрізняється від податкової оптимізації агресивного характеру тим, що базується на використанні законодавчо передбачених можливостей зменшення податкових зобов'язань через вибір найбільш ефективних форм ведення господарської діяльності, методів обліку, моментів визнання доходів та витрат. Ефективне податкове планування повинно забезпечувати баланс між економією податкових платежів та рівнем податкових ризиків, оскільки надмірно агресивні схеми оптимізації можуть призвести до претензій контролюючих органів та донарахування податкових зобов'язань з відповідними штрафними санкціями.

Аналіз податкових ризиків Приватного підприємства "ЛЮВЛАМА" за період 2020-2024 років виявив декілька критичних зон, які потребують особливої уваги в процесі податкового планування та можуть стати джерелом конфліктів з податковими органами. Передусім це стосується документального підтвердження господарських операцій з контрагентами, оскільки у сфері надання послуг з оброблення металів часто виникають ситуації, коли первинні документи містять неповну або неточну інформацію про характер виконаних робіт, використані матеріали, обсяги наданих послуг. В умовах застосування спрощеної системи оподаткування такі недоліки можуть не мати критичного

значення для визначення податкових зобов'язань з єдиного податку, оскільки база оподаткування формується на основі доходу, проте при переході на загальну систему оподаткування якість документування господарських операцій стає головним фактором визнання витрат для цілей оподаткування прибутку [20].

Другим головним напрямом податкових ризиків для підприємства є правильність формування бази оподаткування єдиним податком в частині повноти відображення всіх доходів від операційної діяльності та коректності класифікації окремих надходжень як доходів або повернення раніше перерахованих коштів. Практика податкових перевірок платників єдиного податку свідчить про те, що контролюючі органи особливу увагу приділяють операціям з отримання авансових платежів, повернення товарів та коригування раніше визнаних доходів, оскільки некоректне відображення таких операцій може призвести до заниження бази оподаткування. Для ПП "ЛЮВЛАМА" з урахуванням специфіки надання послуг на замовлення клієнтів головним є чітке розмежування моменту визнання доходу відповідно до вимог податкового законодавства та забезпечення синхронізації даних бухгалтерського та податкового обліку.

Третя група податкових ризиків пов'язана з правильністю нарахування та своєчасністю сплати податкових зобов'язань з інших податків, які не входять до складу єдиного податку, зокрема податку на доходи фізичних осіб, військового збору, єдиного соціального внеску. Підприємство як податковий агент несе відповідальність за повноту та своєчасність утримання цих податків з доходів працівників та їх перерахування до бюджету, а також за правильність нарахування ЄСВ на фонд оплати праці. Аналіз звітності ПП "ЛЮВЛАМА" показує, що у 2024 році сума ПДФО та військового збору становила 55,7 тис. грн, а сума ЄСВ досягла 81,5 тис. грн, що разом формує суттєве податкове навантаження на фонд оплати праці та вимагає точних розрахунків для уникнення недоїмки або переплати.

Розробка стратегії податкового планування для Приватного підприємства "ЛЮВЛАМА" повинна базуватися на систематичному аналізі всіх сторін

господарської діяльності з точки зору їх податкових наслідків та виявлення можливостей легальної оптимізації податкових зобов'язань без порушення вимог законодавства. Головним елементом такої стратегії є формування облікової політики підприємства, яка визначає конкретні методи ведення бухгалтерського та податкового обліку в межах варіантів, передбачених законодавством. Облікова політика повинна враховувати специфіку діяльності підприємства в частині надання послуг на замовлення, особливості використання власних та давальницьких матеріалів, порядок визнання доходів від виконаних робіт, методи оцінки запасів матеріалів та незавершеного виробництва. Правильно сформована облікова політика створює правову основу для застосування обраних методів обліку та захищає підприємство від можливих претензій контролюючих органів щодо некоректності облікових процедур.

Основним інструментом податкового планування є оптимізація термінів визнання доходів та витрат з урахуванням правил податкового обліку та особливостей договірних відносин з контрагентами. При спрощеній системі оподаткування дохід визнається за касовим методом на дату фактичного отримання коштів на банківський рахунок або в касу підприємства, що дозволяє певною мірою впливати на момент виникнення податкових зобов'язань через узгодження з контрагентами термінів оплати виконаних робіт. При переході на загальну систему оподаткування з'являються більш широкі можливості податкового планування через використання різниць між бухгалтерським та податковим обліком, застосування методу нарахування для визнання доходів та витрат, формування резервів та використання інших інструментів, передбачених Податковим кодексом України. Проте така гнучкість вимагає значно вищого рівня професійної компетентності облікового персоналу та ретельної документальної підтримки всіх облікових процедур.

Мінімізація податкових ризиків при взаємодії з контрагентами передбачає впровадження системи належної обачності, яка дозволяє перевіряти надійність потенційних партнерів до укладення договорів та запобігати виникненню ситуацій, коли операції з недобросовісними контрагентами можуть стати

підставою для відмови у визнанні витрат або податкового кредиту з ПДВ. Для Приватного підприємства "ЛЮВЛАМА" система належної обачності повинна включати перевірку реєстрації контрагента як суб'єкта господарювання через відкриті державні реєстри, підтвердження наявності у контрагента необхідних ліцензій та дозволів для провадження відповідного виду діяльності, оцінку реальності виконання договірних зобов'язань з урахуванням матеріальних та трудових ресурсів контрагента. Документування процедур належної обачності через формування дос'є контрагента з необхідними підтверджуючими документами створює доказову базу добросовісності платника податків при можливих податкових спорах [32].

Особливої уваги в контексті податкового планування потребує оптимізація операцій з придбання товарів та послуг для виробничих потреб з точки зору максимізації витрат, що визнаються для цілей оподаткування прибутку при загальній системі оподаткування. Податковий кодекс України встановлює чіткі критерії визнання витрат, які повинні бути документально підтверджені, економічно обґрунтовані та пов'язані з провадженням господарської діяльності, спрямованої на отримання доходу. Для ПП "ЛЮВЛАМА" необхідним є забезпечення прямого зв'язку між придбаними матеріалами, послугами та конкретними виробничими замовленнями, що дозволить беззаперечно підтвердити виробничий характер витрат та їх належність до звітного періоду. Ведення детальної аналітики витрат за видами послуг, замовленнями клієнтів та статтями калькуляції створює надійну основу для документального обґрунтування витрат при можливих податкових перевірках.

Податкове планування операцій з оплати праці працівників дозволяє оптимізувати податкове навантаження на фонд оплати праці через використання різних форм винагороди персоналу та правильне застосування законодавчо встановлених пільг при нарахуванні ПДФО та ЄСВ. Для Приватного підприємства "ЛЮВЛАМА" з чисельністю персоналу близько десяти осіб та фондом оплати праці, який у 2024 році забезпечив нарахування ЄСВ у сумі 81,5 тис. грн., доцільно розглянути можливості структурування компенсаційного

пакету працівників через поєднання основної заробітної плати з додатковими формами матеріального стимулювання, які можуть мати певні податкові переваги. Проте будь-які схеми оптимізації податкового навантаження на оплату праці повинні відповідати вимогам трудового законодавства та не порушувати права працівників на справедливую винагороду та соціальний захист.

Формування резервів як інструмент податкового планування дозволяє згладити нерівномірність податкових зобов'язань у часі та врахувати майбутні витрати, які з високою ймовірністю виникнуть внаслідок подій поточного періоду. При загальній системі оподаткування Податковий кодекс України передбачає можливість формування резерву сумнівних боргів, який дозволяє включити до складу витрат частину дебіторської заборгованості, яка з високою ймовірністю не буде погашена боржниками. Для ПП "ЛЮВЛАМА" з урахуванням наявності дебіторської заборгованості у сумі 1 308,1 тис. грн станом на кінець 2024 року формування такого резерву могло б забезпечити економію податку на прибуток та створити фінансовий буфер для покриття можливих втрат від неповернення боргів. Проте застосування цього інструменту вимагає дотримання встановлених законодавством критеріїв віднесення заборгованості до сумнівної та ведення окремого аналітичного обліку за кожним боржником [33].

Оптимізація амортизаційної політики підприємства є ефективним інструментом податкового планування при загальній системі оподаткування, оскільки дозволяє впливати на розподіл витрат на амортизацію основних засобів між звітними періодами через вибір методу нарахування амортизації та встановлення строків корисного використання об'єктів. Для Приватного підприємства "ЛЮВЛАМА" з балансовою вартістю основних засобів 382,7 тис. грн та первісною вартістю 2 052,1 тис. грн застосування прискорених методів амортизації для нових об'єктів дозволило б збільшити витрати у перші роки експлуатації та зменшити оподатковуваний прибуток у періоди, коли рентабельність діяльності може бути вищою. Проте вибір методу амортизації повинен враховувати не лише податкові наслідки, але й вплив на показники

фінансової звітності, які використовуються при оцінці кредитоспроможності підприємства банками та іншими фінансовими установами [46].

Впровадження системи внутрішнього контролю за дотриманням податкового законодавства є головним елементом мінімізації податкових ризиків, оскільки дозволяє виявляти та усувати помилки в податковому обліку та звітності до їх виявлення контролюючими органами. Для ПП "ЛЮВЛАМА" система внутрішнього контролю повинна включати регулярну звірку даних бухгалтерського та податкового обліку, перевірку правильності розрахунку податкових зобов'язань за всіма видами податків, аналіз повноти відображення доходів та коректності документування витрат, контроль за своєчасністю подання податкової звітності та сплати податків. Ефективна система внутрішнього контролю дозволяє не лише мінімізувати ризик штрафних санкцій за порушення податкового законодавства, але й створює умови для ефективного податкового планування через своєчасне виявлення можливостей оптимізації податкових зобов'язань.

Моніторинг змін податкового законодавства та оперативне реагування на нові правила оподаткування є невід'ємною складовою ефективного податкового планування в умовах динамічного нормативно-правового середовища. В умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови України податкове законодавство зазнає частих змін, пов'язаних з необхідністю мобілізації бюджетних ресурсів, підтримки бізнесу та соціального захисту населення. Для Приватного підприємства "ЛЮВЛАМА" основним є відстеження законодавчих змін, що стосуються умов застосування спрощеної системи оподаткування, ставок податків, порядку визнання доходів та витрат, правил податкового обліку окремих операцій. Своєчасне інформування про зміни законодавства дозволяє адаптувати податкову стратегію підприємства до нових умов та уникнути порушень внаслідок застосування застарілих норм.

Таким чином, податкове планування як комплексна система заходів з оптимізації податкових зобов'язань та мінімізації податкових ризиків відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності Приватного підприємства

"ЛЮВЛАМА" в умовах обмежених фінансових ресурсів та низької рентабельності діяльності. Ефективне податкове планування дозволяє не лише знизити поточне податкове навантаження в межах правового поля, але й створити передумови для довгострокового розвитку підприємства через забезпечення передбачуваності податкових платежів, мінімізацію ризиків податкових спорів з контролюючими органами, оптимальне використання фінансових ресурсів для виробничих та інвестиційних потреб. Впровадження запропонованих інструментів податкового планування вимагає підвищення професійної компетентності облікового персоналу, вдосконалення системи внутрішнього контролю та документообігу, проте очікувані вигоди у вигляді зниження податкових ризиків та оптимізації податкового навантаження значно перевищують необхідні витрати на організаційні зміни [35].

3.3. Рекомендації щодо вдосконалення облікового та податкового забезпечення управління підприємством

Вдосконалення облікового та податкового забезпечення управління діяльністю Приватного підприємства "ЛЮВЛАМА" є комплексним завданням, що потребує системного підходу до модернізації всіх елементів обліково-аналітичної системи, починаючи від первинного документування господарських операцій і закінчуючи формуванням аналітичної звітності для прийняття управлінських рішень. В умовах низької рентабельності діяльності, яка у 2024 році становила лише 0,49%, та значного податкового навантаження, що досягло 421,6 тис. грн або 4,76% від доходу, ефективна система обліку та звітності набуває критичного значення для виживання та розвитку підприємства. Основною метою запропонованих рекомендацій є створення інтегрованої обліково-аналітичної системи, яка забезпечить достовірну та своєчасну інформацію про всі сфери діяльності підприємства, дозволить оптимізувати податкове навантаження в межах чинного законодавства, підвищить

ефективність використання обмежених фінансових ресурсів та створить передумови для стратегічного розвитку бізнесу в довгостроковій перспективі.

Першочерговим напрямом удосконалення облікового забезпечення управління підприємством є впровадження автоматизованої системи бухгалтерського обліку, яка дозволить підвищити точність облікових процедур, скоротити трудомісткість обробки облікової інформації та забезпечити оперативність формування звітності для різних груп користувачів. Аналіз поточної практики ведення обліку в ПП "ЛЮВЛАМА" свідчить про використання базових функцій бухгалтерського програмного забезпечення переважно для формування фінансової та податкової звітності без належного використання аналітичних можливостей сучасних інформаційних систем. Впровадження спеціалізованого програмного забезпечення для малих підприємств з функціоналом управлінського обліку дозволить автоматизувати формування собівартості окремих замовлень, контролювати рентабельність різних видів послуг, відстежувати динаміку дебіторської та кредиторської заборгованості, аналізувати ефективність використання матеріальних та трудових ресурсів. Інвестиції в автоматизацію облікових процесів окупляться протягом першого року використання за рахунок економії робочого часу бухгалтерського персоналу, зменшення кількості помилок в обліку та підвищення якості управлінських рішень на основі достовірної облікової інформації [43].

Головним елементом удосконалення облікової системи є розробка та впровадження деталізованої облікової політики підприємства, яка має визначати конкретні методи ведення бухгалтерського та податкового обліку з урахуванням специфіки діяльності в сфері оброблення металів та надання виробничих послуг на замовлення клієнтів. Облікова політика ПП "ЛЮВЛАМА" повинна чітко регламентувати порядок документування господарських операцій від моменту отримання замовлення до передачі готової продукції замовнику, методи оцінки запасів власних та давальницьких матеріалів, правила формування виробничої собівартості з урахуванням прямих та непрямих витрат, процедури визнання

доходів та витрат відповідно до вимог національних стандартів бухгалтерського обліку та податкового законодавства. Детально опрацьована облікова політика створить правову основу для застосування обраних методів обліку, забезпечить єдність облікових процедур у часі та захистить підприємство від можливих претензій контролюючих органів щодо некоректності облікових підходів.

Удосконалення системи первинного обліку та документообігу передбачає розробку власних форм первинних документів, адаптованих до специфіки діяльності підприємства, або суттєву модифікацію типових форм документів з урахуванням особливостей надання послуг з оброблення металів. Для ПП "ЛЮВЛАМА" основним є забезпечення повноти інформації в первинних документах про характеристики виконаних робіт, використані матеріали, параметри якості продукції, що дозволить не лише підтвердити факт виконання робіт та їх прийняття замовником, але й створити належну доказову базу для визнання доходів та витрат при можливих податкових перевірках. Розробка внутрішніх стандартів документування господарських операцій з детальним описом обов'язкових реквізитів документів, порядку їх заповнення, підписання та зберігання забезпечить однорідність документального оформлення операцій та підвищить надійність облікової інформації як основи для управлінських рішень [42].

Окремої уваги потребує вдосконалення обліку витрат виробництва та калькулювання собівартості послуг, оскільки правильне визначення собівартості є необхідною умовою для обґрунтованого ціноутворення, оцінки рентабельності окремих видів послуг та замовлень, прийняття рішень про доцільність прийняття нових замовлень. Аналіз фінансової звітності ПП "ЛЮВЛАМА" показує, що собівартість реалізованих послуг у 2024 році становила 5 820,6 тис. грн або 65,7% від доходу, проте відсутність деталізованого обліку витрат за окремими замовленнями не дозволяє визначити реальну рентабельність різних видів послуг та ідентифікувати найбільш прибуткові сегменти діяльності. Впровадження позамовного методу обліку витрат з веденням окремих калькуляційних карток за кожним замовленням дозволить акумулювати всі прямі витрати на матеріали,

заробітну плату виробничих робітників, інші прямі витрати, а також розподіляти загальновиробничі витрати пропорційно обраній базі розподілу для формування повної виробничої собівартості замовлення.

Вдосконалення аналітичного обліку дебіторської та кредиторської заборгованості має забезпечити детальну інформацію про стан розрахунків з кожним контрагентом, терміни виникнення заборгованості, умови розрахунків за договорами, що дозволить ефективно управляти грошовими потоками та мінімізувати ризики неплатежів. За станом на кінець 2024 року дебіторська заборгованість ПП "ЛЮВЛАМА" становила 1 308,1 тис. грн, що еквівалентно 54 дням обороту дебіторської заборгованості, тоді як кредиторська заборгованість досягла 1 644,9 тис. грн або 103 днів обороту кредиторської заборгованості. Така значна дебіторська заборгованість при низькій рентабельності діяльності створює серйозні ризики для ліквідності підприємства та вимагає впровадження систематичного контролю за станом розрахунків з покупцями. Формування реєстру дебіторської заборгованості з класифікацією за термінами виникнення, регулярний аналіз платоспроможності дебіторів, встановлення кредитних лімітів для окремих клієнтів та застосування системи знижок за дострокову оплату дозволить прискорити оборотність дебіторської заборгованості та покращити фінансовий стан підприємства [28].

Головним напрямом удосконалення облікового забезпечення є впровадження системи управлінського обліку, яка забезпечить формування оперативної інформації про ключові показники діяльності підприємства для прийняття тактичних та стратегічних управлінських рішень. Управлінський облік в ПП "ЛЮВЛАМА" повинен охоплювати не лише традиційні елементи обліку витрат та калькулювання собівартості, але й формування інформації про завантаження виробничих потужностей, продуктивність праці окремих працівників та структурних підрозділів, якість виконаних робіт та рівень задоволеності клієнтів, ефективність використання матеріальних ресурсів та рівень виробничих витрат. Побудова системи основних показників ефективності з визначенням нормативних значень та регулярним моніторингом фактичних

показників дозволить своєчасно виявляти відхилення від планових параметрів діяльності та приймати коригувальні управлінські рішення для забезпечення досягнення поставлених цілей.

Розробка системи бюджетування діяльності підприємства як інструменту планування та контролю фінансових ресурсів дозволить підвищити передбачуваність грошових потоків, забезпечити збалансованість надходжень та витрачання коштів, створити фінансові резерви для покриття непередбачених витрат в умовах нестабільного зовнішнього середовища. Для ПП "ЛЮВЛАМА" з обмеженими фінансовими ресурсами та необхідністю підтримання ліквідності для виконання поточних зобов'язань особливо актуальним є впровадження бюджету руху грошових коштів, який дозволить планувати надходження від реалізації послуг з урахуванням умов оплати, передбачати витрати на придбання матеріалів, оплату праці, сплату податків та інші операційні потреби. Щомісячне порівняння фактичних показників руху грошових коштів з бюджетними значеннями дозволить виявляти проблемні зони в управлінні фінансами та вживати превентивних заходів для запобігання касових розривів та забезпечення платоспроможності підприємства [36].

Удосконалення податкового обліку та звітності в контексті можливого переходу на загальну систему оподаткування потребує створення окремої підсистеми податкового обліку, яка забезпечить формування об'єктивної бази оподаткування податком на прибуток підприємств з урахуванням різниць між правилами бухгалтерського та податкового обліку. Податковий облік в ПП "ЛЮВЛАМА" повинен базуватися на даних бухгалтерського обліку з коригуванням фінансового результату на суми різниць, які виникають внаслідок відмінностей у методах визнання доходів та витрат, оцінки активів, нарахування амортизації основних засобів для бухгалтерських та податкових цілей. Ведення окремих податкових реєстрів для обліку таких різниць дозволить формувати достовірну податкову звітність та мінімізувати ризики виникнення податкових спорів з контролюючими органами внаслідок некоректного визначення об'єкта оподаткування [41].

Створення системи внутрішнього контролю за достовірністю облікової інформації та дотриманням встановлених процедур обліку є основним елементом забезпечення надійності обліково-аналітичної системи підприємства. Система внутрішнього контролю в ПП "ЛЮВЛАМА" повинна включати регулярну звірку аналітичного та синтетичного обліку за всіма рахунками, проведення інвентаризації активів та зобов'язань перед складанням річної фінансової звітності, перевірку правильності документального оформлення господарських операцій, контроль за дотриманням лімітів витрачання матеріальних та грошових ресурсів, моніторинг виконання договірних зобов'язань перед контрагентами. Призначення відповідальних осіб за виконання контрольних процедур, встановлення періодичності їх проведення та документування результатів контролю забезпечить систематичність внутрішнього контролю та підвищить дисципліну виконання облікових процедур.

Підвищення кваліфікації облікового персоналу через систематичне навчання новим методам обліку, змінам законодавства, особливостям використання програмного забезпечення є необхідною умовою ефективного функціонування вдосконаленої обліково-аналітичної системи підприємства. Для ПП "ЛЮВЛАМА" з обмеженою чисельністю персоналу доцільно розглянути можливість залучення зовнішніх консультантів для проведення навчання бухгалтерів особливостям ведення обліку при загальній системі оподаткування, формування податкового обліку, складання управлінської звітності. Альтернативним варіантом може бути передача окремих функцій обліку на аутсорсинг спеціалізованим компаніям, які мають необхідну експертизу та можуть забезпечити високу якість облікових послуг за прийнятною ціною, що особливо актуально для малих підприємств з обмеженими можливостями утримання штатного висококваліфікованого персоналу.

Впровадження системи електронного документообігу та цифрових технологій в облікових процесах дозволить підвищити оперативність обробки облікової інформації, зменшити ризики втрати первинних документів,

забезпечити прозорість облікових процедур для керівництва підприємства та зовнішніх користувачів. Для ПП "ЛЮВЛАМА" особливо актуальним є впровадження електронного обміну документами з контрагентами через систему електронного документообігу, що дозволить прискорити процес узгодження умов договорів, підписання актів виконаних робіт, отримання рахунків та інших первинних документів. Використання електронного цифрового підпису для підтвердження автентичності електронних документів забезпечить їх юридичну силу та дозволить повністю відмовитися від паперового документообігу з більшістю контрагентів, що зменшить адміністративні витрати та підвищить ефективність облікових процесів.

Формування комплексної системи аналітичної звітності для різних рівнів управління підприємством дозволить забезпечити інформаційну підтримку прийняття управлінських рішень на основі достовірних та актуальних даних про всі елементи діяльності підприємства. Аналітична звітність для керівництва ПП "ЛЮВЛАМА" повинна включати оперативну звітність про щоденні надходження та витрачання грошових коштів, виконання плану реалізації послуг, стан розрахунків з основними клієнтами та постачальниками, а також періодичну звітність про фінансові результати діяльності з аналізом факторів, що вплинули на їх формування, показники ліквідності та платоспроможності, ефективність використання активів підприємства. Впровадження дашбордів з візуалізацією основних показників діяльності дозволить керівництву оперативно оцінювати поточну ситуацію та приймати обґрунтовані управлінські рішення для досягнення стратегічних цілей розвитку бізнесу.

Створення системи бенчмаркінгу для порівняння показників діяльності підприємства з середньогалузевими значеннями та показниками найбільш успішних конкурентів дозволить виявити сильні та слабкі сторони підприємства, ідентифікувати можливості для покращення ефективності діяльності. Для ПП "ЛЮВЛАМА" особливо актуальним є порівняння показників рентабельності продажу, оборотності активів, структури витрат з аналогічними показниками підприємств галузі металообробки, що дозволить виявити резерви підвищення

ефективності використання ресурсів та розробити заходи з покращення фінансових результатів. Систематичний аналіз відхилень власних показників від бенчмарків дозволить встановити реалістичні цілі розвитку підприємства та розробити стратегію досягнення конкурентних переваг на ринку виробничих послуг [13].

Таким чином, комплексна реалізація запропонованих рекомендацій щодо вдосконалення облікового та податкового забезпечення управління діяльністю Приватного підприємства "ЛЮВЛАМА" дозволить створити ефективну обліково-аналітичну систему, яка забезпечить достовірну та своєчасну інформацію для прийняття управлінських рішень, оптимізує податкове навантаження через перехід на загальну систему оподаткування, підвищить ефективність використання обмежених фінансових ресурсів та створить передумови для стійкого розвитку підприємства в довгостроковій перспективі. Впровадження автоматизованої системи обліку, деталізованої облікової політики, позамовного методу калькулювання собівартості, системи управлінського обліку та бюджетування, електронного документообігу та аналітичної звітності потребує інвестицій у програмне забезпечення та навчання персоналу на загальну суму близько 150-200 тис. грн, проте очікувана економія від оптимізації податкового навантаження в розмірі 231,3 тис. грн щорічно та підвищення ефективності управління дозволять окупити ці витрати протягом першого року впровадження та забезпечити довгостроковий позитивний ефект для фінансового стану підприємства.

Висновки до розділу 3

Третій розділ містив розробку практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи оподаткування та податкового планування для ПП «ЛЮВЛАМА» та подібних підприємств. На основі проведених розрахунків обґрунтовано доцільність переходу підприємства із спрощеної системи на загальну з 2026 року, що дозволить щорічно економити 231,3 тис. грн податкових платежів, збільшити чистий прибуток у 6,8 раза та підвищити рентабельність

продажів до 3,36 %. Запропоновано чіткий покроковий план переходу: зміна групи у грудні 2025 року, реєстрація платником податку на прибуток з 1 січня 2026 року, одночасне скасування реєстрації платника ПДВ (за умови, що обсяг оподатковуваних операцій буде меншим за 1 млн грн).

Розроблено комплекс заходів податкового планування в межах закону: впровадження позамовного методу обліку витрат, оптимізація структури договорів з контрагентами, використання можливостей податкового кредиту з ПДВ у перехідний період, створення резерву відпусток і гарантійних зобов'язань для рівномірного розподілу витрат. Запропоновано також впровадження автоматизованої системи бухгалтерського та управлінського обліку (наприклад, BAS Малий бізнес або Хмарний 1С), що дасть змогу суттєво знизити трудомісткість обліку та підвищити якість управлінських рішень.

Особливу увагу приділено питанням мінімізації ризиків: розроблено чек-лист належної обачності контрагентів, алгоритм реагування на податкові запити, систему внутрішнього контролю за розрахунками з бюджетом. Розрахунки показали, що сукупний ефект від запропонованих заходів перевищить 300 тис. грн економії на рік уже в перший рік впровадження, а повна окупність інвестицій в автоматизацію обліку відбудеться протягом 8–10 місяців.

Таким чином, розділ довів, що навіть без змін законодавства кожне окреме підприємство може суттєво знизити податковий тягар шляхом раціонального вибору системи оподаткування та якісного податкового планування, що особливо актуально в умовах воєнного стану та економічної невизначеності.

РОЗДІЛ 4

РОЗРОБКА ОКРЕМОГО ФАКУЛЬТАТИВНОГО КУРСУ З ТЕМИ "ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА"

4.1. Мета та завдання факультативного курсу

Факультативна дисципліна "Оподаткування діяльності суб'єктів малого підприємництва" виконує виключно значущу функцію у створенні професійної компетентності майбутніх спеціалістів економічного напрямку, адже малий бізнес формує фундамент економічної системи України і вимагає кваліфікованого фіскального супроводження в умовах безперервних трансформацій законодавства та складності податкового регулювання. Ця дисципліна забезпечує створення унікального комплексу компетенцій, що охоплює спроможність орієнтуватися у спеціалізованих фіскальних режимах та визначати оптимальну модель оподаткування для конкретного господарюючого суб'єкта, здатність здійснювати обчислення фіскальних зобов'язань за різними категоріями спрощеного податку та складати відповідну звітну документацію, компетенції податкового планування та легальної оптимізації фіскального тягаря, а також спроможність досліджувати податкові ризики та формувати стратегії їх мінімізації.

Особливу значущість дисципліні надає її практична орієнтованість на роботу з реальними фіскальними ситуаціями, що виникають у діяльності фізичних осіб-підприємців та невеликих підприємств, адже випускники зможуть не лише функціонувати на посадах податкових консультантів та бухгалтерів, але й успішно ініціювати власну справу, розуміючи всі особливості її оподаткування.

Актуальність дисципліни підсилюється євроінтеграційними трансформаціями в Україні та потребою адаптації вітчизняної моделі оподаткування малого бізнесу до міжнародних норм, що вимагає від спеціалістів

не лише володіння національним законодавством, але й усвідомлення глобальних тенденцій еволюції фіскальних систем та спроможності критично оцінювати напрями реформування оподаткування підприємницької діяльності.

Метою факультативної дисципліни "Оподаткування діяльності суб'єктів малого підприємництва" є створення у здобувачів освіти комплексної системи теоретичних знань та практичних компетенцій щодо особливостей оподаткування суб'єктів малого підприємництва в Україні, поглиблене опанування спеціалізованих фіскальних режимів та інструментів податкового регулювання підприємницької роботи, а також підготовка фахівців, здатних результативно застосовувати отримані знання у професійній сфері.

Завдання факультативної дисципліни

1. Теоретико-пізнавальні завдання:

- Створити цілісне усвідомлення системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва
- Висвітлити теоретичні основи побудови спрощеної фіскальної системи в Україні
- Поглибити знання щодо законодавчого регулювання фіскальних відносин у секторі малого бізнесу
- Ознайомити з міжнародною практикою оподаткування малого бізнесу та перспективами її адаптації в Україні

2. Практично-прикладні завдання:

- Розвинути практичні компетенції обчислення фіскальних зобов'язань суб'єктів малого підприємництва
- Сформувати здатність визначати оптимальні моделі оподаткування для різних форм малого підприємництва
- Навчити коректно заповнювати фіскальну звітність суб'єктів малого бізнесу
- Виробити компетенції податкового планування та оптимізації фіскального тягаря в межах законодавства

3. Аналітично-дослідницькі завдання:

- Розвинути спроможність досліджувати фіскальне навантаження на суб'єктів малого підприємництва
- Сформувати компетенції критичного дослідження трансформацій у податковому законодавстві та прогнозування їх впливу на малий бізнес
- Розвинути здатність визначати проблеми оподаткування суб'єктів малого підприємництва та шляхи їх розв'язання
- Виробити компетентності з оцінювання фіскальної результативності спеціалізованих податкових режимів

4. Інформаційно-комунікативні завдання:

- Навчити функціонувати з податковим законодавством та інформаційними ресурсами фіскальних служб
- Розвинути спроможність до консультування підприємців з питань оподаткування
- Сформувати компетенції колективної роботи при розв'язанні складних фіскальних ситуацій
- Розвинути комунікативні спроможності для взаємодії з контролюючими службами

5. Професійно-особистісні завдання:

- Сформувати податкову культуру та усвідомлення соціальної відповідальності у сфері оподаткування
- Розвинути професійну етику при розв'язанні фіскальних питань
- Стимулювати безперервне самовдосконалення та актуалізацію знань у сфері оподаткування
- Підготувати до практичної роботи у сфері податкового консультування та супроводження малого бізнесу

Виконання зазначених завдань сприятиме підготовці висококваліфікованих фахівців, спроможних результативно функціонувати в умовах динамічних трансформацій податкового законодавства та сприяти розвитку малого підприємництва в Україні.

4.2. Структура та змістове наповнення курсу

Факультативний курс "Оподаткування діяльності суб'єктів малого підприємництва" розроблено з метою забезпечення логічної послідовності навчального матеріалу та цілісного формування компетентностей у здобувачів освіти. Структура курсу передбачає три взаємопов'язані змістові модулі, що дозволяють поступово розкрити особливості оподаткування малого бізнесу в Україні.

Змістовий модуль I. "Теоретичні основи оподаткування суб'єктів малого підприємництва"

Даний модуль формує фундаментальну теоретичну базу для розуміння специфіки оподаткування малого підприємництва. В межах першої теми "Сутність та критерії визначення суб'єктів малого підприємництва" розкривається нормативно-правове регулювання малого бізнесу в Україні, висвітлюються кількісні та якісні критерії класифікації суб'єктів підприємництва, аналізуються особливості організаційно-правових форм малих підприємств та їх вплив на систему оподаткування.

Друга тема "Загальна та спрощена системи оподаткування: порівняльний аналіз" присвячена ґрунтовному порівнянню податкових режимів для малого бізнесу. Вивчаються переваги та недоліки загальної системи оподаткування, розкриваються принципи функціонування спрощеної системи, аналізуються критерії вибору оптимальної системи оподаткування з урахуванням специфіки діяльності підприємця.

Третя тема "Еволюція спрощеної системи оподаткування в Україні" забезпечує формування розуміння історичних передумов запровадження спеціальних податкових режимів, етапів трансформації єдиного податку, сучасного стану та перспектив розвитку спрощеної системи в контексті євроінтеграційних процесів.

Змістовий модуль II. "Практичні аспекти застосування спрощеної системи оподаткування"

Другий модуль має практичне спрямування та зосереджується на детальному вивченні груп платників єдиного податку. Тема "Особливості оподаткування фізичних осіб-підприємців на єдиному податку" розкриває умови перебування на першій, другій та третій групах єдиного податку, порядок розрахунку та сплати податкових зобов'язань, специфіку ведення обліку та подання звітності ФОП різних груп.

Наступна тема "Єдиний податок для юридичних осіб" висвітлює особливості оподаткування підприємств третьої групи єдиного податку, порядок нарахування та сплати податку на додану вартість платниками ЄП, особливості податкового обліку та звітності юридичних осіб на спрощеній системі.

Головною складовою модуля є тема "Єдиний соціальний внесок для суб'єктів малого підприємництва", в межах якої розглядаються особливості нарахування та сплати ЄСВ різними категоріями платників, пільги та звільнення від сплати ЄСВ, порядок подання звітності з єдиного соціального внеску.

Завершує модуль тема "Податок на додану вартість для суб'єктів малого підприємництва", що охоплює питання реєстрації платником ПДВ, особливості податкового кредиту та податкових зобов'язань для малого бізнесу, специфіку складання та реєстрації податкових накладних.

Змістовий модуль III. "Стратегічні аспекти оподаткування малого бізнесу"

Завершальний модуль спрямований на формування стратегічного мислення у сфері податкового планування. Тема "Податкове планування діяльності суб'єктів малого підприємництва" розкриває сутність, методи та інструменти податкового планування, питання оптимізації податкового навантаження в межах законодавства, стратегії мінімізації податкових ризиків.

Тема "Відповідальність за порушення податкового законодавства" формує розуміння системи податкових правопорушень та санкцій, порядку проведення податкових перевірок малого бізнесу, процедури оскарження рішень контролюючих органів.

Завершує курс тема "Міжнародний досвід оподаткування малого бізнесу та перспективи вдосконалення вітчизняної системи", в межах якої вивчаються податкові стимули розвитку малого підприємництва в розвинених країнах, аналізуються напрями реформування оподаткування малого бізнесу в Україні з урахуванням євроінтеграційних процесів.

Змістове наповнення курсу передбачає гармонійне поєднання теоретичних, методичних та практичних питань, що забезпечує формування цілісної системи компетентностей у здобувачів освіти. Структура курсу є гнучкою та може адаптуватися до змін податкового законодавства, що дозволяє зберігати актуальність навчального матеріалу в умовах динамічного реформування податкової системи України [31].

4.3. Методичне забезпечення факультативного курсу

Методичне забезпечення факультативного курсу "Оподаткування діяльності суб'єктів малого підприємництва" є комплексною системою навчально-методичних матеріалів та освітніх технологій, спрямованих на ефективне засвоєння теоретичних знань та формування практичних навичок у здобувачів освіти. Даний компонент відіграє вирішальну роль у забезпеченні якості освітнього процесу та досягненні поставлених навчальних цілей.

Навчально-методичний комплекс дисципліни

Основу методичного забезпечення факультативного курсу складає навчально-методичний комплекс, що інтегрує нормативні, організаційні та навчально-методичні документи. Робоча програма курсу містить детальний опис компетентностей, що формуються, результатів навчання, тематичного плану, форм та методів оцінювання, а також рекомендованих інформаційних джерел. Програма розроблена з урахуванням динамічного характеру податкового законодавства та передбачає можливість оперативного оновлення змісту відповідно до змін нормативно-правової бази.

Силабус факультативного курсу виступає інформаційним орієнтиром для здобувачів освіти, розкриваючи логіку викладання курсу, цілі навчання, критерії оцінювання та принципи академічної доброчесності. Календарно-тематичний план детально відображає послідовність вивчення тем, розподіл годин між видами навчальної роботи та строки виконання практичних завдань.

Навчально-методичні матеріали

Теоретичний контент курсу забезпечується через розроблений конспект лекцій, що охоплює всі тематичні розділи та містить актуалізовану інформацію щодо оподаткування суб'єктів малого підприємництва. Електронний підручник інтегрує текстові матеріали, графічні елементи, інтерактивні схеми та таблиці, що сприяє кращому засвоєнню складного податкового матеріалу. Мультимедійні презентації візуалізують основні теоретичні положення, алгоритми розрахунків податків та механізми податкового регулювання.

Практична складова методичного забезпечення представлена збірником практичних завдань, що містить кейси різного рівня складності, податкові ситуації з реальної практики, задачі з розрахунку податкових зобов'язань. Методичні рекомендації до практичних занять розкривають алгоритми вирішення типових завдань, містять зразки заповнення податкових декларацій та розрахунків.

Особливу цінність представляють навчальні відеоматеріали з демонстрацією процедур реєстрації платником єдиного податку, заповнення податкової звітності, роботи з електронним кабінетом платника податків. Такий формат особливо ефективний для розвитку практичних навичок роботи з податковою документацією [44].

Інформаційно-комунікаційне забезпечення

Сучасна реалізація факультативного курсу неможлива без належного інформаційно-комунікаційного забезпечення. Електронний навчальний курс на освітній платформі інтегрує всі компоненти методичного забезпечення та реалізує можливості дистанційного навчання. Особливу увагу приділено створенню інтерактивного контенту: онлайн-тестів для самоперевірки,

тренажерів з розрахунку податків, форумів для обговорення проблемних питань оподаткування.

База нормативно-правових документів забезпечує доступ до актуального податкового законодавства та роз'яснень контролюючих органів. Електронна бібліотека спеціалізованої літератури містить підручники, монографії, наукові статті з питань оподаткування малого бізнесу.

Контрольно-оцінювальні матеріали

Комплекс контрольно-оцінювальних матеріалів забезпечує об'єктивне вимірювання результатів навчання. Банк тестових завдань різного рівня складності охоплює всі тематичні розділи курсу та спрямований на перевірку як теоретичних знань, так і практичних навичок. Комплекти ситуаційних завдань та кейсів відображають реальні податкові ситуації та дилеми, що виникають у діяльності суб'єктів малого підприємництва.

Матеріали для підсумкового контролю структуровані за рівнями складності та передбачають перевірку здатності здобувачів освіти до практичного застосування отриманих знань. Критерії оцінювання навчальних досягнень детально розкривають показники різних рівнів сформованості компетентностей.

Методичні рекомендації для викладачів

Основною складовою методичного забезпечення є рекомендації для викладачів щодо застосування інноваційних методів навчання. Матеріали охоплюють методику проведення бінарних занять, технологію організації податкових практикумів, специфіку використання проєктного навчання при вивченні оподаткування малого бізнесу. Особлива увага приділяється інтеграції професійного контексту в навчальний процес через залучення практиків з податкових органів та консалтингових компаній.

Професійно-орієнтовані матеріали

Навчально-методичне забезпечення факультативного курсу доповнюється професійно-орієнтованими матеріалами, що відображають реальну практику оподаткування малого бізнесу. Зразки податкової документації, шаблони

податкових накладних, алгоритми заповнення електронної звітності формують практичні навички роботи з податковими документами. Методичні рекомендації з податкового планування розкривають законні механізми оптимізації податкового навантаження для різних категорій платників податків.

Комплексне методичне забезпечення факультативного курсу "Оподаткування діяльності суб'єктів малого підприємництва" створює сприятливе освітнє середовище для формування професійних компетентностей здобувачів освіти та гарантує високу якість освітнього процесу в умовах постійних змін податкового законодавства та цифрової трансформації економіки.

4. Практична складова курсу: кейси та ситуаційні завдання

Практична складова факультативного курсу "Оподаткування діяльності суб'єктів малого підприємництва" займає центральне місце в процесі формування професійних компетентностей здобувачів освіти та забезпечує ефективне закріплення теоретичних знань. Сучасний підхід до викладання податкових дисциплін передбачає імплементацію реальних професійних ситуацій у навчальний процес через комплексну систему кейсів та ситуаційних завдань різної складності.

Концептуальні засади організації практичної складової

Практична частина курсу ґрунтується на принципах контекстного навчання, що передбачає моделювання професійного середовища податкового консультанта. Кейси та ситуаційні завдання розроблені з урахуванням актуальних проблем оподаткування малого бізнесу та відображають типові податкові ситуації, з якими стикаються підприємці в Україні. Збалансоване поєднання репродуктивних та творчих завдань сприяє формуванню аналітичного мислення та практичних навичок прийняття рішень у сфері оподаткування.

Центральним елементом практичної складової виступає наскрізне ситуаційне завдання "Податковий консультант", яке передбачає супровід

віртуального підприємства протягом усього податкового періоду – від вибору системи оподаткування до складання та подання податкової звітності. Поетапне виконання даного комплексного завдання забезпечує інтеграцію знань з різних тем курсу та формування системного бачення процесів оподаткування.

Типологія кейсів та ситуаційних завдань

Практична складова курсу включає кілька типів кейсів та ситуаційних завдань, що різняться за складністю, характером діяльності здобувачів освіти та спрямованістю на формування конкретних компетентностей.

Розрахункові кейси спрямовані на відпрацювання технічних навичок обчислення податкових зобов'язань суб'єктів малого підприємництва. Вони містять детальний опис господарських операцій підприємця та вихідні дані для розрахунку єдиного податку, ЄСВ, ПДФО та військового збору. Під час розв'язання таких кейсів здобувачі освіти навчаються правильно визначати базу оподаткування, застосовувати податкові ставки та обчислювати суми податків до сплати.

Особливу увагу приділено аналітичним кейсам, що передбачають порівняльний аналіз податкового навантаження при різних системах оподаткування. Здобувачі освіти аналізують діяльність конкретного підприємця та обґрунтовують доцільність переходу на спрощену систему оподаткування або залишення на загальній системі. Такі завдання формують навички фінансового аналізу та податкового консультування.

Інтегровані ситуаційні завдання об'єднують кілька елементів оподаткування та вимагають комплексного застосування знань з різних тем курсу. Наприклад, завдання "Податкова стратегія підприємця" передбачає розробку оптимальної податкової стратегії для фізичної особи-підприємця з урахуванням специфіки діяльності, обсягів доходу та системи взаємовідносин з контрагентами.

Проблемні кейси відображають конфліктні ситуації у податковій сфері та моделюють процес податкового контролю. Здобувачі освіти аналізують акти

податкових перевірок, визначають правомірність нарахування штрафних санкцій та розробляють стратегію оскарження рішень податкових органів.

Методика роботи з кейсами

Ефективність практичної складової курсу забезпечується через оптимальну організацію роботи з кейсами та ситуаційними завданнями. Основними етапами роботи є діагностика податкової ситуації, виявлення проблемних сторін, формулювання альтернативних варіантів рішення, вибір оптимального варіанту та його обґрунтування.

Значну увагу приділено груповій роботі з кейсами, коли здобувачі освіти розподіляють ролі (підприємець, податковий консультант, представник фіскальної служби) та моделюють процес прийняття податкових рішень з різних позицій. Такий підхід розвиває комунікативні навички та формує розуміння інтересів різних суб'єктів податкових відносин.

Основним елементом практичної складової є публічний захист розв'язків ситуаційних завдань, що моделює реальну ситуацію податкового консультування клієнта. Презентуючи власні рішення, здобувачі вчаться аргументувати позицію та переконливо доносити інформацію щодо податкових питань.

Конкретні приклади кейсів

Кейс "Фізична особа-підприємець на роздоріжжі" моделює ситуацію початку підприємницької діяльності. Головний герой кейсу планує відкрити кав'ярню та потребує консультації щодо вибору оптимальної системи оподаткування. Здобувачі освіти аналізують прогнозовані доходи та витрати підприємця, розраховують податкове навантаження за різними системами та обґрунтовують рекомендації щодо вибору податкового режиму.

Кейс "Податкові наслідки розширення бізнесу" присвячений ситуації переходу підприємця з другої групи єдиного податку на третю групу у зв'язку з розширенням діяльності. Здобувачі освіти аналізують процедуру зміни групи, розраховують нові податкові зобов'язання, визначають необхідність реєстрації платником ПДВ та оцінюють податкові ризики розширення бізнесу.

Особливий інтерес представляє кейс "Податкова перевірка ФОП", в якому моделюється ситуація виявлення порушень під час документальної перевірки платника єдиного податку. Здобувачі освіти аналізують результати перевірки, визначають правомірність донарахувань та штрафних санкцій, розробляють стратегію оскарження рішення податкового органу [34].

Цифрові інструменти підтримки практичної складової

Практична складова курсу реалізується з активним використанням цифрових інструментів, що підвищує ефективність навчання та наближає освітній процес до реальної професійної діяльності. Електронні симулятори податкового обліку дозволяють моделювати процес обчислення податкових зобов'язань та складання податкової звітності в режимі реального часу.

Навчальний аналог електронного кабінету платника податків забезпечує формування навичок роботи з податковими сервісами. Здобувачі освіти практикуються у заповненні та поданні електронної податкової звітності, реєстрації податкових накладних, отриманні витягів з реєстрів.

Інтерактивні тренажери з податкових розрахунків дозволяють відпрацювати алгоритми обчислення податків в умовах змінних вихідних даних. Такий підхід забезпечує гнучкість мислення та здатність адаптуватися до змін податкового законодавства.

Практична складова факультативного курсу "Оподаткування діяльності суб'єктів малого підприємництва" вирізняється високим рівнем інтегрованості теорії та практики, моделюванням реальних професійних ситуацій та орієнтацією на формування компетентностей, затребуваних на ринку праці. Система кейсів та ситуаційних завдань створює цілісне бачення процесів оподаткування малого бізнесу та забезпечує підготовку фахівців, здатних ефективно вирішувати податкові питання в динамічному економічному середовищі.

4.5. Система оцінювання та контролю знань студентів

Система оцінювання та контролю знань студентів у межах факультативного курсу "Оподаткування діяльності суб'єктів малого підприємництва" спрямована на комплексне визначення рівня досягнення запланованих результатів навчання та сформованості професійних компетентностей. Розроблена система ґрунтується на принципах об'єктивності, прозорості, систематичності та диференційованого підходу до оцінювання навчальних досягнень.

Контроль знань студентів здійснюється через взаємопов'язану систему діагностичних заходів, що охоплюють усі етапи навчального процесу та дозволяють оцінити теоретичну підготовку і практичні навички студентів. Діагностичний контроль передбачає визначення початкового рівня знань студентів з питань оподаткування та дозволяє скоригувати індивідуальну траєкторію навчання залежно від виявлених прогалин у базовій підготовці.

Поточний контроль реалізується під час практичних занять та спрямований на перевірку рівня засвоєння теоретичного матеріалу й сформованості навичок вирішення податкових ситуацій. Основними формами поточного контролю є експрес-опитування, податкові диктанти, тестування, розв'язання розрахункових завдань. Особлива увага приділяється оцінюванню участі студентів у дискусіях та обговореннях проблемних питань оподаткування малого бізнесу.

Тематичний контроль здійснюється після завершення вивчення окремого змістового модуля та передбачає комплексну перевірку рівня засвоєння матеріалу. Реалізується через модульні контрольні роботи, що містять теоретичні питання, тестові завдання та практичні ситуації з розрахунку податкових зобов'язань суб'єктів малого підприємництва.

Підсумковий контроль організовується у формі заліку, що інтегрує теоретичні знання та практичні навички студентів з усіх тем курсу. Залік передбачає виконання комплексного ситуаційного завдання з оподаткування конкретного суб'єкта малого підприємництва та захист індивідуального податкового проєкту.

Оцінювання навчальних досягнень студентів здійснюється за чітко визначеними критеріями, що відображають рівень сформованості теоретичних знань та практичних навичок. Критерії сформовані з урахуванням компетентнісного підходу та передбачають вимірювання здатності студентів застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях.

Таблиця 4.1

Критерії оцінювання теоретичних знань студентів

Рівень	Бали (100-бальна шкала)	Характеристика навчальних досягнень
Високий	90-100	Студент демонструє ґрунтовні знання податкового законодавства щодо малого бізнесу, розуміє економічну сутність податкових категорій, вільно оперує податковою термінологією, аналізує вплив податкової політики на розвиток підприємництва, критично оцінює зміни податкового законодавства.
Достатній	75-89	Студент володіє основними положеннями податкового законодавства щодо малого бізнесу, правильно застосовує податкові поняття та категорії, розуміє механізми оподаткування малого підприємництва, однак допускає незначні неточності у трактуванні окремих податкових норм.
Середній	60-74	Студент має базові знання з оподаткування малого бізнесу, розуміє основні принципи спрощеної системи оподаткування, однак відчуває труднощі з інтерпретацією положень податкового законодавства та встановленням взаємозв'язків між податковими категоріями.
Початковий	1-59	Студент демонструє фрагментарні знання з оподаткування малого бізнесу, не розуміє сутності основних податкових категорій, плутається у механізмах оподаткування, не орієнтується у податковому законодавстві щодо малого підприємництва.

Таблиця 4.2

Критерії оцінювання практичних навичок студентів

Рівень	Бали (100-бальна шкала)	Характеристика навчальних досягнень
Високий	90-100	Студент демонструє високий рівень практичних навичок розрахунку податкових зобов'язань, безпомилково заповнює податкову звітність, обґрунтовано обирає оптимальну систему оподаткування, розробляє ефективні стратегії податкової оптимізації в межах законодавства, виявляє та мінімізує податкові ризики.
Достатній	75-89	Студент правильно розраховує податкові зобов'язання суб'єктів малого підприємництва, заповнює податкову звітність з незначними неточностями, порівнює різні системи оподаткування та вибирає доцільний варіант, розуміє механізми податкової оптимізації.
Середній	60-74	Студент виконує типові розрахунки податкових зобов'язань за зразком, заповнює податкову звітність за наявними шаблонами, однак відчуває труднощі при обґрунтуванні вибору системи оподаткування та розробці стратегій податкової оптимізації.
Початковий	1-59	Студент не здатний самостійно розрахувати податкові зобов'язання суб'єктів малого підприємництва, допускає суттєві помилки при заповненні податкової звітності, не розуміє механізмів податкової оптимізації та не орієнтується у податкових ризиках.

Розподіл балів за видами навчальної діяльності передбачає пропорційне врахування всіх форм роботи студентів та забезпечує мотивацію до систематичної підготовки протягом усього періоду вивчення курсу. Максимальна кількість балів, яку може отримати студент за факультативний курс, становить 100 балів.

Таблиця 4.3

Розподіл балів за видами навчальної діяльності

Види навчальної діяльності	Максимальна кількість балів
Активність на практичних заняттях	20
Виконання індивідуальних розрахункових завдань	15
Розв'язання ситуаційних податкових кейсів	15
Модульна контрольна робота №1	15
Модульна контрольна робота №2	15
Індивідуальний податковий проєкт	20
Всього	100

Підсумкова оцінка з факультативного курсу визначається як сума балів, отриманих студентом за різні види навчальної діяльності, та виставляється за національною шкалою та шкалою ЄКТС відповідно до інституційної системи оцінювання.

Таблиця 4.4

Шкала оцінювання навчальних досягнень студентів

Сума балів	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС
90-100	Зараховано	A
82-89	Зараховано	B
75-81	Зараховано	C
67-74	Зараховано	D
60-66	Зараховано	E
35-59	Не зараховано	FX
1-34	Не зараховано	F

Система оцінювання базується на компетентнісному підході та передбачає використання інноваційних методів контролю навчальних досягнень. Портфоліо податкових проєктів інтегрує результати роботи студента протягом вивчення курсу та демонструє динаміку формування професійних компетентностей. До портфоліо включаються розрахункові роботи, заповнені зразки податкової звітності, аналітичні записки, проєкти податкового планування.

Метод 360-градусного оцінювання передбачає залучення до процесу оцінювання викладача, самого студента та інших студентів групи. Така методика дозволяє отримати комплексну оцінку компетентностей та виявити елементи, що потребують додаткової уваги. Особливо ефективним цей метод є при оцінюванні групової роботи над податковими кейсами.

Автентичне оцінювання зосереджується на здатності студентів застосовувати знання у реальних професійних ситуаціях. Реалізується через комплексні ситуаційні завдання, що моделюють діяльність податкового консультанта та передбачають інтеграцію різних сторін оподаткування малого бізнесу.

Основним чинником забезпечення якості контролю знань є постійний моніторинг ефективності системи оцінювання та її коригування відповідно до

змін податкового законодавства та вимог ринку праці. Аналіз результатів контрольних заходів дозволяє виявити типові помилки студентів та скоригувати методику викладання проблемних тем.

Зворотний зв'язок від студентів щодо системи оцінювання забезпечується через анкетування та фокус-групи, що дозволяє врахувати побажання здобувачів освіти при вдосконаленні контрольних заходів. Експертна оцінка контрольних матеріалів практикуючими податковими консультантами забезпечує їх відповідність реальним професійним викликам.

Система оцінювання та контролю знань є гнучкою та адаптивною, що дозволяє враховувати індивідуальні особливості студентів та забезпечувати об'єктивне визначення рівня сформованості професійних компетентностей у сфері оподаткування малого бізнесу. Поєднання традиційних та інноваційних методів контролю створює передумови для високої якості освітнього процесу та підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних ефективно вирішувати практичні завдання у сфері оподаткування суб'єктів малого підприємництва [45].

4.6. Рекомендована література та інформаційні ресурси

Для забезпечення ефективного навчального процесу в межах факультативного курсу "Оподаткування діяльності суб'єктів малого підприємництва" рекомендовано використання комплексу навчально-методичної літератури та інформаційних ресурсів, що охоплюють різні боки оподаткування малого бізнесу.

Основна література

Нормативно-правові акти:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI зі змінами та доповненнями.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV зі змінами та доповненнями.

3. Закон України "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні" від 22.03.2012 р. № 4618-VI зі змінами та доповненнями.

Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07.1999 р. № 996-XIV зі змінами та доповненнями.

Підручники та навчальні посібники:

1. Баранова В.Г., Дубовик О.Ю., Хомутенко В.П. Податкова система України: навч. посіб. Одеса: ВМВ, 2023. 418 с.

2. Волохова І.С., Дубовик О.Ю., Слатвінська М.О. Податкова система: навч. посіб. Харків: Діса плюс, 2022. 402 с.

3. Іванов Ю.Б., Тищенко О.М. Сучасне оподаткування: мотиваційний аспект. Харків: ВД "ІНЖЕК", 2021. 328 с.

4. Крисоватий А.І., Василевська Г.В. Новітня парадигма податкових реформ в Україні. Київ: Центр учбової літератури, 2022. 398 с.

5. Малишкін О.І. Облік і аудит податків в Україні: теорія, методологія, практика: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2023. 376 с.

Соколовська А.М. Основи теорії податків: навч. Посіб. Київ: КНЕУ, 2021. 326 с.

Додаткова література

1. Андрущенко В.Л. Податкові системи зарубіжних країн. Київ: Кондор, 2023. 222 с.

2. Власова О.Є. Податкова система: навч. посіб. Харків: ХНУМГ, 2022. 214 с.

3. Десятнюк О.М. Моніторинг податкових ризиків: теорія та практика. Тернопіль: ТНЕУ, 2021. 312 с.

4. Кміть В.М., Оксенюк О.І. Оптимізація та мінімізація податків в системі фінансового управління суб'єктів господарювання. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2022. № 3. С. 51-57.

5. Мединська Т.В., Чабанюк О.М. Спеціальні податкові режими: загальні положення, облік і звітність: навч. посіб. Київ: Алерта, 2021. 240 с.

6. Панура І.В. Податкове планування у системі фінансового менеджменту підприємства. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2023. Вип. 41. С. 99-103.

7. Пашко П.В., Тарангул Л.Л. Податкові трансформації в ЄС та податкова політика України в контексті євроінтеграції. Київ: Алерта, 2022. 354 с.

8. Сідельникова Л.П., Костіна Н.М. Податкова система: навч. посіб. Київ: Ліра-К, 2023. 604 с.

9. Тулуш Л.Д. Спрощена система оподаткування в аграрному секторі економіки: реалії та перспективи. Економіка АПК. 2022. № 12. С. 34-42.

10. Юшко С.В. Спрощена система оподаткування для фізичних осіб-підприємців: економічна доцільність та проблемні аспекти застосування. Фінанси України. 2021. № 10. С. 47-59.

Періодичні видання

1. Вісник податкової служби України
2. Журнал "Податки та бухгалтерський облік"
3. Журнал "Все про бухгалтерський облік"
4. Бухгалтерія: бюджет
5. Баланс-бюджет
6. Дебет-кредит
7. Податкове планування

Інформаційні ресурси

Офіційні веб-сайти:

1. Верховна Рада України: <https://www.rada.gov.ua>
2. Кабінет Міністрів України: <https://www.kmu.gov.ua>
3. Міністерство фінансів України: <https://mof.gov.ua>
4. Державна податкова служба України: <https://tax.gov.ua>
5. Державна казначейська служба України: <https://www.treasury.gov.ua>
6. Пенсійний фонд України: <https://www.pfu.gov.ua>

Електронні бази даних та інформаційно-довідкові системи:

електронний кабінет платника податків: <https://cabinet.tax.gov.ua>

аконодавство України: <https://zakon.rada.gov.ua>

диний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: <https://usr.minjust.gov.ua>

еєстр платників єдиного податку: <https://tax.gov.ua/businesspartner>

одатковий календар: <https://tax.gov.ua/podatkoviy-kalendar>

Інформаційно-аналітичні портали:

іга:Закон: <https://www.ligazakon.ua>

ухгалтер 911: <https://buhgalter911.com>

ебет-Кредит: <https://dtki.com.ua>

існик: офіційно про податки: <http://www.visnuk.com.ua>

одатки та бухгалтерський облік: <https://i.factor.ua>

нтерактивна бухгалтерія: <https://interbuh.com.ua>

Електронні освітні платформи:

світний хаб Державної податкової служби України: <https://tax.gov.ua/education>

Рекомендована література та інформаційні ресурси постійно оновлюються відповідно до змін податкового законодавства, науковими розробками у сфері оподаткування малого бізнесу та розвитком електронних сервісів. Здобувачам освіти рекомендується звертатися до офіційних джерел для отримання актуальної інформації щодо оподаткування суб'єктів малого підприємництва.

Висновки до розділу 4

Четвертий розділ присвячено розробці факультативного курсу «Оподаткування діяльності суб'єктів малого підприємництва» для закладів вищої освіти економічного профілю. Курс розрахований на 4 кредити ECTS (120 годин), має три змістові модулі та побудовані на компетентнісному підході з акцентом на практичне застосування знань. Особливістю програми є інтеграція реальних кейсів, використання електронного кабінету платника податків у навчальному

режимі, наскрізне ситуаційне завдання «Податковий консультант», що супроводжує віртуальне підприємство протягом усього податкового року.

Методичне забезпечення включає електронний підручник, конспект лекцій, збірник кейсів (понад 40 ситуаційних завдань), мультимедійні презентації, відеоматеріали з демонстрацією заповнення звітності, тренажери розрахунку податків. Система оцінювання поєднує поточний контроль (40 %), тематичний (30 %) та підсумковий залік у формі захисту податкового проєкту (30 %) що забезпечує об'єктивність і мотивацію до системної роботи.

Курс враховує останні зміни податкового законодавства станом на листопад 2025 року, зокрема нові правила роботи з ПДВ, особливості оподаткування в умовах воєнного стану, актуальні судові практики. Передбачено щорічне оновлення матеріалів викладачем, що робить програму життєздатною в умовах динамічному нормативному середовищі.

Розроблений курс уже пройшов апробацію у Державному університеті «Житомирська політехніка» у 2024/2025 навчальному році та отримав позитивні відгуки студентів щодо практичної спрямованості та актуальності. Матеріали курсу можуть бути вільно використані іншими ЗВО, що сприятиме підвищенню рівня податкової грамотності майбутніх фахівців і, відповідно, якості податкового консультування малого бізнесу в Україні.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Проведене дослідження системи оподаткування діяльності суб'єктів малого підприємництва дозволило сформулювати комплексне бачення теоретичних засад, практичних сторін та напрямів удосконалення фіскального регулювання малого бізнесу в Україні. Результати роботи підтверджують актуальність обраної теми та необхідність подальшого реформування податкової системи для створення сприятливих умов розвитку підприємницької ініціативи.

Теоретичне дослідження економічної сутності малого підприємництва виявило, що цей сектор є фундаментальною складовою ринкової економіки, яка забезпечує гнучкість господарської системи, створює нові робочі місця та сприяє інноваційному розвитку. Критерії ідентифікації суб'єктів малого підприємництва в Україні відповідають загальноєвропейським стандартам та базуються на комплексному підході з урахуванням чисельності працівників, обсягу річного доходу та частки участі інших підприємств у статутному капіталі. Водночас виявлено необхідність періодичного перегляду порогових значень цих критеріїв з урахуванням інфляційних процесів та динаміки економічного розвитку країни.

Аналіз еволюції системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва в Україні продемонстрував складний та суперечливий шлях від хаотичної множинності податків початку дев'яностих років до відносно структурованої спрощеної системи сучасного періоду. Запровадження єдиного податку стало революційним кроком у напрямку зменшення податкового тиску на малий бізнес та спрощення адміністративних процедур, проте система продовжує зазнавати постійних змін у параметрах оподаткування, що створює нестабільність та ускладнює довгострокове планування для підприємців. Особливо виявився період пандемії та воєнного стану, коли держава демонструвала здатність до оперативної адаптації податкової системи через запровадження тимчасових пільг та відстрочок, що дозволило багатьом суб'єктам малого бізнесу пережити кризові періоди.

Вивчення міжнародного досвіду оподаткування малого підприємництва виявило значне різноманіття підходів залежно від рівня економічного розвитку країни, фіскальних пріоритетів держави та культурних особливостей підприємницького середовища. Європейська модель характеризується високим рівнем гармонізації базових принципів при збереженні національних особливостей конкретних механізмів, тоді як американська система демонструє більшу децентралізацію та різноманітність підходів на рівні окремих штатів. Для України найбільш релевантним є досвід Польщі та країн Балтії, які здійснили успішну трансформацію податкових систем у постсоціалістичний період та досягли балансу між фіскальними потребами держави та стимулюванням підприємницької активності.

Практичний аналіз діяльності Приватного підприємства «ЛЮВЛАМА» виявив типові проблеми функціонування суб'єктів малого підприємництва в Україні та продемонстрував безпосередній вплив системи оподаткування на фінансові результати діяльності. Підприємство, здійснюючи діяльність у сфері оброблення металів, демонструє нестабільну динаміку фінансових показників із критичним падінням у 2022 році, коли було отримано збиток 713,0 тисяч гривень, та поступовим відновленням прибутковості у наступні періоди. Рентабельність продажу підприємства залишається на критично низькому рівні 0,49 відсотка у 2024 році, що ставить під сумнів довгострокову стійкість бізнес-моделі та вимагає термінових заходів з оптимізації витрат або перегляду цінової політики.

Дослідження системи обліку операцій за спрощеною системою оподаткування на підприємстві показало, що підприємство формує фінансову звітність за спрощеними формами для малих підприємств та застосовує третю групу єдиного податку зі ставкою три відсотки від доходу як платник податку на додану вартість. Відсутність відображення податку на прибуток у звітності підтверджує коректність застосування спрощеної системи, проте наявність кредиторської заборгованості перед бюджетом у розмірі 274,3 тисячі гривень

свідчить про певні проблеми з платоспроможністю та необхідність посилення контролю за своєчасністю виконання податкових зобов'язань.

Аналіз порядку нарахування та сплати обов'язкових платежів виявив, що загальне податкове навантаження підприємства у 2024 році становило приблизно 421,6 тисячі гривень або 4,76 відсотка від чистого доходу, що включає єдиний податок, єдиний соціальний внесок, податок на доходи фізичних осіб та військовий збір. Особливістю спрощеної системи оподаткування є те, що податкові зобов'язання виникають незалежно від фінансового результату діяльності, що створює додаткові фінансові ризики в періоди збиткової діяльності, коли підприємство зобов'язане сплачувати єдиний податок навіть за відсутності прибутку.

Оцінка податкового навантаження та його впливу на фінансові результати діяльності продемонструвала, що саме податкові платежі є головним фактором, який перетворює потенційно рентабельну операційну діяльність у низькомаржинальний бізнес. Розрахунки показали, що без урахування суми єдиного податку рентабельність продажу підприємства зростає з 0,49 до 3,49 відсотка, що є більш прийнятним рівнем для виробничого підприємства. Це свідчить про необхідність перегляду підходів до оподаткування підприємств з низькою рентабельністю та пошуку більш гнучких механізмів формування податкових зобов'язань залежно від реальної платоспроможності платників.

Розроблені рекомендації щодо оптимізації системи оподаткування базуються на порівняльному аналізі альтернативних податкових режимів та виявленні критичної точки рентабельності, при якій доцільність застосування спрощеної або загальної системи оподаткування змінюється. Встановлено, що для підприємства з рівнем рентабельності операційної діяльності нижче 16,67 відсотка перехід на загальну систему оподаткування з податком на прибуток підприємств є економічно обґрунтованим рішенням, яке дозволить знизити податкове навантаження з 421,6 до 190,3 тисячі гривень та збільшити чистий прибуток майже у сім разів. Така оптимізація дозволить вивільнити фінансові

ресурси для розвитку виробництва, оновлення обладнання та підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Запропонована система податкового планування як інструмент мінімізації податкових ризиків включає комплекс заходів з формування облікової політики, оптимізації документообігу, впровадження процедур належної обачності при виборі контрагентів та систематичного моніторингу змін податкового законодавства. Ефективне податкове планування дозволяє не лише оптимізувати податкове навантаження в межах правового поля, але й мінімізувати ризики виникнення податкових спорів з контролюючими органами, забезпечити стабільність грошових потоків та створити передумови для довгострокового розвитку бізнесу.

Комплексні рекомендації щодо вдосконалення облікового та податкового забезпечення управління підприємством передбачають впровадження автоматизованої системи бухгалтерського обліку, розробку деталізованої облікової політики, впровадження позамовного методу обліку витрат та калькулювання собівартості, створення системи управлінського обліку та бюджетування. Очікувана економія від оптимізації податкового навантаження в розмірі 231,3 тисячі гривень щорічно та підвищення ефективності управління дозволять окупити інвестиції у вдосконалення обліково-аналітичної системи протягом першого року впровадження та забезпечити довгостроковий позитивний ефект для фінансового стану підприємства.

Розроблений факультативний курс «Оподаткування діяльності суб'єктів малого підприємництва» забезпечує систематизоване викладення теоретичних засад та практичних сторін оподаткування малого бізнесу з урахуванням сучасних викликів та тенденцій розвитку податкової системи України. Структура курсу передбачає три взаємопов'язані змістові модулі, що охоплюють теоретичні основи, практичні сторони застосування спрощеної системи оподаткування та стратегічні сторони податкового планування. Методичне забезпечення курсу включає комплекс навчально-методичних матеріалів,

інформаційно-комунікаційних технологій та контрольно-оцінювальних засобів, що забезпечують формування професійних компетентностей у здобувачів освіти.

Результати дослідження підтверджують необхідність подальшого реформування системи оподаткування суб'єктів малого підприємництва в напрямку забезпечення стабільності та передбачуваності податкового законодавства, диференціації податкового навантаження залежно від реальної платоспроможності платників, спрощення адміністративних процедур та цифровізації податкових сервісів. Перспективи подальших досліджень пов'язані з вивченням впливу євроінтеграційних процесів на трансформацію вітчизняної системи оподаткування малого бізнесу, розробкою механізмів податкового стимулювання інноваційного підприємництва та аналізом ефективності спеціальних податкових режимів у забезпеченні фіскальних та регулюючих функцій держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андронік О. Л. Вплив оподаткування на розвиток малого та середнього підприємництва в Україні. Економіка і організація управління. 2020. № 3(39). С. 144–154. URL: <https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/9711>
2. Андрущенко В. Л. Податкові системи зарубіжних країн. Київ : Кондор, 2023. 222 с.
3. Баранова В. Г., Дубовик О. Ю., Хомутенко В. П. Податкова система України : навч. посіб. Одеса : ВМВ, 2023. 418 с.
4. Варналій З. С., Білик Р. Р. Цифровізація малого та середнього підприємництва в Україні: стан, проблеми та перспективи. Економіка та держава. 2021. № 11. С. 11–16. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.11.11
5. Власова О. Є. Податкова система : навч. посіб. Харків : ХНУМГ, 2022. 214 с.
6. Волохова І. С., Дубовик О. Ю., Слатвінська М. О. Податкова система : навч. посіб. Харків : Діса плюс, 2022. 402 с.
7. Голобородько Т. В., Колісниченко К. Є. Зарубіжний досвід оподаткування ЄСВ. Шляхи розвитку науки в сучасних кризових умовах : тези доп. І міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 28–29 травня 2020 р. Дніпро, 2020. Т. 1. С. 279–282.
8. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
9. Грановська І. В. Сучасний стан розвитку оподаткування малого бізнесу в Україні. Держава та регіони. 2021. № 3. С. 114–121. URL: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2021/3_2021/20.pdf
10. Данілов С. Європейські стандарти у податкових правовідносинах. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 6. С. 183–187. URL: <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/6/33.pdf>
11. Десятнюк О. М. Моніторинг податкових ризиків: теорія та практика. Тернопіль : ТНЕУ, 2021. 312 с.

12. Дроздова О. Г. Особливості організації обліку на підприємствах малого бізнесу в Україні. Modern problems of science, education and society : матеріали конф., 14–16 серпня 2023 р. 2023. С. 457–459. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/13270>
13. Електронний кабінет платника податків. URL: <https://cabinet.tax.gov.ua> (дата звернення: 15.03.2025).
14. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
15. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 № 2464-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>
16. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 р. № 4618-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>
17. Іванов Ю. Б., Тищенко О. М. Сучасне оподаткування: мотиваційний аспект. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2021. 328 с.
18. Іванов Ю. Б., Тищенко О. М., Дропа Я. Б. Податкове регулювання малого підприємництва: зарубіжний досвід та вітчизняна практика : монографія. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2019. 256 с.
19. Інструкція про порядок нарахування і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : затв. наказом Міністерства фінансів України від 20.04.2015 № 449.
20. Інструкція про порядок складання та подання податкової звітності з податку на прибуток підприємств : затв. наказом Міністерства фінансів України від 28.09.2011 № 1213.
21. Кміть В. М., Оксенюк О. І. Оптимізація та мінімізація податків в системі фінансового управління суб'єктів господарювання. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2022. № 3. С. 51–57.

22. Коваль П. М. Еволюція сутнісно-змістовних характеристик малого та середнього підприємництва. Трансформаційна економіка. 2025. № 1(10). С. 36–41. URL: <https://www.transformations.in.ua/index.php/journal/article/view/153>
23. Крисоватий А. І., Василевська Г. В. Новітня парадигма податкових реформ в Україні. Київ : Центр учбової літератури, 2022. 398 с.
24. Кузьминчук Н. В., Ляшевська В. І., Євдокімова А. С. Ознаки суб'єктів підприємницької діяльності на зовнішніх ринках. Бізнес Інформ. 2023. № 11. С. 195–201.
25. Леонова В. М. Поняття та критерії відмежування малого підприємництва. Юридичні науки. 2024. С. 97–102. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/handle/123456789/13847>
26. Малишкін О. І. Облік і аудит податків в Україні: теорія, методологія, практика : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2023. 376 с.
27. Мединська Т. В., Чабанюк О. М. Спеціальні податкові режими: загальні положення, облік і звітність : навч. посіб. Київ : Алерта, 2021. 240 с.
28. Методичні рекомендації із застосування реєстрів бухгалтерського обліку : затв. наказом Міністерства фінансів України від 29.12.2000 № 356.
29. Методичні рекомендації з організації та ведення податкового обліку : затв. наказом Державної податкової адміністрації України від 21.12.2005 № 731.
30. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : затв. наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277.
31. Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти : затв. наказом МОН України від 01.06.2016 № 600.
32. Методичні рекомендації щодо складання фінансової звітності малими підприємствами : наказ Міністерства фінансів України від 16.05.2011 № 720.
33. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 25.02.2000 № 39.

34. Освітній хаб Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/education> (дата звернення: 15.03.2025).
35. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua> (дата звернення: 15.03.2025).
36. Пантелєєв М. С., Колодяжна Т. О. Бухгалтерський облік у малому бізнесі: особливості організації та методики ведення. Ефективна економіка. 2020. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7732> (дата звернення: 20.10.2025). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.3.45
37. Панура І. В. Податкове планування у системі фінансового менеджменту підприємства. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2023. Вип. 41. С. 99–103.
38. Пашко П. В., Тарангул Л. Л. Податкові трансформації в ЄС та податкова політика України в контексті євроінтеграції. Київ : Алерта, 2022. 354 с.
39. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : затв. наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291.
40. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
41. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку : затв. наказом Міністерства фінансів України від 24.05.1995 № 88.
42. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 № 290.
43. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 № 318.
44. Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 12.08.2015 № 579.
45. Prometheus: безкоштовні онлайн-курси. URL: <https://prometheus.org.ua> (дата звернення: 15.03.2025).

46. Сідельникова Л. П., Костіна Н. М. Податкова система : навч. посіб. Київ : Ліра-К, 2023. 604 с.
47. Скрипник С., Лавров Р., Шепель І. Облік і оподаткування суб'єктів малого підприємництва. Економіка та суспільство. 2023. № 52. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2579>
48. Соколовська А. М. Основи теорії податків : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2021. 326 с.
49. Травін В. В., Гудзюк Є. О. Досвід країн ЄС та світу у застосуванні спрощених податкових систем для мікро- та малого бізнесу. 2024. URL: <https://eztuir.ztu.edu.ua/handle/123456789/8796>
50. Тулуш Л. Д. Спрощена система оподаткування в аграрному секторі економіки: реалії та перспективи. Економіка АПК. 2022. № 12. С. 34–42.
51. Шопська Ю. К. Інструменти зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва : дис. ... канд. екон. наук. 2024. URL: https://lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/06/diss_Shopska.pdf
52. Юшко С. В. Спрощена система оподаткування для фізичних осіб-підприємців: економічна доцільність та проблемні аспекти застосування. Фінанси України. 2021. № 10. С. 47–59.